

T.C.
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE
HÜSEYİN R. GÜRPINAR’IN “ECİR VE SABIR,
BALTAYLA DOĞURAN BÖYLE DOĞURUR VE
PAPAZIN EŞEĞİ” ADLI HİKÂYELERİNİN B2
SEVİYESİNDE UYARLANMASI

Ömer OCAK
205061002

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Sinan UYGUR

Bandırma 2022

T.C.
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE
HÜSEYİN R. GÜRPINAR’IN “ECİR VE SABIR,
BALTAYLA DOĞURAN BÖYLE DOĞURUR VE
PAPAZIN EŞEĞİ” ADLI HİKÂYELERİNİN B2
SEVİYESİNDE UYARLANMASI

Ömer OCAK
205061002

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Sinan UYGUR

Bandırma 2022

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (23.08.2022)

ÖZET

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE HÜSEYİN R. GÜRPINAR’IN ECİR VE SABIR, BALTAYLA DOĞURAN BÖYLE DOĞURUR, PAPAZIN EŞEĞİ HİKÂYELERİNİN B2 SEVİYESİNDE UYARLANMASI

Çalışmanın amacı, hikâye türünün öğretici fonksiyonundan yararlanarak Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin okuma alışkanlıklarını geliştirmesine yardımcı olacak B2 seviyesinde kaynak oluşturmaktır. Son yıllarda gerek ekonomik gerek siyasal gerekse kültürel ilişkilerin uluslararası boyutlara ulaşması, ülkemizde eğitim gören veya çeşitli sebeplerle ülkemizde bulunan Türkçe öğrenen öğrencilere yönelik dil öğrenme becerilerini geliştirecek doküman ve eğitim setlerinin oldukça yetersiz olduğunu göstermiştir. Bu yetersizliğin aşılabilmesi için yabancılara Türkçenin öğretilmesinde, öğrencilerin dil bilgisini kullanabilmesi, metinleri rahatlıkla okuyabilmesi, ihtiyaçlarını anlatabilecek seviyede yazma ve konuşma dokümanlarının çoğaltılması gerekmektedir.

Varmak istediğimiz hedeflerden okuma metinlerinin oluşturulması için Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın “Ecir ve Sabır, Baltayla Doğuran Böyle Doğurur, Papazın Eşegi” hikâyeleri, B2 seviyelerine uygun şekilde uyarlanacaktır. Tarama yöntemiyle yapacağımız çalışmada metinlerin uygun hâle getirilmesi için Türkiye Maarif Vakfı tarafından Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni (CEFR/AÖÖÇ) esas alınarak geliştirilen Yabancı Dil Olarak Türkçe Programı kılavuzuna başvurulacaktır.

Anahtar Sözcükler: Yabancılara Türkçe Öğretimi, B2 Seviyesi, Hikâye, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Metin Uyarlama

ABSTRACT

ADAPTATION OF THE STORIES ENTITLED *ECİR VE SABİR*, *BALTAYLA DOĞURAN BÖYLE DOĞURUR* AND *PAPAZIN EŞEĞİ* BY HÜSEYİN R. GÜRPINAR TO LEVEL B2 FOR TEACHING TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE

The aim of this study is, with the help of the instructive function of story as a genre, to provide course material at B2 level in order to improve the reading abilities of students who learn Turkish as a foreign language. The latest economic, political and cultural relations at international level have proved that the course material in our country for students who learn Turkish as a foreign language is inadequate to improve their language abilities. To solve the lack of course material it is necessary to publish new course packages which aim to improve the reading, writing and speaking abilities of the students, as well as their knowledge on grammar.

With the aim of providing reading material for students, this study adapts the stories entitled *Ecir ve Sabır*, *Baltayla Doğuran Böyle Doğurur* and *Papazın Eşegi* by Hüseyin Rahmi Gürpınar to B2 level. For this adaptation, the main source for this study is the guide for Turkish as a Foreign Language by Türkiye Maarif Vakfı which is based on CEFR/AÖÖÇ.

Keywords: Teaching Turkish as a Foreign Language, Level B2 Seviyesi, Story, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Adaptation

ÖN SÖZ

İçinde yaşadığımız küresel dünyada yabancı dil öğrenmenin artık bir zorunluluk hâline geldiği aşikâr olup Türkçenin de yabancı bir dil olarak öğretilmesi millî bir görev addedilmelidir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi konusunda dikkat çeken nokta, okuma becerisinin geliştirilmesi için üretilen B2 seviyesi okuma kitaplarının azlığıdır. Bu çalışma, azlığı görülen B2 yardımcı okuma kitaplarına bir katkı sağlamak için yapılmıştır.

Tez hazırlama sürecinde benden desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen ve eksikliğini hissettiğim noktalarda beni yardımsız bırakmayan değerli danışman hocam Doç. Dr. Sinan UYGUR’a, bölümümüzde tez yazmamı kolaylaştıran bölüm hocalarıma ve çalışma arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Her zaman yanımda olan sevgili eşime ve kızıma da tez yazma sürecinde bana katlandıkları ve yaşama sevincimi arttırdıkları için ne kadar teşekkür etsem azdır.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
ÖN SÖZ	viii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar	xi
KISALTMALAR	xii
BİRİNCİ BÖLÜM	1
1. GİRİŞ	1
1.1. PROBLEM DURUMU	2
1.2. ÇALIŞMANIN AMACI	2
1.3. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ	2
1.4. ÇALIŞMANIN VARSAYIMLARI	3
1.5. ÇALIŞMANIN SINIRLILIKLARI	3
İKİNCİ BÖLÜM	4
1. KURAMSAL ÇERÇEVE	4
1.1. DİL NEDİR?	4
1.2. DİL-KÜLTÜR İLİŞKİSİ	6
1.3. DİL İLE KÜLTÜR/DEĞER AKTARIMI	8
1.4. YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE OKUMA VE OKUMA TÜRLERİ	10
1.4.1. YOĞUN OKUMA (INTENSIVE)	12
1.4.2. YAYGIN OKUMA (EXTENSIVE)	13
1.4.3. SESLİ OKUMA	13
1.4.4. SESSİZ OKUMA	14
1.4.5. YÜZEYSEL OKUMA	14
1.4.6. TARAMA OKUMA	14
1.5. DİLLER İÇİN AVRUPA ORTAK BAŞVURU METNİ (CEFR/AOÖÇ) VE YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ PROGRAMI	15
1.6. TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİ	24
1.7. TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE METİNLER, METİN UYARLAMA VE HİKÂYE METNİ KULLANIMI	28
1.7.1. METİN TÜRÜ	28

1.7.2. HİKÂYE METNİ KULLANIMI	31
1.7.3. YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE METİN UYARLAMA	33
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	35
1. YÖNTEM VE UYGULAMA	35
1.1. YÖNTEM.....	35
1.2. HÜSEYİN R. GÜRPINAR'IN HAYATI, ESERLERİ VE ÖYKÜCÜLÜĞÜ	36
2. UYGULAMA.....	40
2.1. ECİR VE SABIR (BAŞSAĞLIĞI)	40
2.2. BALTAYLA DOĞURAN BÖYLE DOĞURUR	78
2.3. PAPAZIN EŞEĞİ.....	100
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	123
1. SONUÇ	123
1.1. ÖNERİLER	124
SÖZLÜK.....	126
KAYNAKÇA.....	144
EKLER	150
Ek-1: Ecir ve Sabır Orijinal Metin.....	150
Ek-2: Ecir ve Sabır Uyarlanmış Metin	158
Ek-3: Baltayla Doğuran Böyle Doğurur Orijinal Metin	166
Ek-4: Baltayla Doğuran Böyle Doğurur Uyarlanmış Metin	171
Ek-5: Papazın Eşegi Orijinal Metin	176
Ek-6: Papazın Eşegi Uyarlanmış Metin	180

TABLÖLAR

Tablo 1: Algısal Etkinlikler ve Stratejiler, Görsel Algısal Etkinlikler.....	11
Tablo 2: – Ortak Yetenek Düzeyleri – Bütüncül Basamak.....	17
Tablo 3: AOÖÇ Metnindeki Seviyelere Göre Yeterlik Tanımları.....	18
Tablo 4: B2 Seviyesi Okuma-Anlama Becerisi Kazanım Listeleri.....	19
Tablo 5: Seviyelere Dil Yapıları Listesi.....	21
Tablo 6: Yüzyıllara Göre Yazılmış Türkçe Öğretim Kitap Sayısı.....	27
Tablo 7: 2021-2022 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Kitabı, MEB.....	29

KISALTMALAR

AOÖÇ / CEFR: Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi

TELC: Avrupa Dil Sertifikaları Kurumu

TMV: Türk Maarif Vakfı

TÖMER: Türkçe Öğretim Merkezi

TDK: Türk Dil Kurumu

vb.: ve benzeri

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Yabancı dil öğrenmek bir ihtiyaç mıdır, zorunluluk mudur; günümüzde insanların yabancı dil öğrenme çabalarının nedenleri nelerdir, bir insan yabancı dil öğrenecekse hangi dili neden seçer ve o dili nasıl öğrenir? Bu sorulara cevap olarak şöyle bir ifadenin doğru olduğu söylenebilir: İnsanoğlunun yerleşik hayata geçmesiyle birlikte farklı coğrafyalarda farklı sosyal ve ekonomik özelliklere sahip köyler, kasabalar, kentler ve ülkeler kurulmuştur. Ticarî ve diplomatik ilişkiler, savaşlar, göçler gibi sebeplerle iletişim hâlinde olan insanlar; birbirlerini anlamak için iletişime geçtikleri toplumların dillerini öğrenme gerekliliğini fark etmişlerdir. İlk çağlarda yakın çevrelerde başlayan dil öğrenme gerekliliği günümüzde küresel ölçekte kaçınılmaz hâle gelmiştir. Özellikle İngilizcenin dünya dili olma yolunda geliştirdiği yöntemlerin başarısı tartışılmaz olmuştur. Türkiye'nin uluslararası arenada daha güçlü olmaya başlamasıyla Türkçenin öğretilmesinin ve öğrenilmesinin daha sistemli bir duruma yükseltilmesi için Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi programlarının ve bu programlarda uygulanacak dokümanların hazırlanması oldukça önem arz etmektedir.

1980-UNESCO raporuna göre konuşur sayısı bakımından dünyanın beşinci büyük dili olan Türkçenin günümüzde yabancı dil olarak öğretimine daha fazla ilgi duyulmaktadır. 1980'den itibaren Türkiye'nin uluslararası arenada yapmış olduğu hamleler, Türkçenin öğrenilmesi için çeşitli kurumların kurulmasını sağlamıştır. Özellikle 1991'de SSCB'nin dağılmasıyla kurulan Türkî Cumhuriyetlerle başlayan ilişkiler, yakın komşulardan Balkan ülkeleri ile devam etmiştir. Bu ilişkiler sayesinde hem ortak kültürü paylaşma hem de Türkçenin öğretiminin geliştirilmesi için bazı üniversitelerimizde Türkçe Öğretim Merkezleri açılmıştır. TÖMER adı ile açılmaya başlanan birimlerin ilki Ankara Üniversitesi'nde 1984 yılında kurulmuş ve sayısı gittikçe artmıştır. Ayrıca SSCB'nin dağılmasından sonra Türk devletleriyle ilişkileri artırmak için 1992 yılında Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (TİKA) kurulmuş, 1992-1993 yılları arasında “Büyük Öğrenci Projesi” başlatılarak hem sahip olunan ortak kültürün geliştirilmesi hem de ortak bir Türkçenin konuşulması amaçlanmıştır. Bu proje ile binlerce öğrenci Türkiye'de öğrenim görmüş ve görmeye de devam etmektedir (Güzel ve

Barın, 2016). 2007’de ise Yunus Emre Enstitüsü kurulmuş ve 2009’dan itibaren 56 ülkede oluşturulan kültür merkezleri ile Türkçe öğretimi yapılmaya başlanmıştır. 2012 yılında “Türkiye Bursları” programı hayata geçirilerek yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçe hazırlık kurs ücretleri de ödenmeye başlanmıştır.

1.1. PROBLEM DURUMU

Son yıllarda görülen değişimlere paralel olarak birçok üniversite ve özel kurum bünyesinde Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi programları açılmıştır. Üniversiteler ve kurumlar, Türkçe öğretiminde birbirlerinden bağımsız olarak farklı kaynaklar üretmiş ve bunları kullanmaya başlamıştır. Bu kaynakların çeşitlilikleri Türkçe öğretimi için zenginlik sunmaktadır; fakat öğrencilere sunulan ders kitapları haricinde öğrencilerin kendilerini geliştirecek yardımcı kaynakların azlığı dikkat çekmektedir. Özellikle temel ve orta düzey öğrencileri için hazırlanan okuma metinlerinin azlığı, dili öğrenenlerin farklı cümle ve cümle yapılarını, sözcükleri, sözcüklerin kullanım alanlarının çeşitliliğini görmeleri açısından bir eksiklik oluşturmaktadır.

1.2. ÇALIŞMANIN AMACI

Bu çalışmada Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi programları bulunan üniversitelerin, kurum ve kuruluşların Türkçe eğitimi esnasında kullandıkları ders/çalışma kitapları dışında, öğrencilerin B2 seviyesinde okumalarını geliştirebilecek ve bu sayede C1 seviyesine doğru adım atabilecekleri metin uyarlaması yapılacaktır. Ayrıca uyarlamaları yapılacak olan Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın “Ecir ve Sabır, Baltayla Doğuran Böyle Doğurur, Papazın Eşeği” hikâyeleri sayesinde Türk kültürü aktarımının sağlanması da planlanan amaç içerisindedir. Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın “Ecir ve Sabır, Baltayla Doğuran Böyle Doğurur, Papazın Eşeği” hikâyeleri, Türkiye Maarif Vakfı tarafından Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni (CEFR) esas alınarak hazırlanan Yabancılar İçin Türkçe Programı kılavuzunda gösterilen dil bilgisi ve okuma metinleri seviyesine göre düzenlenecektir.

1.3. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ

Yeni bir dilin öğrenilmesi sürecinde dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerileri dört temel beceri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kendi içerisinde bağlantılı olan

bu becerilerden “okuma” becerisinin seviyeye uygun okuma kitapları ile desteklenmesi gerekmektedir. Her ne kadar Türkçenin yabancılara öğretimini 1077 yılında Kaşgarlı Mahmut’un “Divânu Lugâti’t-Türk” adlı eserine götürebilsek de modern anlamda Türkçe öğretiminin başlangıcı 1980’lere denk gelmektedir. Henüz emekleme aşamasında olduğu görülen Türkçenin yabancılara öğretiminde, öğrencilerin kendilerini geliştirebilmeleri için seviyelerine uygun okuma kitapları oldukça azdır. Bu çalışma hem öğrencilerin okuma kitabı ihtiyacını giderme hem de derslerde gördükleri dil bilgisi kurallarını pekiştirme ve kelime dağarcığını zenginleştirme fırsatı sunması bakımından önem taşımaktadır.

1.4. ÇALIŞMANIN VARSAYIMLARI

Bu çalışmada, seçilen hikâyeler -Ecir ve Sabır, Baltayla Doğuran Böyle Doğurur, Papazın Eşeği- gerek içerikleri gerekse iletilmek istenen mesaj ve kültür açısından yeterliliği saptanmış olup B2 seviyesine uyarlanmaları uygun görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin, Türkiye Maarif Vakfı tarafından Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni (CEFR) esas alınarak hazırlanan Yabancılar İçin Türkçe Programı kılavuzunda belirtilen A1, A2, B1 seviyeleri dil bilgisi kazanımlarını öğrendikleri varsayılmıştır.

1.5. ÇALIŞMANIN SINIRLILIKLARI

Bu çalışma, Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın “Ecir ve Sabır, Baltayla Doğuran Böyle Doğurur, Papazın Eşeği” hikâyelerinin B2 seviyesine uyarlanması ile sınırlandırılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

1. KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. DİL NEDİR?

Dil üzerine birbirinden farklı binlerce tanım yazılmıştır ve dil ile ilgilenen akademisyenler, yazarlar, şairler tarafından da binlercesi daha yazılmaya devam edecektir. TDK dilin karşılığını şöyle verir: “Dil (isim):

1. İnsanların düşüncelerini ve hissettiklerini bildirmek için sözcüklerle veya çeşitli işaretlerle yaptıkları anlaşma türü,
2. Bir çağı, bir grubu veya bir yazarı gösteren söz dağarcığı ve söz dizimi
4. Duyguları ve fikirleri bildirmeye/anlatmaya yarayan herhangi bir anlatım aracı”

(<https://sozluk.gov.tr/>, E.T.: 10.02. 2022)

Bu tanımlardan dil; insanların düşüncelerini, hislerini ve insanlara anlatmak istedikleri diğer her şeyi iletmelerini sağlayan araçtır, denebilir. Bu araç, sesler ve sözcüklerden meydana gelir ve hem sözlü hem yazılı hâle bürünebilir.

Ergin’e (2013: 3) göre dil, insanlar arasında iletişimi kuran doğal bir araç, kendine has kurallara sahip ve sadece bu kuralların çizdiği çerçeve ölçüsünde gelişme gösteren canlı bir varlık, geçmişi keşfedilmemiş bir zamanda konmuş gizli bir iletişim sistemi, seslerden meydana gelen içtimaî/ortak bir müessesedir.

Banguoğlu’na (1986: 9) göre, insanların ihtiyaçlarını, duygularını ve düşüncelerini ifade etmek için kullanmak zorunda oldukları sese dayalı işaretlerden oluşan bir sistemdir.

Uygur’un (2013: 33) ifadesi ile insanlar arasında iletişim aracı olan dil, birbirine dayanan ve birlikte ortak bir yaşam kurma arzusunda bulunan toplumların temel uzlaşma noktalarının da aracıdır. Öncelikle dil; o dili konuşan, o dille hayatını idame ettiren, bulunduğu çevreyi düzenleyen ve bu sayede geleceğini planlayan “herkes”in ortak malıdır.

Özbay (2007: 135) ise dili, bir iletişim aracı olarak duygu ve düşüncelerin iletişimini sağlayan ve iletişim esnasında kültürün aktarım taşıyıcılığını yapan bir sistem dizisi şeklinde tarif etmektedir.

Bu tanımlardan da anlaşıldığı üzere dilin özellikleri arasında doğal, canlı ve sistemli olması en başta gelir. Bu özelliklerin her biri üzerinde sayfalarca değerlendirme yapılabilirse de buradaki amaç çalışma içinde kullanılacak “dil” terimine yine çalışma sınırları içinde açıklık getirmekten ibarettir.

Yeryüzündeki her canlı arasında iletişim bir biçimde süregiderken sosyal bir varlık olan insan içindekileri dışa vurma, bildirmek ve başkaları tarafından anlaşılmak istemiştir. Her insan topluluğu, bilinmeyen zamanlardan beri bunun yolunu dil ile bulmuş ve bununla da yetinmeyerek diğer insanlarla -bir nevi diğer dillerle de- anlaşmak istemiştir. İnsanın anlatmak, anlaşılmak ve anlamak üzerine olan sonsuz isteği diller arası bağlantıyı sağlamıştır. İlk insandan veya ilk canlıdan beri var olan dil, insanın kullanımıyla birlikte medeniyetin yapı taşı hâlini almıştır. Dilin belki de en ilgi çekici özelliği, onu insanın var etmiş olmasına rağmen artık insanın tek başına ona hükmedemiyor oluşudur. Ergin (2013: 3) bu durumu at ve otomobilin insan için bir vasıta oluşundaki duruma benzetir. Otomobili insan icat etmiş, ona istediği şekli vermiş ve istediği gibi kullanmıştır. Atlar da insan tarafından vasıta hâline getirilmiş olmasına rağmen kendi tabiatının dışına asla çıkmaz. Bir otomobili uçuruma sürebilirsiniz ancak bir atı uçuruma sürükleyemezsiniz. Ergin, dili de vasıta olması bakımından otomobile değil ata benzetmektedir. Onun kurallarına göre, onun istediği gibi, uzun zaman ve emek vererek onu kullanabilirsiniz. Çünkü dil, hiçbir yapaylığı kabul etmez.

Aksan (2007: 11), insanoğlu gözüyle insanın dünyadaki yerini ve diğer insanlar karşısındaki saygınlığını belirleyen dildir; konuşma becerisi sayesinde dil, insana insan olma vasfını kazandıran başat niteliktir, diyerek dilin önemini vurgular. Herhalde hiçbir bilimsel terim; dil kadar insanla, medeniyetle ayrı düşünülemeyecek kadar iç içe geçmemiştir. Tolstoy (2007: 51), kelimeleri kullanarak başkalarının düşüncelerini veya düşündüklerini anlama ve kendi düşüncelerini başka insanlara aktarabilme becerisi olmasaydı insanın hayvandan farkı olamayacağını belirtir. Görüldüğü üzere insanı insan yapması, onu hayvandan ayırması noktasında dil; düşünme melekesiyle de iç içe geçer.

Bu konuda Foucault (2015: 127) da dilin klasik çağdaki varoluşunu hem egemen bir şekilde hem de gizli bir şekilde olduğunun altını çizerek. Egemencedir; çünkü kelimelere “düşünceyi temsiliyet” vazifesi ve kuvveti yüklenmiştir. Farklı bir ifadeyle dil; bir düşünceyi, hissi, eylemi ifade ederken onun kendisi olmaya başlar. İnsan, düşünmek için bile kelimeleri kullanmak zorunda kalır. Hatta dışı vurmadan kendi zihnimizin içinde bile sözler uçuşur. Dilin tanımını netleştirmeye çalıştığımız bu bölümde dilin aktarımı sağlayan bir vasıta oluşundan başlayıp dil felsefesi ve tarih içindeki serüveni sonucunda bu vasıtanın kendini aşıp aktarılan şeyin kendisi oluşuna da dikkat edilmelidir.

1.2. DİL-KÜLTÜR İLİŞKİSİ

Dilin tanımı üzerine yukarıda bir çerçeve çizilmeye çalışıldı. Ancak dilin “ne”liğinden bahsederken ortaya çıktığı insan topluluğu, millet ve kültür gibi unsurlara değinilmediğinde tanım eksik kalmaktadır.

Kültür sözcüğü üzerine söylenecekler, sadece tanımı söz konusunda olduğunda bile ciltler doldurabilir. TDK kültürü; tarihî süreç içinde toplumsal gelişmelere paralel olarak ortaya konulan ve yaratılan bütün maddi ve manevi değerler, ekin ve hars olarak tanımlar (www.sozluk.gov.tr E.T.: 15.02. 2022). Dilimize Fransızcadan geçen bu sözcüğe Ziya Gökalp (1975: 37) “hars” karşılığını uygun görürken Türkçeleştirme çalışmalarında “ekin” önerisi de zaman zaman kabul görmüş ve kullanılmıştır. Fransızca ekmek, biçmek hatta yerleşmek, korumak gibi köken bilgisi bulunan bu kavram insanla ortaya çıkmıştır. Tıpkı dil gibi insanın olduğu yerde kültür de mevcuttur. Aslında Uygur’un (1996: 17) ifadesiyle kuşbakışı bir yaklaşımla, kültür; insanın yarattığı, barındırdığı içerikte insanın var olduğu bütün gerçeklik demektir. O; insanlar arasında ortaya çıkan her tür iletişime ve her türlü yaratma alışkanlıklarına, tüm maddî-manevî eser ve ürünlere kültür demektir. Bu noktada yeryüzünde tek bir kültür olmayışıyla karşı karşıya kalınır. İnsanoğlu, etrafına yakın çevreden başlayarak uzaklaşan ve birbirinden farklı yüzlerce kültür daireleri çizmiştir. Bu farklılık irdelendiğinde farklı milletlerin farklı kültürleri olduğu göze çarpmaktadır. Güvenç (1994: 96) bu noktada kültürleri dörde ayırmaktadır: bilim sahasında medeniyet; insani sahada eğitim süreci çıktısı; estetik hazlar sahasında güzel sanatlar; maddî ve biyolojik alanda çoğalma/çoğaltma, ekin, tarım, üreme/üretme. Toplumlara has özellikler taşımaları bakımından bu dört kategori toplumdan topluma değişiklik göstermektedir.

Milletlerin sahip oldukları kültürleri ve dilleri gelişebilir, yayılabilir, körelebilir, nihayetinde de yok olabilir. Mehmet Kaplan (2014: 24); tarihte neden bazı milletlerin devlet kurup bazılarının kuramadığına, büyük devletler hatta medeniyetler kurmuş, bazı milletlerinse neden yok olup gittiği sorusuna temel unsurun yine milletin kendisi olduğu cevabını vermektedir. Ona göre, acaba milletlere millet olma özelliği veren etken nedir? Çağımızın birçok düşünce ve ilim adamı gibi Erich Rothacker de bu soruya ‘kültür’ cevabını veriyor. Milletler, rastgele birlikte yaşayan insan yığınları değildir. İnsanları millet yapan ‘kültür’leridir. Bu iç içe geçmiş kavramlar arasındaki bağlantıyı ortaya koymak önemlidir. Kültürü yapan millet, millet olarak kalabilmek için kültürünü korumalıdır. Hatta yalnız koruması yetmez, onu geliştirip yaratmaya devam etmelidir. İnsan kültürü yaratırken kültür de insanı yeniden yaratır. Uygur (1996: 18), bunu insanın kültür üretip kültürce üretilmesi olarak ifade eder. Kültürü -bir bakıma milleti- canlı kılmak dil ile mümkündür. Zira dil, kültürün hem yapıcısı hem de taşıyıcısıdır. Yani kültür için hem bir vasıta hem de kültürün kendisidir. Kültür kavramı içinde sayılan her unsur (müzik, tarih, sanat, edebiyat, mimarî, devlet anlayışı, hukuk, bilim, ekonomi, örgütlenme biçimleri, askerî yöntemler...) dil ile yapılır ve taşınır. Uygur (1996: 19) dilin; kültürün bir parçası, bir sahası, bir boyutundan başka bir şey olmadığını; bununla birlikte önem bakımından dilin, diğer hiçbir kültür ögesiyle karıştırılmaması gerektiğini de ifade eder.

Günümüze kadar dil ve folklor öğeleri ile aktarılan kültür, özellikle II. Dünya Savaşı’ndan sonra teknoloji ve sosyal medyanın gelişmesiyle önem kazanan yabancı dil öğretiminde ön plana çıkmaya başlamıştır; çünkü tıpkı bir akarsuyun üzerinden geçtiği topraklardaki her şeyi bünyesine katıp taşıdığı gibi dil de incelendiğinde tarihsel süreçte ait olduğu toplumun kültürünü ve diğer kültürlerle karşılaştığında ortaya çıkan farklılaşmayı bünyesinde taşımaktadır (Ahmed, 2019: 453). Kuo ve Lai (2020: 2), kültürün ikinci bir dil öğreniminin ve öğretiminin temel bir bileşeni olarak eklenmesi gerektiğini söylemektedir.

Yabancı bir dili öğrenmenin sadece o dile ait dil bilgisi ve sözcük dağarcığını ezberlemek olmadığını, aynı zamanda öğrenilen dilin kültürünü bilmenin de göz ardı edilmemesi gerektiği önemli bir noktadır.

1.3. DİL İLE KÜLTÜR/DEĞER AKTARIMI

Daha önce de ifade ettiğimiz üzere “dil” vasıtasıyla “kültür”ü aktarmak dendiğinde ilk bakışta farklı iki unsur görüyoruz. İkisi birbirinde mündemiç bu unsurlar, yani dil ile kültür arasındaki ilişki için Cemil Meriç (2004: 86) kamus, bir milletin hafızası, yani benliği; şevkiyle, hassas noktalarıyla, şuurlu olmasıyla. Kamusa uzanan, kamusa zarar vermek isteyen el namusa uzanmıştır, der. Sözlükte en basit gibi duran sözcük bile hafızanın kendisidir. Bir kelimenin etimolojisi incelendiğinde o milletin kültürünün en saklı odalarına girilmiş olunur. Örneğin, evlenmek eylemi sadece iki kişinin akitleşmesi demek değildir. Kelimenin kökünün ev oluşu ve her evlenenin ayrı bir evinin oluşu tamamen Türk kültürüyle ilgilidir. Bozkırdaki göçer hayatta evlenen gençlerin aynı çadır içine gelin/damat getirme ihtimalleri yoktu. Çadır yaşamı büyük ailelerin bir arada yaşamasına izin vermezdi. Yani akitleşip aile kuran her çift kendi çadırını kurmak zorundaydı. Bu yüzden bu fiil; diğer dillerdeki gibi eş bulma, eşlenme gibi anlamların ilerisine geçerek evlenme biçiminde ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla Türkçeyi yeni öğrenen biri önce ev kelimesini, sonra evlenmek fiilini öğrendiğinde ve bunların arasındaki bağlantı sezdirildiğinde doğal olarak kültürü de edinmiş olur.

Türkçenin en önemli yapı özelliklerinden biri sondan eklemeli bir dil olması ve bu pratik yöntem ile pek çok işi gramer anlamında da hızla halletmesidir. Şüphesiz bunun da Türk kültürüyle yakın ilişkisi vardır. Yaşam tarzı itibariyle Türkler dünyada da pratiklikleri, zor durumlarda hızlı karar vermeleri, beklenmedik olaylara karşı aynı hızda yeni çareler bulmalarıyla meşhurdur. Bir Alman plana sadık kalıp her şeyi en mükemmel şekilde ayarlayabilir. Zaten Alman milletin dakikliğiyle, İngilizlerin kuralcılıklarıyla bilinmesi de bu planlı programlı hayatın sonucudur. Oysa Türkler; tarih boyunca devlet kurarken, savaşırken, ticaret yaparken, eğlenirken, öğrenirken hep hızlı ve pratik olmakta ısrar etmişlerdir. Bu dilimize de yansımış ve kelimemizi bükerek değil aynı köke onlarca ek ekleyerek yeni anlamlar verip yola devam etmek şeklinde kendini göstermiştir. Dilimizin bir diğer önemli yapısal özelliği yüklem cümle sonunda oluşudur. Fiil cümlelerin odak noktasıdır, öyle ki ne kadar önemli şey varsa elden geldiğince cümle sonunda, fiilin yakınında kullanılır. Türkçe cümlelerde ayrıntılar ilk ağızda, olabildiğince başlarda yer alır. Türkçe düşünme, Türkçe konuşma biçiminin bu özelliğini, Türkçenin

gerçekliğin kıvrımlarını yakından izlemek isteğiyle yorumlamak daha uygun olur (Uygur, 1996: 53).

Dil, yalnız yazılı ya da sözlü biçimiyle karşımıza çıkan ve kuralları robotik şekilde öğretilince anlamlı hâle gelen bir disiplin değildir. Dilin kültürü nasıl taşıdığına bir örnek de tercüme sahasından gelir. Tercüme için çok çeşitli görüşler vardır ve burada bunun derinliklerine girmek konumuz bakımından kapsam dışıdır. Zira burada çevrilecek kelimenin metin içindeki anlamını, kendi anlam serüveni tayin eder. Bu da o dilin ait olduğu kültürü sindirmekle mümkün olur. Yani kültür; tarihî süreçte sosyal değişim ve etkileşme sayesinde bir biçime kavuşur, bir iletişim biçimi olan çeviri uygulamalarıyla aktarım sağlanır ve diğer insanlarla paylaşılır, bu sayede çevirinin de çevrilen dile ait kültürü iletim biçimi ortaya çıkar. Bu yönüyle çeviri, kültürün nüfuz etkisine giren bir olgu olarak ele alınmalıdır (Gezer, 2019: 357). Diğer bir ifadeyle Türkçe bir şiiri, İngilizce bir hikâyeyi, Almanca bir fıkrayı, Çince bir masalı hakikî manada anlamak isteyen biri kelimenin taşıdığı kültürel birikime de kucak açmak zorundadır. Kültürü dışarıda bırakmak imkânsızdır. Bu çaba başarılı olsaydı bile –ki mümkün değildir- ortaya bazı makinelerin ya da hazır uygulamaların yaptığı motomot kelime çevirisi gibi anlamsız, güdük ve cansız ifadeler çıkardı. Buna dil öğrenmek denemez elbette.

Cortazzi ve Jin'e (1999: 3) göre de artık dünyanın birçok yerinde bir yabancı dil öğrenmenin sadece akademik çalışmanın bir nesnesine hâkim olmak değil, daha uygun bir şekilde bir iletişim aracı öğrenmeye odaklandığı yaygın olarak kabul edilmektedir. Gerçek durumlarda iletişim asla bağlamın dışında değildir ve kültür çoğu bağlamın bir parçası olduğu için iletişim nadiren kültürden bağımsızdır. Toplumlar, bünyesinde bulundurdıkları kültür ve kültür öğelerini, dil aracılığıyla günümüze yaymakta ve gelecek yıllara da taşımaktadır. Melanlıoğlu (2008: 3) dilin fonksiyonlarından birinin kültür taşınımını sağlamasıdır ve kültür taşınımını; bir millete ait olan kültürel niteliklerin gelecek nesillere anlatılması, o kültürün kavratılması ve benimsetilmesi şeklinde ifade eder. Dil ile kültür arasındaki bu ilişkiden dolayı yeni bir dil öğrenirken veya öğretirken öğrenilen dilin kültürünün de öğrenildiği/öğretildiği unutulmamalıdır. Wittgenstein (1958: 34), dilin başlı başına bir yaşam biçimi ve toplumsal iletişimi sağlayan en önemli araç olduğunu söyler.

1.4. YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE OKUMA VE OKUMA TÜRLEİ

Okuma; dil öğreniminde konuşma, dinleme ve yazmayla beraber öğrencilere kazandırılmak istenen dört temel beceriden biridir. Hasırcı'ya (2016: 115) göre, okuyucunun yazılı işaretlerden yararlanarak bir metne anlam verme becerisi; sözcükleri, cümleleri ve diğer dil birimlerini algılama, anlama, kavrama ve görme sürecidir. Bu nedenle gerek dil öğretiminde gerekse diğer tüm eğitim-öğretim süreçlerinde kazanılması gereken en önemli beceri olarak karşımıza çıkar.

Okuma, okuyucu-yazar-metin üçlüsü arasındaki etkileşim ve bildirişimdir. Okumanın konuşma ve yazmadan en önemli farkı, zihinsel bir süreç olduğundan gözlemlenememesidir (Akyol, 2021: 35). Er'in (2005: 216) ifadesiyle okuma, sözcüklerin sadece birbirini takip eden pasif bir eylem olmadığı, okurun metindeki bilgileri alması ve bu sayede sahip olduğu bilgi, düşünce ve hedeflerine göre şekillendirdiği aktif ve yaratıcı bir etkileşim yöntemidir. Bu işlemin amacı, okuyanın okuduğu metinden bir anlam çıkarma işidir.

Metni okuyan kişinin metinden verilmek istenen amacın veya konunun ne olduğunun anlaşılması beklenir. Aksi takdirde okuyan kişi sadece sözcükleri art arda sıralamış olur. Bununla birlikte, bir vücudun organları gibi bir dili öğrenmede kazanılması istenen beceriler de öğrenme süreci boyunca birbirleri ile ilişki içindedir. Kazanılması istenen becerilerden birinin eksik veya yetersiz olması diğerlerini de olumsuz olarak etkileyecektir. Örneğin, okuduğunu anlamayan bir öğrencinin bir konu hakkında yazma becerisini geliştirmesi nasıl mümkün olabilir?

Okuma konusunda Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metni incelendiğinde, Bildirişimsel Etkinlikler üst başlığı “algısal etkinlikler” ve “üretken etkinlikler” olarak önce iki kısma ayrılır. Algısal etkinlikler, konuşma ve dinlemeyi; üretken etkinlikler, okuma ve yazmayı kapsar. Konuşma ve dinleme sırasında “dilden” başka bir şey işe koşulmadığı ve başka bir yeterlik istemediği için bu beceriler sadece algıyla ilgilidir. Oysa okuma ve yazma “okur-yazar” olma becerisini de istediği için üretkenlik başlığındadır. Üretkenlik etkinlikleri ise şu alt başlıklara ayrılır:

* İşitsel algısal => Dinleme becerisi

* Görsel algısal => Okuma becerisi

* Görsel işitsel => Okuma ve dinleme becerisi birlikte kullanarak

* Algılama stratejileri => Dil ve dille ilgili her unsuru dışarda bırakarak işaretler ve görseller ile algılamayı başlatıp, sonrasında dili ekleme

Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metni'ne göre okuma etkinlikleri şunlardır:

- Fikir sahibi olmak amacıyla
- Başvuru kaynaklarını kullanma gibi bilgi edinmek amacıyla
- Talimatları okuma ve uygulamak amacıyla
- Okuma hazzını yaşamak ve tadına varmak amacıyla

Yine aynı metinde, metin okunurken okuma tarzlarına da yer verilmiştir. Bunlar:

- Genel ve ana hatlarıyla anlama (Ana fikri kavrama/anlama)
- Seçmeli ve tercihli anlama (Belirli bilgiyi bulma ve özümseme)
- Ayrıntılı/Detaylı anlama (Yazılanı tüm detaylarıyla kavrama/anlama)
- Sonuca ulaşabilme vb.dir (AOÖÇ, 2013: 71-72).

AOÖÇ metninde, okuma kazanımları oluşturulurken okuma anlama, yazışmaları okuma, fikir sahibi olmak için okuma, bilgi ve gerekçeleri anlama ve yazılı yönlendirmeleri anlama (2013: 72) basamaklarından yararlanılmıştır. Çok ayrıntılı tablolar oluşturulmuş ve her bir basamak, ilgili “öneri düzeylerine” göre detaylandırılmıştır. Tez konusu B2 seviyesini ele aldığından sadece B2 seviyesindeki basamak ve detaylardan yeni bir tablo oluşturup bu kısımda vermek uygun olur. Tablo 1'e baktığımız zaman ulaşılmak istenen amaç ve sonuç bölümleri görülmektedir:

Tablo 1: Algısal Etkinlikler ve Stratejiler, Görsel-Algısal Etkinlikler

B2	OKUMA ANLAMA GENEL	Kendi kendine okuyabilir, okuduğu amaca yönelik ve metne uygun olarak okuma tarzını ve hızını ayarlayabilir, uygun başvuru kitaplarını seçerek kullanabilir. Okuma anlama için yeterli geniş bir sözcük dağarcığına sahip olsa da, nadir kullanılan deyimleri anlamakta zorluk çekebilir.
B2	YAZIŞMALARI OKUMA ANLAMA	Kendi ilgi alanını kapsayan yazışmaları okuyabilir ve ana bildirimi kolaylıkla anlayabilir.

B2	FİKİR SAHİBİ OLMAK İÇİN OKUMA	Uzun ve karmaşık metinleri çabukça gözden geçirip önemli bilgileri bulabilir. Meslekle ilgili geniş kapsamlı konular hakkında haberlerin, makalelerin ve raporların içeriğini ve önemini çabukça kavrayabilir ve daha ince okunmasının gerekip gerekmediğine karar verebilir.
B2	BİLGİ VE GEREKÇELERİ ANLAMA	Kendi uzmanlık alanına ilişkin, uzmanlara yönelik üst düzey kaynaklardan bilgi, düşünce ve görüşleri alabilir. Kullanılan terimleri iyi anlayıp anlamadığını kontrol etmek için arada bir sözlük kullansa bile, kendi uzmanlık alanının dışındaki teknik makaleleri okuyup anlayabilir. Yazarların belirli bir tutumu ya da görüş noktasını savunduğu, günlük soruları ele alan makale ve raporları okuyup anlayabilir.
B2	YAZILI TALİMATLARI ANLAMA	Kendi uzmanlık alanından uzun ve karmaşık kullanım kılavuzlarını ve ayrıntılı kural ya da tehlike uyarılarının zor bölümlerini birkaç kere okuma imkânına sahip olduğunda anlayabilir.

Kaynak: AOÖÇ, 2013: 72-75.

Okuma, kendi içinde yapılandırmayı yoğun biçimde barındırır. Yani bilgiye ulaşırken zihinsel bir süreç olarak metinle okuyucu arasında bilginin yapılandırılması işi yapılır. Bu sebepten yukarıdaki çerçeve metinde de üretkenlik etkinlikleri başlığı altında verilmektedir.

Dil öğretimi alanında okuma becerisinin kazandırılması için “okuma türleri”nden de bahsedilmesi gerekmektedir. Bu konuda alanyazın çalışmalarına bakıldığında verilmek istenen hedeflere yönelik çeşitli okuma türleriyle karşılaşılmıştır:

1.4.1. YOĞUN OKUMA (INTENSIVE)

Dil öğreniminden geçmiş hemen hemen herkesin kullandığı tür, yoğun okumadır. Yoğun okuma, kısa ve ilgi çekici bir metni öğretmen rehberliğinde tüm ayrıntılarıyla anlamaya yöneliktir. Sadece sözcük bilgisi ve metnin genel anlamına odaklanılmaz, dil bilgisinin metin içinde verilen her özelliği üzerinde durulur. Öğrenciler, bir ya da birden fazla defa metni okurlar. Sonrasında öğretmen rehberliğinde sözcük bilgisi, cümle yapısı, “ne”yin “nasıl” ifade edildiği üzerinde durulur (Nuttal, 1982: 23). Sorular ve etkinliklerle

süreç devam edebilir. Öğrencilerin hataları hemen giderilir, öğretmen gerekirse detaylı konu anlatımı yapabilir. Yoğun okumadaki asıl amaç metnin barındırdığı her şeyi en ince ayrıntısına kadar okumak ve metni anlamaya çalışmaktır.

1.4.2. YAYGIN OKUMA (EXTENSIVE)

Bir diğer okuma türü ise yaygın okumadır. Aygüneş'e (2007: 100) göre, daha az tercih edilen bu yöntemde amaç metnin genel konusunu anlamaktır. Bu nedenle öğretmen rehberliğinde yapılması gerekmez, öğrencilerin ders dışında sürdürebileceği, daha basit içerikli ve nispeten daha uzun metinlerle yapılır. Amaç öğrencinin okumayı sevmesi, hedef dilde okuma alışkanlığı kazanması, okurken basit yeni bağlamlar ve sözcükler öğrenmesidir (Hasırcı, 2016: 123). Zaman zaman bu okuma biçimi ders içine de alınabilir, ancak çoğunlukla ders dışı faaliyetidir. Bu okuma için bazı ilkeler belirlenmiştir:

- Seçilen okuma materyali kolaydır.
- Öğrenciler okuyacakları materyali kendileri seçer.
- Okuma materyalleri konu bakımından çeşitlilik göstermelidir.
- Öğrenciler mümkün olduğunca sık okumalıdır.
- Okumada amaç genellikle metnin genelini anlama, keyif alma ve bilgi edinmedir.
- Okumanın kendisi bir ödüldür.
- Okuma yavaş yerine hızlıdır.
- Okuma bireysel ve sessizdir.
- Öğretici yönlendirici ve rehberdir.
- Öğretici rol model konumundadır (Day ve Bamford'tan Akt. Başoğlu ve Aksu, 2016: 87).

1.4.3. SESLİ OKUMA

Bir başka okuma türü sesli okumadır. Okuma bilgisiyle beraber ses organlarının da işe koşulduğu okuma türü, aslında okuma becerisiyle konuşma becerisini de birleştiren bir noktada yer alır (Kavcar, Oğuzkan ve Sever, 2005: 69). Bu okumayla kazanılacak kazanımlar hem okuma hem konuşma (telaffuz) kazanımlarıdır. Böylece konuşmaktan çekinen öğrenciler önlerinde bir metin olduğunda, konuşma için bir bakıma sufle almış

gibi olurlar ve kendilerine güvenleri gelir (Hasırcı, 2016: 119). Telaffuzunda bozukluk olduğunda öğretmen tarafından düzeltilir ve böylece konuşma becerisine de dolaylı olarak katkı sağlanmış olur (Akıncılar, 2018: 10). Sesli okuma sınıf ortamında ve öğretmen denetiminde yapılırsa dönütler sayesinde doğru bilgiye daha çabuk götürür.

1.4.4. SESSİZ OKUMA

Sessiz okuma ise zihinsel faaliyetin daha yoğun gerçekleştiği bir okuma türüdür. Sesli okuma başlangıç düzeyine daha çok hitap ederken sessiz okuma orta ve ileri düzeyde daha çok kullanılmalıdır (Güneş, 2015: 53). Sessiz okumada telaffuzu doğru yapma kaygısı olmadığı için öğrenci sadece anlamaya odaklanır. Bu da sessiz okumada yeni düşünceler, hedef dilden yola çıkarak yeni bir dış dünya kompozisyonu oluşturmaya katkı sağlar (Çelik, 2006: 25). Aslında bir nevi hedef dilde düşünmeyi öğretir. Ayrıca okuma hızı sesli okumaya göre daha yüksektir. Bu nedenle yabancı dil öğretiminde sesli okumaya ağırlık verilirken, düzey ilerledikçe sessiz okuma etkinliklerine ağırlık verilmesi gerekmektedir (Hasırcı, 2016: 120).

1.4.5. YÜZEYSEL OKUMA

Dil öğreniminde yüzeysel okumaya da ihtiyaç vardır. Bu okumada öğrenci hedef dildeki bir metinde özellikle bir bilgi aramaz; sadece metnin konusunu, alanını, ne anlattığını ya da ana fikrini anlamaya çalışır. Bunun için sadece başlık ve alt başlıkları okuması, ilk ve son paragrafı hızlıca okuması ya da her paragrafın ilk cümlesine bakması yeterli olacaktır (Williams, 1984: 13-15). Metin içindeki maddelendirilmiş kısımlar ya da İtalik, koyu (bold) yazılmış ibareler de metnin konusunu anlamakta yardımcı olacaktır. Fakat bu okuma, alt düzey bir okuma değildir. Basit gibi görünse de dil öğrenimine yeni başlamış öğrenci için uygun olmaz. Dil hakkında hiç fikri olmayan, sözcük bilgisi ve cümle yapısını tanımayan birinin yüzeysel okuma yapması mümkün değildir.

1.4.6. TARAMA OKUMA

Hasırcı'ya (2016: 121) göre, tarama okuması gerçekten ileri düzeydeki bir öğrencinin yapabileceği bir okumadır. Bazen çok basit düzeydeki ve kısa metinlerle başlangıç seviyesinde uygulama yapılabilir; ancak özellikle belirli bir bilgiyi bulmak için

yapılacağından orta ve ileri seviyede daha uygun olacaktır. Tarama yapılacak metnin hacmi ve seviyesi taramayı zorlaştırabilir.

Er'in (2005: 208) ifadesiyle okuduğunu anlamada şu üç düzeyin gerçekleşmesi gerekir: metnin sahip olduğu bilgi düzeyi, metnin örgütlenme şekli ve metnin gönderme yaptığı kültürel düzey. Bu üç düzey, öğrenciye uygunsa tarama hızla sonuç verecektir. Ancak biri bile öğrenciyi aşan seviyedeysen dersten uzaklaştıran bir etken hâlini alır. Hasırcı (2016: 121), bu üç boyutun sağlanmasının aynı zamanda öğrencinin metinde ne istediğini bulmasını ve metni hızlı bir şekilde tarayarak istediği bilgiye ulaşmasını ve metinden doğru çıkarımda bulunmasını sağladığını belirtir.

1.5. DİLLER İÇİN AVRUPA ORTAK BAŞVURU METNİ (CEFR/AOÖÇ) VE YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ PROGRAMI

Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni (AOÖÇ), Avrupa Konseyi tarafından 2001'de yayınlanmıştır. Avrupa Dil Sertifikaları Kurumu (TELC) tarafından Türkçe tercümesi yapılmış ve Türkiye'de bir de irtibat bürosu açılmıştır. Ayrıca 2019 yılında eğitim kurumları için Türkiye Maarif Vakfı tarafından AOÖÇ metni esas alınarak Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Programı Kılavuzu geliştirilmiştir. Bu kılavuz görevindeki metinlerin amacı dil öğrenimi, öğretimi ve değerlendirme aşamalarına ortak bir zemin hazırlamaktır. TELC çerçeve metni amacının yol, yöntem göstermek olmadığını; işlerinin problem durumlarına cevap vermek değil öğrenciyi, öğretmeni ve dil alanındaki işbirlikçileri ortak paydada toplamak için sorulması gereken ortak soruları belirlemek olduğunu açıklar. Yani bu metin bazı ortak amaçları soru yoluyla işaret eder, ancak cevapları kendisi vermez. Cevap vermemesinin sebebi tüm dillerde ve coğrafyalarda çok fazla değişken olmasıdır. Diller İçin Avrupa Ortak Metni amaçlarını şöyle açıklar (2013: 7-11):

1. Hem dil öğrencileri hem de dil alanında çalışmalar yapanları şu sorular üzerinde çerçevesinde düşünmeye davet eder:
 - Birbirimizle konuşur ya da yazışır veyahut iletişim kurarken neler yaparız?
 - Bu şekilde davranmamız neye bağlıdır ve nedenleri nelerdir?

- Yeni bir dil öğrenirken ve bu dili kullanmaya çalışırken bu dile ait öğrenilmesi gereken zorunluk noktalar nelerdir?

- Dil öğrenme sürecinde amaçlarımızı nasıl bir şekilde belirlemeliyiz?

- Sıfırdan başladığımız bir dilde etkin bir yeterliğe ulaşmadaki başarılarımızı nasıl ölçeriz?

- Yeni bir dili öğrenmek nasıl bir sürece sahiptir?

- Yeni bir dili daha verimli ve daha iyi öğrenebilmek amacıyla hem kendimiz hem de çevremizdeki insanlar için neler yapabilir ve birbirimize nasıl yardımcı olabiliriz?

2. Dil öğretiminde çalışmalar yürütenlerin, kendi aralarında iletişim kurabilmeleri ve edindikleri bilgileri paylaşabilmelerini sağlamak ve öğrencilerine de dil öğreniminde amaç belirlemek, öğrencilerin bu amaçlara nasıl ulaşabileceklerini anlatmaktır.

Hedefimizin Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde çalışmalar yapanların neyi yapıp neyi yapmamalarını dikte etmek olmadığını söylemek isteriz. Görevimiz sadece sormaktır, cevap vermek değil. Hedef dili öğrenenlerin ulaşmak istedikleri amaçları ve kullanabilecekleri öğrenme metotlarını belirlemek Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi'nin nihai hedefi ve misyonu değildir.

Dil öğreniminde öğrenim, öğretim ve değerlendirme aşamaları planlanırken rehberlik edecek bir düzey önerisi de bu metnin kapsamında verilmiştir. Bu ortak öneri düzeyi geniş bir sahada üzerinde uzlaşılan yeterlikleri gösterir. Metinde altı geniş basamağa ayrılan düzeylerle ilgili şu açıklamalar yer alır:

1. Giriş ya da Keşif Düzeyi (Breakthrough), Wilkins'in 1978'de yaptığı önermede "*formül yetenek*" olarak adlandırdığı ve Trim'in aynı yayında "*giriş yeteneği*" olarak adlandırdığı kavrama denk düşer.

2. Ara Düzey ya da Temel Gereksinim Düzeyi (Waystage) Avrupa Konseyi'nde şu anda geçerli olan içeriklerin niteliklerini yansıtmaktadır.

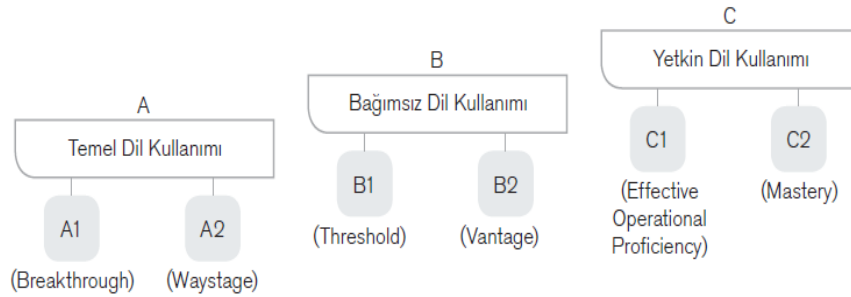
3. Eşik Düzey (Threshold) Avrupa Konseyi'nde şu anda geçerli olan içeriklerin niteliklerini yansıtmaktadır.

4. İleri Düzey (Wantage) ya da Bağımsız Konuşucu, Eşik düzey’in üst düzeyi olarak Wilkins tarafından “*sınırlı kullanımsal yetenek*” ve Trimm tarafından “*olağan durumlara uygun yanıt*” biçiminde tanımlanmıştır.

5. Özerk Düzey ya da Gerçek Kullanımsal Yetenek, Trim tarafından “*etkin yetenek*” olarak sunulmuştur ve Wilkins’e göreyse daha karmaşık etkinlik ya da incelemelerin gerçekleştirilmesine uygun ileri bir yetenek düzeyine denk düşer.

6. Ustalık (Trim: “*bütüncül ustalık*”; Wilkins: “*bütüncül kullanımsal yetenek*”, ALTE basamak dizgesi içinde en yüksek düzeyin incelenmesine denk düşer. Birçok dil profesyonelinin ulaş- tığı daha da üst düzey kültürlerarası düzey de buraya katılır (AOÖÇ, 2013: 29-30).

Tablo 2: – Ortak Yetenek Düzeyleri – Bütüncül Basamak

Kaynak: AOÖÇ, 2013: 30.

Üç ana düzey ve her düzeyde tekrar iki basamağa ayrılarak toplamda altı düzeyi (A1, A2, B1, B2, C1, C2) belirleyen bu çalışma tüm dünyada dil öğrenimi ve öğretimi yapan herkesin kılavuzu olmuş durumdadır. Öneri metninin ileri başlıklarında ikişerli dallanan her bir basamak kendi içinde tekrar bölünmüş şekilde de karşımıza çıkar. Bu dallanmalara göre kazanım tabloları da yine öneriler arasındadır.

Çalışmamız, yukarıdaki tabloya göre “Bağımsız Dil Kullanımı – Wantage” düzeyinde bulunmaktadır.

Avrupa Dil Sertifikaları Kurumu (TELC) tarafından hazırlanan metnin yanında Türkiye Maarif Vakfının Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Programı geliştirme çalışmalarına 14 Nisan 2018 yılında Türkçe Öğretimi Müfredat Geliştirme Çalıştayı ile ortaya konmuş ve bu Çalıştay sayesinde temel ilkeler belirlenmiştir. Ayrıca standart

bir Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Programı hazırlanması ve bu programın örgün eğitimde kullanılması için düzeylere göre kademelendirilmesi görüşü benimsenmiştir. Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni'nde ifade edilen yeterliklerden hareketle içerik/kazanımlar (A1-A2: Temel Dil Kullanımı, B1-B2: Bağımsız Dil Kullanımı C1: Yetkin Dil Kullanımı) belirlenmiş, seviyelere ve becerilere göre bu içerik/kazanımlar düzenlenmiştir. Yeterli düzeyde/yetkin dil kullanımının ikinci basamağını açıklayan C2 düzeyinin neredeyse ana dil kullanım becerisine karşılık gelmesi sebebiyle programa dahil edilmesine gerek görülmemiştir (<https://www.turkiyemaarif.org>: 11).

Türkiye Maarif Vakfının Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni'ni esas alarak hazırlamış olduğu programa göre B2 seviyesinin “okuma” ile ilgili dil bilgisi ve sözcük bilgisi kazanımları ve yeterlikleri şunları içermektedir:

Tablo 3: Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metnindeki Seviyelere Göre Yeterlik Tanımları

Temel Dil Kullanımı	A1	Somut ihtiyaçların karşılanmasını amaçlayan, bilinen günlük ifadeleri ve oldukça basit cümleleri anlayıp kullanabilir. Kendini tanıtabilir, başkalarını tanıtırabilir. Başkalarına, kendileri hakkında (Örneğin nerede oturdukları, kimleri tanıdıkları ve nelere sahip oldukları) sorular yöneltebilir ve sorulan benzeri soruları yanıtlayabilir. Karşısındaki kişiler yavaş ve anlaşılır bir biçimde konuşuyorlar ve de yardımcı oluyorsa onlarla basit yollardan anlaşabilir.
	A2	İlgi alanıyla ilgili cümleleri ve sıkça kullanılan anlatımları (Örneğin, kişi ve aileyle ilgili bilgileri, alışveriş, iş, yakın çevre) anlayabilir. Bilinen alışılmış konularda, doğrudan doğruya bilgi alışverişi söz konusu olduğunda alışlagelmiş, basit durumlarda kendini ifade edebilir. Geçmiş, eğitimi, çevresi ve doğrudan gereksinimleriyle bağlantılı şeyleri basit dilsel araçlar yardımıyla anlatabilir.

Bağımsız Dil Kullanımı	B1	Anlaşılır ve ölçünlü bir dille konuşulduğunda, iş, okul, boş zaman etkinlikleri vb. gibi bilinen şeyler söz konusu olduğunda, konuşmanın ana hatlarını anlayabilir. Öğrenmekte olduğu dilin konuşulduğu ülkeye yaptığı yolculuklarda karşılaştığı çoğu zorlukların üstesinden gelebilir. Bilinen konularda ve ilgi duyduğu alanlarda kendini basit ve bağlantılı olarak ifade edebilir. Deneyim ve olaylar hakkında bilgi verebilir; hayal, beklenti, amaç ve hedeflerini anlatabilir, tasarı ve görüşlerinin kısa gerekçelerini gösterir ya da bunlara açıklamalar getirebilir.
	B2	Soyut ve somut konular içeren metinlerin içeriğini ana hatlarıyla kavrayabilir; kendi uzmanlık alanındaki tartışmaları da anlayabilir. Kendini o denli akıcı ve anında ifade edebilir ki, anadili konuşurlarıyla az çaba göstererek anlaşabilmesi mümkündür. Kendini geniş bir konu alanında belirgin ve ayrıntılı bir şekilde ifade edebilir, güncel bir konuda görüşünü belirtebilir ve çeşitli olanakların olumlu ve olumsuz yönlerine değinebilir.

Kaynak: <https://turkiyemaarif.org/uploads/yabancidilolarakturkceogretimi.pdf>, s.30.

Tablo 4: B2 Seviyesi Okuma-Anlama Becerisi Kazanım Listeleri

1. Söz varlığı unsurlarını bağlamdan hareketle anlamlandırır.
2. Bir uzmanlık alanıyla ilgili terim ve kalıp ifadeleri anlar.
3. Bağlamdan hareketle mecazlı ifadeleri ve kalıpları anlamlandırır.
4. Resmî veya özel yazışmalardaki kelime ve kalıp ifadeleri belirler.
5. Talimat içeren yönlendirmeleri takip eder.
6. Kullanım kılavuzlarındaki yönlendirmeleri takip eder.
7. Karmaşık betimleyici ifadeleri belirler.
8. Tutarlılık unsurlarını belirler.
9. Karmaşık metinlerdeki karşılaştırma unsurlarını belirler.
10. Aynı konuda yazılmış metinleri içerik açısından karşılaştırır.
11. Metin içi ve/veya metinler arası karşılaştırmalar yapar.

12. Karmaşık bilgiler içeren duyuru, ilan, afiş/broşür veya reklam metinlerinden ihtiyaç duyduğu bilgileri seçer.
13. Reklam metnlerinin ayırt edici dil özelliklerini belirler.
14. Metinlerdeki örtük iletileri belirler.
15. Görsellerle oluşturulmuş bir metindeki iletileri belirler.
16. Kişisel veya resmî yazışmalarla iletilen mesajlardaki ayrıntıları belirler.
17. Yorum ve değerlendirmeleri ayırt eder.
18. Gerekçelendirilmiş görüş ve önerileri belirler.
19. Kişisel bilgi ve görüş isteyen/bildiren metinleri (röportaj, anket vb.) anlar.
20. Öznel ve nesnel yargıları ayırt eder.
21. Herhangi bir etkinliğe ilişkin eleştiri/yorum veya değerlendirme ifadelerini ayırt eder.
22. Tartışmacı metinlerdeki iddiaları, destekleyici ve karşıt görüşleri ayırt eder.
23. Eğitim veya iş hayatıyla ilgili metinleri anlar.
24. Metinlerde olay ve bilgileri zamansal ve/veya mantıksal olarak sıralar.
25. Bir metnin akışını ve anlam bütünlüğünü sağlayan ifadeleri belirler.
26. Öyküleyici/edebî metinlerdeki olay örgüsü, yer, zaman ve kişileri belirler.
27. Öyküleyici/edebî metinlerde yer alan kişilerin özelliklerini belirler.
28. Öyküleyici/edebî metinlerdeki temel çatışmayı/çatışmaları belirler.
29. Öyküleyici/edebî metinlerin tema, konu ve ana duygusunu belirler.
30. Metnin türünü ve türün temel özelliklerini belirler.
31. Gazete, dergi ve çoklu ortamlardan ilgi alanına giren metinleri bulur.
32. İlgi alanlarına yönelik sosyal medya metinlerini takip eder.
33. Sosyal medyadaki mesaj dizgesini takip eder.
34. Bir metinden istenilen bilgileri seçer.
35. Dilek ve pişmanlık ifadelerinin geçtiği geçmiş olaylara/durumlara ilişkin metinleri anlar.
36. Kültürler arası karşılaştırmalar içeren metinlerdeki benzerlik ve farklılıkları ayırt eder.
37. Kabul/ret/onay veya öneri ifadelerini belirler.

38. Geleceğe yönelik duygu veya düşünceleri içeren metinleri anlar.
39. Metnin konusunu ve temel iletisini belirler.
40. İlgi veya uzmanlık alanına giren metinlerdeki ana ve yardımcı düşünceleri belirler.
41. Okuduklarında biyografi unsurlarını belirler.
42. Grafik, tablo, diyagram gibi unsurlarla sunulan terim, kısaltma, kavram ve bilgileri belirler.
43. Metinlerde sıkça karşılaşılan kısaltmaları anlar.
44. Kültürel bağlamlara (gelenekler, kutlama, davet, tebrik, teşekkür, festival, taziye, anma vb.) uygun kalıp ifadeleri ve anlamlarını belirler.
45. Metnin içeriğine ilişkin tahminlerde bulunur.
46. Mizahi unsurları belirler.
47. Metinleri tür özelliklerine uygun biçimde okur.
48. Anahtar kelimeleri belirler.
49. Okuduklarından hareketle çıkarımlar yapar.
50. Metinlerde yer alan bilgileri sınıflandırır.
51. Metindeki genelleme/şart/ varsayım veya olasılık bildiren ifadeleri ayırt eder.
52. Okuduklarını anlatım, tür ve içerik açısından değerlendirir.
53. Okuduklarını anlamak için başvuru kaynaklarını kullanır.
54. Okuma amacını belirler.
55. Okuma amacına uygun strateji, yöntem ve teknikleri kullanır.
56. Türkçenin yapısal özelliklerinin anlamaya etkisini belirler.

Kaynak: <https://turkiyemaarif.org/uploads/yabancidilolarakturkceogretimi.pdf>, s.53-55.

Tablo 5: Seviyelere Göre Dil Yapıları Listeleri

A1	Alfabe (Harflerin seslendirilmesi, büyük ve küçük yazımları, kelime içinde seslendirilmesi) Ünlü ve ünsüz ayrımı Ünlü (kalın ve ince) ve ünsüzlerin (sert ve yumuşak) özellikleri Ünlü uyumu + çokluk eki Ünsüz uyumu + bulunma eki (-DA) + var/yok Ünsüz yumuşaması + y yönelme hâli (emir kipi) Ünlü düşmesi (belirtme hâli + basit sıfatlar vurgusuz orta hece ünlüsü)
-----------	--

	Şahıs ve işaret zamirleri: Bu ne/kim? , O ne/kim? Bu, şu, o, burası, şurası, orası İyelik ekleri ve İlgi Zamiri (Benimki...) Basit emir cümleleri İstek/dilek I. çekim (Haydi okuyalım...) Ek fiil geniş zaman (ülke, milliyet, meslek, durum, yaş) + mI? / değil Hâl ekleri-fiil ilişkisi İsim tamlaması, İsim tamlaması + hâl eki > fiil (zamir n'si) Şimdiki zaman + ünlü daralması -mA olumsuzluk eki Basit adlaştırmalar (-mAki istiyorum/ -mAYI seviyorum) Geçmiş ve gelecek zaman eklerinin I. çekimi Zaman zarfları (dün, bugün, yarın; önce, şimdi, sonra), sıklık zarfları Karşılaştırma yapıları: -DAn, daha, -DAn daha ... Üstünlük derecesi: en -DAki -DAn -A kadar, -dAn beri, -dır, -DAn önce/sonra Yapım ekleri: -II/-sIz Bağlaçlar: ile (vasıta ve bağlama), ve, ama, çünkü Sıralama sayıları: birinci, ikinci, üçüncü... Saat kaç? (Tam ve yarım saatler) Temel soru kelimeleri (5N1K), hangi -(y)Abil (izin) + geniş zaman Sayılar Temel betimleyiciler -cA/ -A göre
A2	Gelecek zaman + zaman zarfları Görülen geçmiş zaman + zaman zarfları Duyulan geçmiş zaman + zaman zarfları Geniş zaman + sıklık zarfları Zamirler, zamir +ki (Benimki) Sıfatlar Zarflar Gereklilik kipi (-mAn gerek, -mAki zorunda, -mAki gerek, -mAki lazım) Şart kipi Yeterlik fiili (yetenek, tahmin, olasılık) Bağlaçlar (hem ... hem, ne... ne, veya, belki, ya...ya)

	-mAdAn önce -DIkTAn sonra Gibi, kadar (Benzetme) -cA, -A göre, bu yüzden / bu sebeple -An (sıfat fiil) Basit adlaştırmalar (-mAyI seviyorum...) -mAk için, -mAk üzere, mAsI için dA bağlacı Mesela, örneğin Doğrudan/dolaylı anlatım (diye sormuş) Ünlemler
B1	Hikâye birleşik zaman çekimleri Şart birleşik zaman çekimleri Yeterlik fiili + zaman ekleri İsim çekimi (-dI, -mIş, -sA) İsim fiiller (-mA, -mAk, -Iş) +...-mAyI ... -mAyA tercih ederim, -mAyI tercih ederim, -mAsInA rağmen) Sıfat fiiller (-dIk), -DIk + iyelik, -AcAk + iyelik, -mIş Zarf fiiller (-Ip, -ArAk, -IncA, [-(y)ken], -mAdAn, -A...-A, -r... -mAz) Doğrudan ve dolaylı anlatım Edat ve bağlaçlar (Keşke, eğer, -sA bile, gibi, göre, sanki, kadar, için, üzere, -A doğru, -A karşı/rağmen, -A karşı, -A değin, -A dek, -dAn dolayı, -dAn başka, ile, yalnız, ancak, sadece, fakat, ne var ki, ise, yanı sıra, ayrıca, aksine, hariç, öncelikle, artık, itibaren, dolayısıyla) Fiillerde etkenlik ve edilgenlik
B2	Rivayet birleşik zaman çekimleri Sıfat fiiller (-Ar, -mAz, -AsI) Zarf fiiller (-AlI, -dIkçA, -mAksIzIn, -cAsInA, -DIğIndA) Edat ve bağlaçlar (oysaki, halbuki, meğerse, mademki, ne var ki, sanki, veyahut, ile, lakin, dahi, ki, öyleyse, oysa, yeter ki, hatta, bilakis, bari, bundan böyle, şayet, takdirde) Kelimede yapı Birleşik fiiller Fiillerde işteşlik ve ettirgenlik

Kaynak: <https://turkiyemaarif.org/uploads/yabancidilolarakturkceogretimi.pdf>, s.112-114.

1.6. TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİ

Dil öğrenimi insanlık tarihi boyunca süregelen bir iştir. En eski uygarlıkların da birbirlerinin dilini askerî, siyasî, ticarî ya da başka pek çok sebepten dolayı öğrendikleri bilinmektedir. Bunlardan en eskisi yine Mezopotamya uygarlıklarından olan Akadların Sümerceyi öğrenmeleridir (Hengirmen, ty.:3). Milattan sonraki yıllara gelindiğinde Orhun ve Uygur metinlerinde Türkçeyi başka kavimlere öğrettiklerinden bahsedilir (Biçer, 2012: 113). Zaten sadece Anadolu ve Asya'da değil insanın olduğu her yerde dil öğreniminin olduğunu tahmin etmek güç değildir; ancak tarih boyunca bu sistemli bir şekilde değil doğal olarak içinde yaşayarak ve zamanla gerçekleşmiştir.

Tarihsel olarak karşımıza çıkan ilk sistemli Türkçe öğretimi çalışması 11. yy.a ait Divânu Lügâti't-Türk'tür (Ungan, 2006: 223). Kaşgarlı Mahmut tarafından yazılan divan, Türkçe sözlük kitabı anlamına gelse de sadece sözlük olmanın çok ötesinde bir şaheser konumundadır. Türklerin İslamiyet'le tanışması ve akabinde Araplarla ilişkilerinin başlaması bu çalışmada etkili olmuş olmalıdır. Din etkisiyle günlük hayata da giren Arapça unsurlar sebebiyle Kaşgarlı Mahmut, bu eseri Türkçenin de Arapça kadar zengin bir dil olduğunu kanıtlamak ve Araplara da Türkçe öğretmek amacıyla vücuda getirmiştir. İçinde dünya haritası, Türk mitolojisi, folkloru, coğrafi bilgileri, Türkçenin şivelerine ait farklılıklar, sözcük bilgisi, ek kök bilgisi, isim- fiil- edat ayrımı, cümleler, manzum örnekler, atasözleri, deyimler gibi çok çeşitli bilgiler bulunur. Kaşgarlı Mahmut eserinde dil öğretimini Araplar tarafından kolay anlaşılması için olsa gerek Arap gramerinin kurallarına göre planlamıştır (Atalay, 2006; Barın, 2010: 122).

14. yy.a gelindiğinde yine Türkçenin hazinesi değerindeki eserlerden Codex-Cumanicus vardır. Kuzeydeki Kıpçak Türklerinin diliyle yazılan bu eser, Latince ve Farsça karşılıkları olan bir sözlüktür. Hristiyanlıkla ilgili bilgiler de içeren bu eser, hem dinî hem ticarî hem günlük bilgilerle doludur (Ercilasun, 2010: 382).

Kıpçak Dönemi Türkçesine bakıldığında karşımıza şu kitaplar çıkmaktadır. Bu kitapların birçoğu o dönem Türklerle iç içe yaşayan Araplara Türkçe öğretmek amacıyla yazılmıştır:

- Et-Tuhfetü'z-Zekiyye Fi'l-Lügati't-Türkiyye: Eserin ne zaman, nerede ve kim tarafından yazıldığına dair kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Sözlük ve gramer olmak

üzere iki ana bölümden oluşan eser, 3500 Türkçe kelime barındırmakta ve Arapça gramer kaidelerine göre sınıflandırılmıştır (Al-Turk 2006: 4-5; Güner, 2013: 33).

- Kitâbü'l-İdrâk li Lisani'l-Edrâk: İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi, İstanbul Üniversitesi Arapça Yazmalar Bölümü ve Kahire Dârü'l-Kütüp Kütüphanesi'nde olmak üzere üç nüshası mevcuttur. Arap dilcisi Ebû Hayyân tarafından 1312'de iki ana bölüm hâlinde yazılmıştır. Mısır coğrafyasında konuşulan standart Türkçenin söz varlığı ve grameri örnek alınarak yazılmıştır (Güner, 2013: 34).

- Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugâlî: Barbara Flemming tarafından 1343 tarihinde yazıldığı belirtilen kitap, Halil bin Muhammed bin Yusuf el-Konevî tarafından yazılmıştır. Tek nüshası Hollanda Leiden İlimler Akademisinde bulunmaktadır. Biri Arapça-Türkçe diğeri Moğolca-Farsça sözlük olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır (Toparlı vd. 2000: V; Güner, 2013: 35).

- El-Kavânînu'l-Küllîye li-Zabtî'l-Lügati't-Türkiyye: Kitabın yazarı ve yazılış tarihi hakkında bilgi bulunmamaktadır. Sadece eserde geçen "Timur'la birlikte yola çıkıp Kahire'ye gelen Türklerden işittim." cümlesinden 15. yüzyılda yazıldığı tahmin edilmektedir (Toparlı, 1999: VI).

- Ed-Dürretü'l-Mudiyye fi'l-Lügati't-Türkiyye: Yazıldığı yer ve tarih belli değildir. Mevcut nüshası Medicea Bibliotheca Laurenziana'dadır. Metinde geçen bir ifadeye göre Hüsrev b. Abdullah tarafından istinsah edilmiştir (Toparlı vd, 2003: 1).

- Kitâbu Bulgatü'l-Müştak fi Lügati't-Türk ve'l-Kıfçak: Yazılma tarihi belli değildir. Cemaleddin Ebu Muhammed Abdullah et-Türkî tarafından yazılmıştır. Sözlük giriş, adlar ve fiiller olmak üzere üç bölümdür. Tek nüsha, Paris Bibliotheque Nationale'dedir (Argunşah, 2011: 238).

Ayrıca Ali Şir Nevaî'nin Muhakemetül'l-Lügateyn adlı eseri de Türkçenin Farsçadan daha zengin, işlek ve kıvrak bir dil olduğunu savunmak için yazılmıştır (Caferoğlu, 1964: 200-201).

16. yy.da Bergamalı Kadri'nin yazdığı Müyessiretü'l-Ulûm 1530'da Kanuni Sultan Süleyman'a sunulmuştur. Anadolu bölgesinde yazılmış ilk Türkçe gramer olması bakımından ayrıca önem taşır (Karabacak, 2002: 95).

Bu şaheser niteliğindeki eserler dışında Türkçe kullanımını arttırmak ve Türkçeyi yaygınlaştırmak için yapılan atılımlardan ilk akla gelen Karamanoğlu Mehmet Bey'in meşhur fermanıdır. 1277 tarihli fermanında “*Bugünden sonra divanda, dergâhta, çarşıda, mecliste, meydanda Türkçeden başka dil kullanılmasın*” diyerek dolaylı olarak Türkçe öğretimine yönlendirilmiştir (Biçer, 2012: 119-120).

Uzun yüzyıllar boyunca genelde Arapça ve Farsça karşısına çıkarılan bir Türkçe öğretimi görülüyor. Oysa bu yüzyıllar boyunca Batı'da da Türkçe öğrenme isteği yok değildir. Hatta Osmanlı Devleti'nin hüküm sürdüğü yüzyıllar boyunca ve özellikle Yükselme Devri sonrasında Batı'da Türkçe öğrenimi yadsınamayacak ölçüdedir. Fakat bunlar genellikle Batılıların kendi çabalarıyla olmuştur ve yazılmış eserler de aslında kendi çabasıyla meydana gelmiştir. Avrupa'da Türkçe üzerine çalışmalar o denlidir ki Türkoloji sahasında pek çok başarılı Avrupalı görülmektedir (Kardaş ve Kaya, 2019: 14).

Türk tarihi açısından önem taşıyan bir kırılma noktası Tanzimat Devri'dir. Yüzünü Doğu'dan Batı'ya döndüğü kabul edilen Osmanlı Devleti bu dönem itibariyle yabancı dil öğreniminde ve Türkçe öğretiminde de yeni bir anlayışa sahip olur. Açılan yabancı (Amerika, Fransa, İngiltere) okullar ile Türkçe öğretiminden ziyade yabancı dil öğrenimi yaygınlaşır. Devletin içinde bulunduğu şartlar gereği gençler; Batı dillerini, kültürlerini ve teknolojilerini öğrenmek için Avrupa'ya gitmeye başlar (Erol, 2019: 57). Meşrutiyet'le beraber yeniden Türkçeye önem verildiği görülmektedir. İttihad ve Terakki Partisi desteğiyle milliyetçi bir düşünce sistemi esas alınarak ilk ve orta dereceli okullarda Türkçe öğretimi yeni bir anlayışla ele alınmıştır ve 1916'da Türkçenin Usul-i Tedrisi adlı eser Hüseyin Ragıp Efendi tarafından hazırlanarak öğretmenlere sunulmuştur (Ağar, 2004: 2). Tarihî olarak Balkan Savaşları sonucu güçlenen Türkçülük akımı ve dilde sadeleşme hareketi dil üzerine olan çalışmaları hayli arttırır. Fakat bu dönem çalışmaları da yabancıya Türkçe öğretmek için olmaktan ziyade, Türklerin kullandığı Türkçeyi saflaştırmak üzerinedir.

Türkçülük akımıyla başlayan dil çalışmaları, Cumhuriyet Dönemi'yle Atatürk önderliğinde hızlandırılmıştır. Bu dönemin öncekilerden en mühim farkı artık sanatçıların özel çabasıyla değil bizzat devlet desteğiyle sürdürülüyor olmasıdır, bu da hâliyle çalışmalara kısa zamanda hız kazandırmıştır. Özellikle harf devrimi, dil sahasında en büyük hamlelerden biri olmuştur. Ancak Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesine

ilginin giderek artması 1950-1960'lı yılları bulmuştur. 1960 sonrası daha çok çeviriye dayanan ya da sadece sözcük bilgisi veren çalışmalar karşımıza çıkar (Kardaş ve Kaya, 2019: 16). Yabancı uyruklu öğrencilere Türkçe öğretmek için İstanbul Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayınlarından ya da Ankara Üniversitesi Yayınlarından basılan bazı set ya da tekli kitaplar vardır. Bunun dışında Almanya'ya işçi olarak giden ailelerin sonraki kuşak çocuklarının Avrupa'da ana dilleri olan Türkçeyi öğrenmeleri için yapılan bazı çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalardan önemli olanları şunlardır:

- Yabancılar İçin Türkçe Dersleri: Konuşma, Okuma: Kenan Akyüz Tarafından 1965 yılında kaleme alınmıştır.
- Yabancılar İçin Türkçe Dil Bilgisi: 1969 ve 1980'de baskıları yapılan eser Hamza Zülfikar tarafından yazılmıştır.
- Türkçe Öğreniyoruz: Mehmet Hengirmen tarafından 1986'da yazılmıştır.
- Yabancılar İçin Türkçe 1-2: Hikmet Sebüktekin tarafından ana dili İngilizce olan yabancı üniversite öğrencilerinin Türkçe öğrenmesi için yazılmıştır.
- Yabancılar İçin Türkçe 1 ve Türkçe Dil Bilgisi 1: Gazi Üniversitesi tarafından yabancı dil olarak Türkçe öğretimi yapan Gazi TÖMER tarafından 2000 yılında hazırlanmış ve Gazi TÖMER yayını olarak yayımlanmıştır (Mete, 2015: 41).

Bilinçli bir şekilde Türkçe öğretimi için yapılan çalışmalara bakıldığında şu manzara ortaya çıkar:

Tablo 6: Yüzyıllara Göre Yazılmış Türkçe Öğretim Kitap Sayısı

YÜZYIL	TÜRK YAZARLAR	YABANCI YAZARLAR
11.YY	1 kitap	-
12.YY	-	-
13.YY	-	-
14.YY	-	-
15.YY	-	-
16.YY	-	-
17.YY	-	11 kitap
18.YY	-	11 kitap
19.YY	6 kitap	34 kitap
20.YY	149 kitap	172 kitap
TOPLAM	155	228

(Mete, 2015: 34)

Kadim bir tarihe ve zengin bir sözcük sayısına sahip Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesine 1984'te Ankara Üniversitesinde başlandı. Ankara Üniversitesi Türkçe Öğretim Merkezinde (TÖMER) Türkçe, ilk defa bir devlet kurumu tarafından sistemli bir şekilde öğretilmeye başlandı. TÖMER'in kurulmasıyla yabancılara Türkçe öğretimi kurumsallaşmıştır (Mete, 2015: 33). Bu nedenle günümüzde “Yabancılara Türkçe Öğretimi” tabirini TÖMER'le beraber başlatmak uygun olur. 80'lerden itibaren sistemli olarak yazılan kaynak sayısı artmış, özellikle 2000 sonrasında ülkemize gelen yabancı uyruklu öğrenci ve komşu ülkelerden gelen mültecilerin sayısındaki artışla beraber kurslar ve eğitimler de tarihte görülmedik biçimde ivme kazanmıştır. Hem üniversiteler bünyesinde hem de özel kurumlar aracılığıyla alanda ciddi gelişmeler kaydedilmiştir. Sadece ülke içinde değil yurt dışı temsilciliklerimizde, Balkanlarda, Avrupa'da da enstitüler ve bizzat devlet eliyle Türkçe öğretime hız verilmiştir. Zaten dünyada en çok konuşulan beşinci dil olan Türkçenin son yıllara kadar yabancılara öğretiminin bir politika hâline gelmemiş olması önemli bir ihmaldir. Sahada yapılan bilimsel çalışmalar ve sahanın genişlemesiyle uygulama imkânı da bulunan yeni teknikler geliştirilmeye devam edilmektedir. Bu sayede yeni kaynaklarda öğretilmesi hedef dil olan Türkçenin kullanımına özen gösterilmektedir. Bu gelişmeler Türkçenin öğretimi açısından çok önemli kazanımlardır. Taklit eserlerden çıkılıp özgün ve Türkçeye uygun metotların tercih edilmesi sahada uzmanlaşmayı da arttıracaktır (Kardaş ve Kaya, 2019: 20-21).

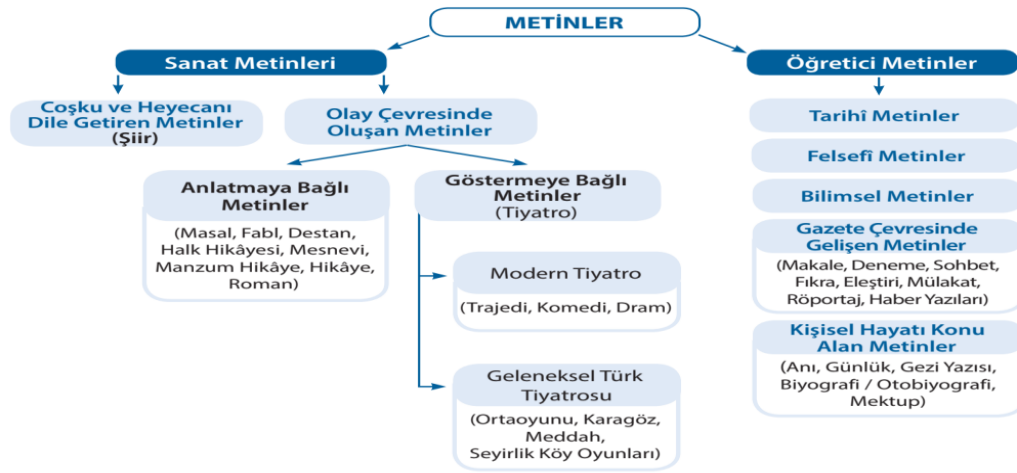
1.7. TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE METİNLER, METİN UYARLAMA VE HİKÂYE METNİ KULLANIMI

1.7.1. METİN TÜRÜ

Yabancılara Türkçe öğretimi programlarında öğrencilere kazandırılmak istenen temel becerilerin yanında ele alınması gereken önemli konulardan biri de Türkçeyi öğrenecek olan kişilere sunulması gereken “metin” konusudur. İster ana dil öğretimi ister yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi olsun öğretim esnasında kullanılan basılı, elektronik, görsel ve işitsel bütün ders dokümanları metne dayalıdır ve bu nedenle metinler yadsınamaz derecede önemlidir (Korkmaz, 2022: 124).

Metin sözcüğü, TDK (2005: 168) sözlüğünde bir yazıyı şekil, anlatım ve imlâ/noktalama nitelikleriyle oluşturan kelimelerin bütünü olarak tanımlanmaktadır. Güneş'e (2013: 3) göre metin, insanoğlunun bilgi, duygu ve düşüncelerini aktarabilmek için sestən sözcüğe, sözcükten tümceye, tümceden paragrafa doğru oluşan bütün dil birimlerinin belirli bir mantık düzeni ve dil bilgisi kuralları çerçevesinde oluşturulan yapılarıdır. Sözlü ve yazılı her ürün birer metindir ve bu metinler; deneme, masal, hikâye, roman gibi kurgusal metinler olabileceği gibi gezi yazısı, makale, biyografi, köşe yazısı gibi bilgilendirici metinler de olabilir (Akkaya ve Doyumğaç, 2019: 372). MEB tarafından 9. Sınıf öğrencilerine okutulan Türk Dili ve Edebiyat kitabında metinler şu şekilde gösterilmiştir:

Tablo 7: 2021-2022 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Kitabı, MEB

Tabloya baktığımızda MEB'in metinleri sanat metinleri ve öğretici metinler olarak ikiye ayırdığını görmekteyiz. Sanat metinleri, coşku ve heyecanı dile getiren metinler ve olay çevresinde gelişen metinler olarak iki kola ayrılmaktadır. Tezimizin konusu olan hikâyeler, olay çevresinde gelişen metinler kategorisinin anlatmaya bağlı metinler grubunda yer almaktadır.

Tabloda görebildiğimiz tüm metin türleri dil öğretiminin içinde kullanılabilir. Özellikle öğretici metinlerden biyografi, gezi yazısı, anı, mektup gibi metinler başlangıç seviyesinden ileri seviyeye kadar tüm düzeylerde kullanılabilecek yazılardır. Örneğin, başlangıç seviyesinde biyografi ve otobiyografi her dil sınıfının başvurduğu bir metindir. Geçmiş zaman öğrenildiğinde ilk incelenen metin tipi anı yazıları olabilir ya da çok az bilgiyle bile mektup yazmak ya da okumak mümkündür. Bir haber metni, makale,

deneme ya da roman, şiir gibi çok daha karmaşık metinler de elbette dil öğretiminde kullanılabilir, ancak bunlar daha ileri seviye donanım ister. Özellikle şiir ana dilde bile dilin imkânlarını zorlayan bir metin türüdür.

Yabancı dil öğretiminde seçilecek metinler için dikkat edilmesi gereken bazı ölçütler mevcuttur. AOÖÇ'deki (2013: 49-50) kazanımlar ve kazandırılmak istenen becerilere bakıldığında öğrencilerin karşılaşabilecekleri metinler dil-kültür bağlamında değerlendirilmiştir. AOÖÇ'ye göre her dil, belirli durum bağlamına bağımlı olarak sosyal yaşamın düzenlendiği kullanım alanlarına göre belirlenir. Dil öğrenenlerin deneyimleyeceği birimlerin seçimi; durumların, hedeflerin, görevlerin, konuların öğrenim ve sınav dokümanı için kullanılan metinlerin ve etkinliklerin seçimini önemli derecede etkiler. Önemli birimlerin seçilmesinde ve bunların gelecekte yararının olup olmadıklarının ölçülmesi sırasında, güdüleme etkisini de göz önüne almak gerekir. AOÖÇ'nin (2013: 50) belirlemiş olduğu dört alan mevcuttur. Bu alanlar:

Bireysel alan, her bireyin ailesi ve yakın çevresi ile iletişimde bulunduğu, okuma/okutma, günlük yazma, anı yazma ve hobiler gibi özel uğraşlar alanıdır.

Kamuiçi alan, bireyin bir kamu ya da kamu üyesi olarak farklı hedefler için hareket ettiği ve etkileşimde bulunduğu alandır.

İş alanı, bireyin mesleğini icra ettiği alandır.

Eğitim alanı, bireyin özellikle bir eğitim kurumu çerçevesinde düzenli şekilde eğitim aldığı alandır.

AOÖÇ'nin belirlemiş olduğu alanları okuduğumuzda aslında seçilmesi gereken metnin dil, kültür ve sosyal hayat gibi insanın sürekli içinde bulunduğu zamandan bağımsız olmaması gerektiğini görebilmekteyiz. Diğer bir ifadeyle yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde seçilecek metnin dilinin günlük hayatla iç içe olması gerektiğidir (Akkaya ve Doyumğaç, 2019:373). “Dil ve Kültür” başlığında da değindiğimiz üzere her dil, kullanıldığı kültürün bir ürünü ve o kültürün de yaratıcısı konumundadır.

AOÖÇ'nin “Yabancı Dil Öğrenim ve Öğretiminde Metinlerin Rolü Ne Olmalıdır? (6.4.3)” bölümü incelendiğinde “Öğrencilere sunulan yazılı ve sözlü metinler nasıl olmalıdır?” sorusuna verilen cevaplar şu şekildedir:

a) Tabii, diğ er bir ifadeyle sadece dil öğretmek için değıl, bildir işimsel amaçlar için üretilmiş,  rneğ n; dil  ğretimi görenlerin  ğrendiğı dili kullanırken dolaysız bir şekilde karşılaştığı, uyarlama veya sadeleştirme yapılmamış doğıal metinler (gazeteler, dergiler, radyo-televizyon yayınları vb.); dil  ğretimi görenlerin tecrübelerine, ilgi duydukları konulara, niteliklerine uygun bir şekilde seçilmiş, düzeyi belirlenmiş ve/veya uyarlanmış doğıal metinler;

b) Yabancı bir dili öğretmek amacı ile hususi olarak geliştirilmiş,  rneğ n; doğıal metinlere benzeyen metinler ( rneğ n, sadece bu amaç için oluşturulan ve uzmanları tarafından seslendirilen dinleme, anlama metinleri); öğretilecek dilsel konular amacıyla örnek vermek üzere hazırlanmış metinler; alıştırma yapmak için seçilmiş, birbirinden bağımsız cümleler (okuma ve dilbilgisi vb. gibi); ders kitaplarındaki talimatlar, yönergeler ve açıklamalar; öğretmenin kullandığı ders dilindeki test ve sınavlardaki görevler gibi (talimatlar, bilgilendirmeler, sınıf içi yönlendirmeleri ve geri dönüt vb.). Bunlar,  zel metin  eşitleri olarak görülebilir (AO   , 2013: 145-146).

MEB'in ve AO   'nin yapmış olduğı bu sınıflandırmanın dışında alanyazın araştırmacıları tarafından farklı sınıflandırmalar de mevcuttur. Akyol (2003: 50); dil ile ilgili metinler; hikâyeler, kitaplardan seçilen parçalar, makaleler, masallar, vb. yazılımlardan oluşurken göstergebilimsel metinler; resimler, fotoğraflar, haritalar, filmler, müzik parçaları, drama gösterileri, grafikler, vb. işaret ve çizimlerden oluşmaktadır, şeklinde tanımlamıştır.

Seçilecek metnin türü yanında konusu da önem arz etmektedir. Özellikle  ğrencinin sıkılacağı ya da merak duygularını harekete geçirmeyen konulardan uzak durulmalıdır. Öğrenciler, olay örgüsünü veya konusunu merak ettikleri metinleri büyük bir heyecan ile okur ve dinler. Bu nedenle öğrencinin heyecanını ve merakını kam ılayacak özelliklere sahip konuların seçilmesi öncelikli olan hususlardandır (Akıncılar, 2018: 40).

1.7.2. HİKÂYE METN  KULLANIMI

Yabancı dil  ğretiminde hedef dile ait edebî eserlerin kullanımı oldukça yaygındır.  rneğ n, İngilizce  ğrenenler için seviyelendirilmiş Penguin yayınlarının çoğı İngiliz roman ve hik yelerinden uyarlama şeklindeydir. Penguin yayınlarının İngilizcenin

dünya çapında öğretiminde çok ciddi katkıları olmuştur (Nicholas, 1993: 25-26). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde “okuma” becerisinin geliştirilmesi için yapılan uyarlamalarda Türk edebiyatı eserlerinin kullanımı son 20 yılda artmaya başlamıştır. Bu alanda Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim ve Ankara Üniversitesi Yeni Hitit Yayınları tarafından hazırlanan okuma kitapları ön plana çıkmaktadır.

Yabancı dil öğretiminde Türk edebiyatından şu şekillerde faydalanılabilir.

- **Kısa Metinler:** Fıkra (köşe yazısı), hikâye, mektup, deneme, günlük ve makale gibi okunması kolay ve diğer türlere göre daha kısa olan türler seçilebilir.
- **Uzun Metinler:** Roman, masal, monografi, destan, tiyatro, efsane ve gezi yazıları gibi okunması uzun süren türler, özellikle B2/C1/C2 seviyeleri için uyarlanabilir.
- Ayrıca şiirler, fıkralar (gülmeceler), atasözleri, deyimler, tekerlemeler, bilmeceler gibi mecaz anlam yüklü türlerde de el kitapçıkları hazırlanabilir.

Yukarıda belirtilen tüm metin türleri arasında hikâyenin dil öğretiminde kullanılmasının hem öğretmene hem öğrenciye faydaları vardır. Öncelikle hikâye, her seviyeye uygun hâle getirilebilir. Her konuda yazılabilmesi, kazanımlara uygun hâle getirilebilmesi, öğretim organizasyonunu tamamlayıcı niteliği ile öne çıkar.

Olmuş ya da olması mümkün olayların anlatıldığı kurgusal bir tür olarak tanımlanan hikâyenin romandan farkı ayrıntılara girilmemesi ve daha kısa olmasıdır (Arıcı, 2008: 148). Hikâyelerde dört temel yapı unsuru bulunur: kişi, yer, zaman ve olay örgüsü (Yazıcı, 1998: 480). Bu unsurların her biri kazanıma uygun olarak düzenlenebilir. Farklı zaman düzeylerine göre yeniden şekillendirilebilir. Hikâye metnlerinin kullanıldığı derslerde, olay kurgusundan dolayı öğrencinin dikkati derse ve hikâyenin konusuna çekilebilir. Okuma, telaffuz, soru cevap gibi temel etkinliklerin yanında hikâye haritası çıkarma, hikâyeyi yeniden yazma, hikâye tamamlama gibi çok farklı etkilere imkân verilebilir.

Dil öğrenimi sadece dil bilgisi ve sözcük bilgisi ediminden ibaret değildir ve kültürün dil edimindeki yeri ve önemi düşünüldüğünde (Melanlıoğlu, 2008: 67) hikâye, kültür aktarım aracı olarak da kullanılmaya çok müsaittir. Bir hikâye metnine Türk kültür ve hayatından istenilen her unsur eklenebilir. Hikâyeler; yeni kavramların kazandırılmasında ve bulunduğu toplumun kültürünün, sosyal değerinin aktarımında da

önemli araçlardır (Gürler, 2017: 51). Tahminde bulunma ve çıkarım yapma becerilerini üst düzeye çıkarmanın temel araçlarından biri de hikâye anlatımıdır. Çocuklar, hikâyeleri mini gruplar şeklinde anlatarak hem işbirliği yapma hem sunum ortaya koyma hem de diyalog becerilerini geliştirebilirler (Akyol, 2021: 161).

Yılmaz'a (2021: 60) göre, hikâye metnlerinin kurgusal olması sayesinde öğrencilerin dil öğrenme süreçleri daha çekici hâle gelmektedir. Kullanılan hikâye kitapları aynı zamanda söz dağarcığının genişlemesine ve bilinen sözcüklerin de anlam ve yapı bağlamında pekiştirilmesini sağlamaktadır.

Hikâyelerin ders içi kullanımında rahatlık sağlayan bir başka özelliği ise kısa olmasıdır. Hikâye türü, olaya ve anlatmaya bağlı metin türlerindeki en kısa üründür. Roman, masal, destan, tiyatro gibi türler ders içinde başlayıp bitirmeye uygun metinler değildir. Hikâye yapısı gereği tek olay çevresinde gelişir. Romandaki gibi dallanıp budaklanan yan olaylar hikâyede yoktur. Odaktan kopmadan tek bir düzlemde başlar ve biter. Şahıs kadrosu da çok kalabalık değildir. Zaman unsuru anlaşılabilir ve çok yayılmaz. Hikâyenin yapısından kaynaklanan bu özellikler yabancı dil öğretiminde hikâyeyi çekici ve işlevsel hâle getirir.

1.7.3. YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE METİN UYARLAMA

Okuma etkinliklerinde kullanılan metinler, öğrencinin dil düzeylerine göre farklılık göstermektedir. Dolayısıyla öğrencilerin dil seviyelerine uygun bir metin uyarlamak, seviyeye uygun bir metin yazmak ya da özgün bir metni sadeleştirmek için öğrencilerin dil seviyelerinin iyi saptanması gerekmektedir (Bölükbaş, 2015: 927).

Özgün metinlerin amacı öğrenciyi doğrudan hedef kültürle tanıştırmak; sadeleştirilmiş metinlerin amacı ise öğrenciyi sahip olduğu dil bilgisi düzeyi, öğrenmek istediği dile karşı ilgisi, dil öğrenmedeki ihtiyacı, dil öğrenmedeki kazanımları gibi işlevsel özellikleri dikkate alarak ve yapılan sadeleştirmelerden sonra metni öğrenciye sunmaktır (Atalay, 2021: 29).

Metin değiştirme sürecinde özgün metin esas alınarak yaratılan metinler, genişletilmiş ve sadeleştirilmiş metinler olarak ikiye ayrılır. Durmuş'a (2013: 1301) göre genişletim, yabancı dil öğrenen kitlenin anlama düzeyini artırmak için metne açıklayıcı parçalar yapılarak metnin çoğaltılması işlemidir, ayrıca genişletim sayesinde kapalı

anlama sahip ifadeler açık hâle getirilir. Durmuş (2013a), anlamın açıklığa kavuşturulması için bazı genişletim tekniklerinden de bahseder: açık telaffuz, vurgulu tonla konuşma, açıklamada bulunma, yorumlama yapma, eş anlamlı sözcükler kullanma ve farklı sözcüklerle aynı anlamı ifade etme, kendini tekrar etme ve seçim yaparak sözdizimiyle ilgili işaretlerin kullanılması...

Sadeleştirme; okumayı ve anlamayı kolaylaştırmak için özgün metindeki anlam ve içeriğin korunarak özgün metnin hedef düzeye göre cümlelerin parçalara ayrılması, zarf-fiil ve sıfat-fiillerle bağlanmış uzun ve karmaşık cümlelerin yalınlaştırılarak çoğaltılması, bazı edebî metinlerde karşılaşılan mecazlı anlatımların yerine daha sade ve mecazdan arındırılmış anlatımlar gibi uyarlamaların kullanılmasıdır (Kınay, 2015: 65). Durmuş'a (2013a) göre sadeleştirme; yabancı dil öğrenenlere yönelik basite indirgenmiş okuma metinleri veya farklı türde metinler yazmak amacıyla, bazen ayrıca yapı tablosundan veya gösterilen dil bilgisi bilgilerinden yararlanarak, özgün dokümanların uyarlamasının yapılması ve yeni bir biçimde yaratılmasıdır. Dil öğretiminde öğrenciler, hem konu içeriğinin zorluğundan hem de dilsel karmaşıklığından dolayı okudukları metinleri anlamayabilirler (Korkmaz, 2022: 139). Bundan dolayı Durmuş (2013a), sadeleştirmenin öğrenciler açısından yararlı olduğunu düşünmektedir. Çünkü buradaki amaç, özgün metnin sahip olduğu dilsel karmaşıklığından ve anlam yoğunluğundan daha anlaşılır ve basit yapıya bir metin ortaya koymaktır (Richards and Schmidt 2002: 486).

Metin uyarlama meselesine çalışmamız açısından baktığımızda “sadeleştirme” yöntemiyle bir uyarlama yapılmıştır. Şöyle ki uyarlama yaptığımız hikâyelerde yabancı öğrenciler için anlaşılması zor sözcükler -özellikle Arapça ve Farsça- TDK sözlüğü kullanılarak güncel sözcüklerle değiştirildi. Mecaz anlam içeren ya da kullanımının azlığından dolayı anlamı kestirilmeyen kalıp ifadeler yerine açık ifadeler kullanıldı. Ayrıca uygulama kısmında da göreceğimiz üzere B2 dil bilgisi yeterlilikleri içinde bulunmayan devrik cümleler -C1 seviyesinde- kurallı cümleler hâline getirildi.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1. YÖNTEM VE UYGULAMA

1.1. YÖNTEM

Yabancı bir dil öğrenmek isteyen öğrencilerin başvurduğu ilk kaynaklar, genellikle dil bilgisi öğrenimi üzerinedir. Dil bilgisi öğrenirken öğrendiklerini pekiştirmek için ise yardımcı pratik kitaplara başvurulur.

Öğrencilerin öğrendiklerini pekiştirebilmek ve dili aktif olarak kullanabilmek için dört temel öğrenme becerilerini de tamamlamaları gerekmektedir. Okuma, yazma, dinleme ve konuşma olarak belirlenen bu temel becerilerden her birinin kendine özgü geliştirme yöntemi bulunmaktadır. Bu temel becerilerin kazanılabilmesi için beş tane temel ilke bulunmaktadır. Bunlar hedef dilde;

1. Karşılık iletişim kurmayı öğrenerek etkileşime girme,
2. Özgün ve otantik metinleri kullanma,
3. Öğrenenin bireysel tecrübelerini zenginleştirme (Sınıf içi öğrenmeleri daha etkin hâle getirmek için)
4. Sınıf içi veya sınıf dışı öğrenmeler arasında ilişkiler kurma,
5. Öğrenme sürecinde bulunan öğrenenlerin sorumluluk üstlenerek aktif bir etkileşime girme (Banciu ve Jireghie, 2012'den Akt.: TMV, 2021: 21).

Yukarıda sayılan beceri ve ilkelerin kazanım hâline getirilebilmesi için yardımcı okuma kaynakları çok önemli bir yere sahiptir; fakat ülkemizde yeni bir alan olan Yabancılar İçin Türkçe Öğretim programlarında kullanılabilecek okuma kitapları istenen düzeyde değildir. Bu eksikliğin azaltılması için bu çalışmanın yapılması düşünülmüştür.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın tüm hikâyeleri taranarak şu üç hikâyenin B2 seviyesinde uyarlanmaları düşünülmüştür: Ecir ve Sabır, Baltayla Doğuran Böyle Doğurur ve Papazın Eşeği. Hikâyeler, Latin alfabesine çevrilmiş 2. baskıdan okunarak seçilmiş olup özellikle üzerinde sonradan sadeleştirme yapılan eserlerden uzak durulmuştur.

Uyarlamalar, hikâyelerin anlam bütünlüklerini bozmayacak şekilde metinlere ayrılmış ve yapılan sözcük değişimleri her metnin altında mini sözlük hâlinde verilmiştir. Ayrıca uyarlanan hikâyelerin orijinal metinleri ve uyarlanmış tam metinleri EK olarak verilmiştir.

Seçilen hikâyeler; Ecir ve Sabır, Baltayla Doğuran Böyle Doğurur, Papazın Eşeği olup B2 seviyesinde uyarlama yapılmıştır. B2 seviyesinde uyarlama yapıldığı için öğrencilerin A1, A2, B1 ve B2 seviyesi dil bilgisi ve sözcük bilgisine sahip olduğu kabul edilmiştir. A1, A2, B1 ve B2 seviyesi dil bilgisi kazanımları için önceki bölümlerde gösterilmiş Tablo 2, 3 ve 4’te ayrıntılı bir şekilde verildi.

1.2. HÜSEYİN R. GÜRPINAR’IN HAYATI, ESERLERİ VE ÖYKÜCÜLÜĞÜ

Hüseyin Rahmi, İstanbul Ayaspaşa’da 1864 yılında dünyaya gelmiştir. Babası, hünkâr yaveri Mehmet Sait Paşa’dır. Annesi, Sıdika Hanım olup Hüseyin Rahmi üç yaşlarındayken veremden vefat etmiştir (Harmancı, 2010: 19). Annesi vefat ettikten sonra bir süre babasının yanında kalmış olsa da babasının memurluğu nedeniyle sabit bir yerde kalamayışı Hüseyin Rahmi’nin eğitim hayatını olumsuz etkilemeye başlamıştır. Bu nedenle, bir süre sonra İstanbul’da yaşayan anneannesinin yanına dönmüştür. Anneanesi ve teyzesinin gözetiminde eğitime devam etmiştir (Aktaş, 1990: 237).

Eğitim hayatı, Yakupağa Mahalle Mektebi, Mahmudiye Rüştîyesi, Mahrec-i Aklam ve Mektebi Mülkiye şeklindedir (Sevengil, 1944: 15). Yazı hayatına Tercüman-ı Hakikat ve İkdâm gazetelerinde başlamış ve Nafia’da tercüman olarak 15 yıl çalışmış, İkinci Meşrutîyet’in ilanından sonra istifa etmiştir (Sevengil, 1944: 185). Hüseyin Rahmi, memurluk dönemi ve 1935-1939 / 1939-1943 dönemlerinde Kütahya milletvekilliği yaptığı dönemler haricinde geri kalan hayatını yazarlığa adanmıştır. Kendisini yazmaya adanmış Hüseyin Rahmi, hiçbir zaman evlenmemiş ve hayatının büyük bir kısmını da Heybeliada’da geçirmiştir. 1944 yılında seksen yaşında iken vefat etmiştir (Harmancı, 2010: 20-21).

Hüseyin Rahmi yazarlığa İstanbul’da Bir Frenk (1887) öyküsüyle başlamıştır. İlk romanı olan Şık, Ahmet Mithat’ın sahibi olduğu Tercüman-ı Hakikat gazetesinde tefrika edilmiştir. Şık, ilk tefrikasından itibaren “güldürme” özelliği sayesinde büyük bir üne

kavuşmuştur (Harmancı, 2010: 11). Gerek romanları gerekse öyküleri olsun Hüseyin Rahmi'yi farklı kılan özellik başta İstanbul olmak üzere dönemin kültürünü, sosyal hayatını, örf ve adetlerini olduğu gibi yansıtmadır.

Hüseyin Rahmi, sanatını ve kalemini Ahmet Mithat gibi halkın yararına kullanmayı tercih eden bir yazardır. Özellikle toplumun aksayan ve sorunlu gördüğü her şeyini eserlerinde mizahla birleştirerek anlatma yolunu seçmiştir. Bu tavrındaki amacı halkı bilinçlendirmek ve ahlaki yozlaşmayı bir nebze olsun azaltmaktır (Sevengil, 1944: 58-59).

Ahmet Mithat'ın yolundan giden Hüseyin Rahmi de roman ve öykülerinde roman tekniğine ve dil estetiğine pek önem vermez (Bek, 1998: 16). Bulunduğu dönemin “sanat için sanat” anlayışı dışında kalarak “toplum için sanat” anlayışı ile hareket eden Hüseyin Rahmi (Yerlikaya, 2021: 8), Ahmet Mithat'tan farklı olarak halkın gelenek-görenek olarak benimsediği kalıplaşmış düşünce yapısını, dine dayandırmak yerine Batı'nın pozitif bilim anlayışıyla göstermeye çalışır (Moran, 2001: 114). Hüseyin Rahmi, eserlerinde dil, üslup, şekil ve anlatım tekniklerine dikkat etmez fakat dilinin kıvraklığı ve akıcılığı sayesinde eserleri sevilmeyle devam eder.

İstanbul'u ve sokağı edebiyata getiren yazar olarak ünlenen Hüseyin Rahmi; eserlerinde, zenginlerin oturduğu mahallelerden yoksulların oturduğu mahallelere kadar tanıdığı kişileri, bu kişilerin örf-adetlerini, hayat tarzlarını, inançlarını bütün özellikleri ile eserlerinde vermeye çalışmıştır (Özyalçın, 2000: 11).

Edebiyatın pek çok türünde eser veren Hüseyin Rahmi'nin asıl ünü romanlar olsa da azımsanmayacak sayıda öyküler de kaleme almıştır.

Göçgün (1993: 602-604), kitabında Hüseyin Rahmi'nin romanlarını konularına göre şu şekilde göstermiştir:

- Alafrangalık-züppelik ve yanlış Batılılaşmayı işlediği eserler; *Şık, Mürebbiye, Metres, Şıpsı, Tutuşmuş Gönüller, Gönül Bir Değirmendir Sevda Öğütür, Dirilen İskelet, Kaderin Cilvesi ve Can Pazarı*
- Toplumdan dışlanmış, aciz ve yoksulların sorunlarını ele aldığı eserler; *İffet, Nimetşinas, Hakka Sığındık ve Billur Kalp*

- Batıl inançları ve inançlara sahip kimseleri işlediği eserler; *Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç, Gulyabani, Cadi, Efsuncu Baba, Muhabbet Tılsımı, Mezarından Kalkan Şehit ve Şeytan İşi*
- Karı-koca sorunlarını, aile içi geçimsizliğini ve bu sorunların arka planını ele aldığı eserler *Mutallâka ve Tebessüm-i Elem*
- İstenmeyen evlilikler ve bu evliliklerin olumsuz sonuçlarını ele aldığı eserler; *Muadele-i Sevda, Tesadüf, Sevda Peşinde ve Son Arzu*
- Yaşlı kimselerle evlendirilen genç kadınların ahlaki düşüşlerini ele aldığı eserler; *Toraman, Cehennemlik, Dünyanın Mihveri Kadın mı Para mı ve Namuslu Kokotlar*
- Fuhuş meselesini ele aldığı eserler *Hayattan Sayfalar ve Kokotlar Mektebi*
- Dünya ve ahiretle ilgili meselelerle uğraşan insanları anlattığı eserler *Deli Filozof ve İnsanlar Önce Maymun mu idi*
- Ruhsal bakımdan hasta olan ve bunların topluma verdikleri zararları anlattığı eserler *Ben Deli miyim ve Utanmaz Adam*
- Yaşlı olmasına rağmen olgunluk göstermeyen ve cinsel isteklerine göre hareket eden kişileri ele aldığı eser *Evlere Şenlik Kaynanam Nasıl Kudurdu*
- Eşkıyalığı, polisiye bir konuyu ve intiharı konu edinen eserleri; *Eşkîya İninde, Kesik Baş, Ölüm Bir Kurtuluş mudur, Ölüler Yaşıyor mu*

Çalışmamızın konusu olarak ele aldığımız öyküleri, romanları kadar ön planda olmasa da edebiyatımız açısından önemli bir yer sahiptir. Romanlarında ele aldığı ve eleştirdiği konuların küçük örneklerini öykülerinde de görmekteyiz. Özellikle mizahı kullanma becerisi sayesinde Hüseyin Rahmi'nin öyküleri de toplumun içinde bulunduğu gülünç durumları, aksayan yanları ve bozuklukları görmemiz için okunması gereken kaynaklar arasındadır.

Öykü kitapları: *Katil Puse, Kadınlar Vaizi, Namusla Açlık Meselesi, İki Hödüğün Seyahati, Gönül Ticareti, Melek Sanmışım Şeytanı, Meyhanede Hanımlar, Tünelden İlk Çıkış, Eti Senin Kemiği Benim* (Harmancı, 2010: 12).

Çalışmamızda ele aldığımız “Ecir ve Sabır, Baltayla Doğuran Böyle Doğurur ve Papazın Eşeği” adlı hikâyeleri Gönül Ticareti (1939) kitabında yazılan on dört hikâyeden üçüdür.

Hüseyin Rahmi roman ve öyküleri dışında da eserler vermiştir. Yazmış olduğu oyunlar; *Hazan Bülülü* (1916), *Kadın Erkekleşince* (1933), *Tokuşan Kafalar* (1973), *İki Damla Yaş* (1973) adlı eserlerdir (Göçgün, 1993: 47).

2. UYGULAMA

2.1. ECİR VE SABIR (BAŞSAĞLIĞI)

1. Metin:

Çocuğun cenazesi evden çıkarılırken validesi Behiye Hanım: “Ah yavrum Cemalim...Ananı babanı bırakıp da nereye gidiyorsun?..” feryat ve figanıyla avazı çıkabildiği kadar bağırdı bağırdı. İstirabının aksi duvarlara tesir eden bu canhıraş feryatlar ana kalbinde çıra gibi yandı tutuştu. Fakat o ebedî fırkat yarasına devâ-sâz olamadı... Şuursuzca bir şiddetle etrafına saldırarak birkaç cam kırdı. Haykırmaktan sesi kısıldı, nihayet yere düştü bayıldı.

Uyarlama:

Çocuğun cenazesi evden çıkarılıyordu. Annesi Behiye Hanım: “Ah yavrum Cemal'im... Anneni babanı bıraktın da nereye gidiyorsun?” diye acı ile bağırdı, ağladı. Duvarlara bile etki eden, bu iç burkan ağıtlar; annenin kalbinde çıra gibi yandı, tutuştu. Fakat o sonsuza kadar sürecek olan ayrılık yarasına çare olamadı. Kendini kaybederek etrafına saldırdı, birkaç parça cam kırdı. Haykırmaktan sesi kısıldı, sonunda yere düştü, bayıldı.

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibariyle yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Giriş cümlesi; hikâyenin başlangıcı olması ve öğrencinin ilgisini kaybetmemesi için 2 cümle şeklinde düzenlendi. İlk cümlede B1 dil bilgisi kazanımlarından [-(y)ken] zarf-fiili yükleme dönüştürülerek şimdiki zamanın hikâyesi şeklinde yazıldı.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (feryat, figan, ıstırap, akis, canhıraş, fırkat, devâ-sâz, şuur) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler yazıldı.

* “Ebedî fırkat yarasına devâ-sâz olamadı” ifadesi yerine B2 dil bilgisi kazanımları içinde olan sıfat-fiil (-EcEk, -An) kullanılarak “sonsuzca kadar sürecek olan” şeklinde günümüz Türkçe tamlama biçiminde yazıldı.

Sözlük:

Akis: Yansıma, etki, yankı

Canhıraş: Yürek paralayan, iç tırmalayan

Çıra: Ateş yakmak için genellikle çam ağacından yapılan küçük odun parçası

Devasaz (devâ-sâz): İlaç tertip eden, çare bulan, şifa veren.

Ebedî: sonsuz, sonu olmayan, ölümsüz

Feryat: Haykırış, çığlık

Figân: Bağırarak ağlama, inleme

Firkat: Ayrılık

Izdırap: Üzüntü, keder, acı

İç burkmak: Üzülmek

Nihayet: Sonunda

Şuursuzca: Bilinçsizce, kendinde olmadan, bilincini kaybetmiş şekilde

Tesir etmek: Etki etmek

2. Metin:

Behiye'yi o elîm hâl içinde gören validesi Şekûre Hanım artık torununun yeisi memâtını biraz unuttur gibi olarak hemen kızının yanına koştu. Gelen bir iki komşunun, aşçı kadının muavenetiyle Behiye'ye limon koklattı. Ağzına çiçek suyu döktü. Göğsünü çözdü, kollarını oğuşturdu.

Uyarlama:

Torununun ölüm acısını biraz unuttur gibi olan Şekûre Hanım, Behiye'yi o acıklı durumda görünce hızlıca kızına doğru koştu. Yardıma gelen bir iki komşu ve aşçı kadının yardımıyla Behiye'ye limon koklattı. Ağzına çiçek suyu döktü. Göğsünü açtı ve kollarını ovaladı.

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibarıyla yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (elîm, memât, yeis, muavenet) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler yazıldı.

* “Yeisi memâtını” şeklindeki tamlama günümüz Türkçesiyle “ölüm acısını” şeklinde yeniden yazıldı.

* Ayrıca Türkçe yerel kullanım olan “oğuştur-mak” sözcüğü “ovalama-mak” şeklinde yazıldı.

Sözlük:

Elîm: Acıklı, üzücü, acı

Memât: Ölüm

Muavenetiyle: Yardım

Oğuşturmak: Ovalamak

Yeis: Üzüntü, umutsuzluktan doğan karamsarlık

3. Metin:

Bedbaht ana azıcık gözlerini açtı. Etrafında toplananlara göğsünü gösteriyor, evet işte orada, eliyle işaret ettiği yerde sönmesi nâkâbil bir ateş feveran ettiğini anlatmak istiyor. Şallar içinde bayramlık kırmızı fesi başında şimdi kapıdan çıkarılan, omuzları üzerinde kuş gibi uçurulan o küçük tabutun arkası sıra koşmak onunla beraber toprağa gömülmek arzusunu kısık sesiyle anlatmaya çalışıyordu.

Uyarlama:

Zavallı anne, gözlerini az biraz açtı. Etrafında toplananlara göğsünü gösteriyor, evet işte orada, eliyle gösterdiği yerde sönmesi mümkün olmayan bir ateş fişkırdığını anlatmak istiyordu. Güzel elbiseleri içinde, bayramlık kırmızı başlığıyla şimdi kapıdan

çıkarılan, omuzlar üzerinde kuş gibi uçurulan, o küçük tabutun arkasından koşmak istiyordu. Onunla birlikte gömülmek istediğini kısılmış sesiyle anlatmaya çalışıyordu.

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibarıyla yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (bedbaht, feveran, nâkâbil) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler yazıldı.

* Anlatım bozukluğu konusu C1 seviyesi kazanımlarından olduğu için ilk cümlede bir sözcüğün (azıcık gözlerini) yanlış yerde kullanımından kaynaklanan anlatım bozukluğu düzeltildi.

* Metindeki ikinci cümle hem noktalama eksikleri hem de uzun olmasından dolayı okunması ve anlaması zor olacağı düşünülerek iki cümleye ayrıldı ve noktalama işaretleri tamamlandı.

Sözlük:

Bedbaht: Mutsuz, talihsiz, bahtsız, zavallı

Fes: Şapka yerine kullanılan, kırmızı, kalın kumaştan yapılmış tepesinde püsküllü silindir başlık

Feveran: Fıskırma, kaynama,

Nâkâbil: Mümkün olmayan, imkânsız

Şal: Genellikle Hindistan'da dokunan, özel motifleri olan değerli bir yün kumaştan elbise, atkı

4. Metin:

O nevhaları arasında diyordu ki:

– Vah Cemal'im!.. Ah yavrum!.. Bu sene büyük tövbenin on sekizine kadar yaşaya idi. Beşini bitirip altısına basacaktı!..

Ne oldu bilmem ki? Kimlerin nazarı değdi? İlâhi gözleri çıksın. Yavrucuğum bir haftalığına uğradı. Bir ateş, bir nöbet, hekim ilaç... hoca... nefes deyinceye kadar a dostlar, uçtu elimizden gitti. Ah cennet kuşu yavrum... Allah bana ayan etti. Benim içime apaşıkâre doğdu. Amma ben dedim. Mektebe başlandığı günü başına elmasları taktım. Göğsüne şalı bağladım. Ne yaraştı! Ne güzellendi!

Uyarlama:

O ağıtları arasında şöyle diyordu:

– Vah Cemal'im!.. Ah yavrum!.. Bu sene on sekizine kadar yaşaya idi. Beşini bitirip altı yaşına girecekti!..

Ne oldu, nasıl oldu bilemedim ki? Kimler nazar etti? Allah'ım onların gözleri çıksın. Yavrucuğum bir hafta için uğradı. Bir ateş, bir nöbet, doktor, ilaç deyinceye kadar dostlar, uçtu gitti elimizden. Ah cennet kuşu yavrum! Allah bana gösterdi, içime açık bir şekilde doğdu. Ama ben dedim. Okula başladığı gün başına elmas takılar taktım. Göğsüne ve omzuna şalını bağladım. Ne yakıştı! Ne güzel oldu!

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibariyle yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (nevha, ayan et-, apaşıkâr) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler yazıldı.

* “Ayan et-mek” birleşik fiilinin anlaşılması güç olduğu düşünülerek “göstermek” şeklinde değiştirilmesi yapıldı.

* Cümle türleri konusu C1 seviyesi kazanımlarından olduğu için anlam akışını bozmayacak şekilde üç noktalı ifadelerden bazıları cümle hâline çevrildi.

Sözlük:

Apaşıkâr: Çok açık olan, apaçık

Ayan etmek: belli olmak, açık olarak görmek, bilinir olmak

Mektep: Okul

Nevha: Ölünün arkasından yüksek sesle ağlamak

5. Metin:

Hanım... o ahu gibi gözler, kıvrır kıvrır kirpikler... penbe penbe, ebru ebru yanaklar, o günü yavrumu öpüp koklamaya doyamadım... (iki tarafına sallanarak) İşte o zaman dedim. Bu oğlan bu güzelliği ile, bu aklıyla yaşamaz, dedim. Yavrumu o süsü ile, o şaniyle “Amin” günü “Payton”un içinde görenler hep maşallah dediler. Şu yukarıki odada hocanın önüne diz çöktüğü vakıt “Rabbiyessir”i ezberden su gibi bir yanlıssız okudu idi...

Uyarlama:

Hanım... O ceylan gibi gözler, kıvrırcık kirpikler, pespembe yanaklar... O gün yavrumu öpmeye, koklamaya doyamadım. (İki tarafa doğru sallanarak) İşte o zaman dedim ki bu çocuk bu güzelliğiyle, aklıyla yaşamaz. Yavrumu o süsü ile, şanı ile “amin günü” fayton içinde gören kişiler, sürekli maşallah dediler. Yukarıdaki odada hocanın önüne diz çöktüğünde “Rabbiyessir” duasını ezberden su gibi yanlıssız okuydu.

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibariyle yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (ahu, zaman) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler yazıldı.

* “*işte o zaman dedim. Bu oğlan bu güzelliği ile, bu aklıyla yaşamaz, dedim.*” cümleleri -ki bağlacı ile birleştirilerek tek cümle hâlinde getirildi: “*İşte o zaman dedim ki bu çocuk bu güzelliğiyle, bu aklıyla yaşamaz.*”

* Yazıldığı dönem itibariyle “payton” şeklinde yazılan sözcük, TDK sözlüğü karşılığı olan “fayton” şeklinde yazıldı.

Sözlük:

Ahu: Ceylan

Amin Günü: Osmanlı Dönemi'nde çocukların eğitime başladığı ilk gün büyük törenler yapılır, bütün mahalle bir faytonla gezilip, eğlence düzenlenerek eğitime başlanırdı. Bu günde eğitime başlayacak çocuk, atla veya faytonla gezdirilirdi. (Kütahya'da "Bedi Besmele ya da Amin Alayı" Geleneği – Munire Baysan)

Payton: Fayton, atla çekilen araba

Vakit: zaman

6. Metin:

Komşulardan biri:

– Sus kardeş... O çocuk değildi. Artık bir şeydi. Büyüye idi akılda Eflatun'u geçecekti. İşte öyle akıllılar yaşamaz ki.. Hani bir gün elmasım aklına geliyor mu? Basma değiştirmek için çarşıya gitti idik. O yavrucuğumuz da beraberdi. Biz bir türlü dükkânı bulamadıydık, canına bin rahmet... Rahmet de ne ya, o zaten cennet kuşu makamına gitti bile. Cemal'im basmacı Rumu görünce bizden evvel "İşte anne bu!" demedi miydi?

Uyarlama:

Komşulardan biri:

– Sus kardeş, o çocuk değildi. Artık başka bir şeydi. Büyüyeydi akılda Platon'u geçerci. İşte böyle zekiler çok yaşamaz ki. Hani bir gün aklına geliyor mu? Kumaş değiştirmek için çarşıya gittiydik. O yavrucuğumuz da bizimleydi. Biz bir türlü kumaşçının iş yerini bulamadıydık, canına bin rahmet... Rahmet ne ya, o zaten cennete bir kuş gibi gitti bile. Cemal'im kumaşçı Rum satıcıyı görünce bizden önce "İşte anne bu!" demedi miydi?

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibarıyla yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* "İşte öyle akıllılar yaşamaz ki.." cümlesindeki "akıl" sözcüğü hem uslu, yaramaz olmayan çocuk hem de zeka bakımından üstün anlamlarına gelecek şekilde kullanabildiğinden metindeki anlamı bozmaması için "zeki" kelimesi kullanıldı.

* Daha çok yöresel bir kullanıma sahip olan “basma” sözcüğü yerine anlamını karşılayacak şekilde “kumaş” sözcüğü kullanıldı. “Basmacı Rumu” ifadesi yerine “kumaşçı Rum satıcı” ifadesi kullanıldı.

Sözlük:

Basma: Elbise yapmak için kullanılan renkli kumaş, kadın elbisesi yerine de kullanılmaktadır

Dükkân: İş yeri, esnafın perakende satış yaptığı, küçük zanaat sahiplerinin çalıştıkları yer

Makam: Yüksek ve önemli memuriyet, mevki, kat, seviye

7. Metin:

Diğer bir kadın – Akıllıydı... akıllıydı a... yok hanım çok akıllıydı... Aklımdan hiç çıkmaz. Ben bir gün evin kapısı önünde küfeciden çalı fasulyası alıyordum. Herife çeyrek bozdurdum. Nasıl oldu bilmem, hesabı karıştırdık. Galiba ben heriften yetmiş para istiyordum. O bana doksan para veriyordu: “Ayol hile etme, benim senden alacağım yetmiş para, bana niçin doksan para veriyorsun?” diye haykırdım. Fasulyacı da: “A hanım, hiç aklın yok mu? Yetmiş para ile doksan paranın hangisi ziyade?” dedi. Benim de zihnim karıştı, doğrusunu birdenbire bulup çıkaramadım. O aralık kapının önünden yavrum... Ah Cemal'im (altı yedi kadın hep bir ağızdan ah Cemal'im çeker) geçiyordu. Yavrumu çağırdım: “Oğlum şu herif beni aldatacak. Yetmiş para ile doksan paranın hangisi büyüktür?” dedim. O küçücük gözlerini yüzüme dikerek biraz düşündü: “Yetmiş para büyüktür.” cevabını verdi. Sonra ben de “Ben bilmiyorum zahir, şu çocuk olmasa beni aldatacaksın” tekdiriyle herifi savdım.

Uyarlama

Diğer bir kadın: “Akıllıydı, akıllıydı, evet evet çok akıllıydı. Aklımdan hiç çıkmaz, ben bir gün evin kapısı önünde bir sebzeciden çalı fasulyesi alıyordum. Adama çeyrek para bozdurdum. Nasıl oldu bilmiyorum, hesabı karıştırdık. Galiba ben adamdan yetmiş lira istiyordum. O, bana doksan lira veriyordu. “Ayol beni kandırma, benim senden alacağım yetmiş lira, bana niçin doksan lira veriyorsun?” diye bağırdım. Fasulyeci

de: “A hanım, aklın yok mu senin? Doksan lira mı daha büyüktür yetmiş lira mı?” dedi. Benim de kafam karıştı, doğru hesabı hemen bulup söyleyemedim. O sırada kapının önünden yavrum, kuzum Cemal'im (altı yedi kadın hep bir ağızdan ah Cemal'im diye söylenir) geçiyordu. Yavrumu çağırdım: “Oğlum, şu adam beni aldatacak. Yetmiş lira mı daha büyük doksan lira mı?” dedim. O küçücük gözlerini yüzüme dikerek biraz düşündü: “Yetmiş lira büyüktür.” dedi. Sonra ben de adama kızarak “Açıkçası ben bilmiyorum, şu çocuk olmasa beni aldatacaksın!” diyerek adamı kovdum.

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibariyle yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (herif, hile, tekdir, zahir, ziyade) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler yazıldı.

* “*O aralık kapının önünden yavrum... Ah Cemal'im (altı yedi kadın hep bir ağızdan ah Cemal'im çeker) geçiyordu.*” cümlelerindeki anlam düşüklüğünün giderilmesi için cümleler birleştirildi: “*O sırada kapının önünden yavrum, kuzum Cemal'im (altı yedi kadın hep bir ağızdan ah Cemal'im diye söylenir) geçiyordu.*”

Sözlük:

Akıllı: Yaramaz olmayan, uslu, zeka yönünden ileri, zeki, gerçeği iyi gören

Ayol: Genellikle kadınların kullandığı bir seslenme sözü

Çeyrek (altın): Tam altının dörtte biri

Herif: Adam

Hile: Kandırma, aldatma, yanıltma işi

Küfeci: Eskiden söğüt veya başka bir ağaçla yapılmış sepetle sırtında sebze-meyve satan seyyar satıcı, sırtında sepetle sebze-meyve satan kimse

Para: Lira

Tekdir: Kızma, azarlama

Zahir: Açık, belli, kuşkusuz, şüphesiz

Zihin: Anlayış, kavrayış, akıl, bilinç, dimağ

Ziyade: Fazla, çok

8. Metin:

En yüksek ses, bu vaveylânın (tabirim af buyurulsun) “Primadonna”sı sayılan fırkatzede validenin olmak, komşu hanımların inceli kalınlı ağlama sesleri buna karışmak üzere bir saat kadar böyle Cemal’in mehasinini ta’datla yaş döküldü. Feryat edildi. Biraz sadalara hiffet, göz yaşlarına sükunet gelmek üzere iken beş altı yaşındaki çocuğunu elinde tutmuş bir komşu hanım daha zuhur etti.

Uyarılama:

En yüksek ses, bu çığlığın (yorumumu affedin) “başoyuncu”su sayılan, ayrılığı yaşayan anneye ait olmakla birlikte, komşu kadınların inceli kalınlı ağlama sesleri ile de birleşerek bir saat kadar, Cemal’in iyiliklerini ve güzel davranışlarını sayarak devam etti. Yüksek sesle ağlamalar oldu. Ağlama seslerine biraz azalmak, göz yaşları biraz durmak üzere iken beş altı yaşlarındaki çocuğunu elinde tutmuş bir komşu kadın daha çıkageldi.

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibariyle yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (fırkatzede, hiffet, mehasin, sadâ, sükûnet, tabir, ta’dat, vâveylâ, valide, zuhur et-) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler yazıldı.

* “Primadonna” sözcüğü yerine “başoyuncu” sözcüğü kullanıldı.

* “Tabirim af bulunsun” ifadesi daha anlaşılır olması için “yorumumu affedin” şeklinde tekrar yazıldı.

* “Zuhur et-mek” birleşik fiili yerine Türkçe “çıkageldi” ifadesi kullanıldı.

Sözlük:

Fırkatzede: Ayrılık yaşayan kimse

Hiffet: Hafiflik

Mehasin: Göze hitap eden güzellikler, iyilikler, güzel davranışlar

Primadonna: Başoyuncu

Sadâ: ses, yankı

Sükûnet: Durgunluk, sakinlik, hareketsizlik

Tabir: Yorum

Ta'dat-Tâdat: Sayma

Vâveylâ: Yüksek sesle ağlama, çığlık, bağırışma

Zuhur etme: Ortaya çıkma, görünme, baş gösterme

9. Metin:

Odaya girer girmez hazır bulunanlardan bir kadın yeni gelene elindeki çocuğu göstererek:

– Ayol Mehmedi niçin beraber getirdin? O, Cemal ile kırklı değil mi? Şimdi Behiye Hanım görecektir, meraklanacak. Yine feryadı ayyuka çıkacak. Zavallı kadın biraz susar gibi oldu.

Yeni gelen kadın:

– Ne yapayım kardeş, kime bırakayım? Evde kimse yok ki; bizimki (eliyle cenazeyi işaret ederek) oraya gitti. Kaynanam evde amma... o artık insandan sayılmıyor ki.. yerinden kalkamıyor. Sahih midir? İnadına mı yapar?.. bilmem ki.. yine bu gece ne döşek kaldı ne yorgan... Başıma geleni anlatsam kırk yıl bitmez.

Uyarlama:

Odada bulunanlardan biri, yeni gelen kadına elini tuttuğu çocuğu göstererek:

– Ayol Mehmet'i niçin getirdin? O, Cemal ile aynı yaşta değil mi? Şimdi Behiye Hanım görecektir, merak edecek. Yine çığlığı basacak, herkes duyacak. Zavallı kadın biraz sakinleşir gibi oldu.

Yeni gelen kadın:

– Ne yapayım kardeş, kime bırakayım? Evde kimse yok ki. Bizimki (eliyle cenazeyi göstererek) oraya gitti. Kaynanam evde ama o artık insan sayılmıyor ki! Yerinden kalkamıyor, gerçek midir, inat mı yapar bilmem ki! Yine bu gece ne yatak kaldı ne de yorgan. Başıma gelenleri anlatsam kırk yıl bitmez.

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibariyle yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (ayyuka çık-, kırklı ol-, sahih) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

* Anlatım bozukluğu konusu C1 seviyesi kazanımlarından olduğu için ve B2 seviyesindeki öğrencilere öğretilmediğinden “*Odaya girer girmez hazır bulunanlardan bir kadın yeni gelene elindeki çocuğu göstererek*” cümlesindeki anlatım bozukluğu düzeltilerek cümle şu şekilde tekrar yazıldı: “*Odada bulunanlardan biri, yeni gelen kadına elini tuttuğu çocuğu göstererek*”

* “*Yine feryadı ayyuka çıkacak.*” ifadesinde hem Farsça kelime kullanılması hem de Arapça “ayyuk” kelimesi ile birleştirilerek oluşturulan deyim, Türkçeleştirilerek “*Yine çılgılığı basacak, herkes duyacak.*” şeklinde tekrar yazıldı.

* Aynı yılda doğanları ifade etmek için geleneksel olarak kullanılan “Kırklı olmak” birleşik fiili yerine “aynı yaşta ol-mak” ifadesi kullanıldı.

* “Kaynana” sözcüğü her ne kadar eski bir sözcük olsa da güncel olarak kullanımı devam ettiği için değiştirilmedi.

Sözlük:

Ayyuka çıkmak: Ses yükselmek, herkesçe duyulmak

Döşek: Yer yatağı

Kaynana: Kocaya veya kadına göre birbirlerinin annesi, kayınvalide, hanımanne

Kırklı olmak: Aynı yaşta olmak

Sahih: Gerçek

10. Metin:

Öteden Behiye hanım Mehmedi görerek validesinin elinden çekip alır. Bağına bastırarak yine üst perdeden:

– Ah yavrum Cemalim, bununla kırklydı.

Çocuğu öper. Bütün ana yeisi kuvvete inkilâpla kollarına seyrân etmiş gibi Behiye bağıra bağıra Mehmedi göğsü üzerine sıkıştırınca neye uğradığını bilmeyen biçare çocuğun bütün kanı çehresine hücum eder. Gözleri fincan gibi büyür. Behiye hanımın “Ah Cemalim” figânı nevmidanesine kucağındaki Mehmedin şiddeti tazyikdan “aman anne ben de ölüyorum” feryadı karışır. Behiye yine mâtem kametini azıştırır. Bayılmak derekelerine gelir. O aralık ne yaptığını bilmez bir hâlde kucağındaki Mehmedi bohça gibi kaldırıp karşıya fırlatarak:

– Benimki benden gitti, besliyemedim öldü. Allah’ın emri böyle imiş ne yapalım? Ellerinki yaşasın. Vallahi hased etmem. Güle güle büyüt kardeş.

Uyarlama:

Öteden Behiye Hanım, Mehmet’i görünce annesinin elinden çekip kendine alır. Göğsüne bastırarak yine yüksek sesle:

– Ah yavrum Cemal’im, Mehmet’le yaşıttı.

Çocuğu öper. Bütün annelik üzüntüsü kollarına toplanmış gibi Behiye, bağıra bağıra Mehmet’i göğsü üzerine sıkıştırır. Neye uğradığını şaşırân zavallı çocuğun yüzü kıpkırmızı kesilir. Gözleri fincan gibi büyür. Behiye Hanım’ın ümitsiz ağlayışına Mehmet’in şiddetli sıkışmasından dolayı “Aman anne ben ölüyorum!” çığlığı ortak olur. Behiye yine ölüm ağıtını arttırır. Bayılma derecesine gelir. O sırada ne yaptığının farkında olmadan kucağındaki Mehmet’i bohça gibi karşıya fırlatarak:

– Benimki benden gitti, büyütemedim öldü. Allah böyle emretmiş, ne yapalım! Başkalarının çocukları yaşasın. Vallahi kıskanmam. Güle güle büyüt kardeş.

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibarıyla yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (dereke, inkilâp, hased et-, kâmet, mâtem, nevmidâne, seyran, tazyik, yeis) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

* Türkçe olmasına rağmen “azıştırmak” sözcüğü yerine anlam kaybına neden olmayan “arttırmak” sözcüğü kullanıldı.

* “*Bütün ana yeisi kuvvete inkilâpla kollarına seyran etmiş gibi Behiye bağıra bağıra Mehmedi göğsü üzerine sıkıştırınca neye uğradığını bilmeyen biçare çocuğun bütün kanı çehresine hücum eder.*” cümlesi iki cümleye ayrılarak daha anlaşılır olması için “*Bütün annelik üzüntüsü kollarına toplanmış gibi Behiye, bağıra bağıra Mehmet’i göğsü üzerine sıkıştırır. Neye uğradığını şaşırان zavallı çocuğun yüzü kıpkırmızı kesilir.*” şeklinde tekrar yazıldı.

* “Besliyemedim öldü.” ifadesindeki “besle-mek” fiili anlam itibarı ile “büyüt-mek” anlamına gelecek şekilde değiştirildi.

Sözlük:

Azıştırmak: Arttırmak, çoğaltmak

Bohça: İçine çamaşır, elbise vb. koyup sarılan dört köşe kumaş

Dereke: Aşağı derece

İnkilâp: Altüst etmek, bir şeyi geriye döndürmek, çevirmek

Hased etmek: Kiskanmak

Kâmet: Namazdan önce okunan iç ezan, yüksek sesle okuma

Mâtem: Yas, bir kimsenin ölümünden duyulan büyük acı, üzüntü

Nevmidâne: Ümitsizce, kederlice

Seyran: Gezmek, bir tarafa doğru gitmek

Tazyik: Sıkışmak

Yeis: Keder, üzüntü, umutsuzluktan doğan karamsarlık

11. Metin:

Mehmet fırlatılınca başını mindere çarpar. Kadının tazyiki mateminden kurtulduğu için çocukcağız artık sevincinden kafasının acısını hissetmiyerek annesine sokulup sorar:

– Anne, Behiye hanıma ne oldu böyle?

Validesi usulca çocuğun kulağına:

– Cemal öldü de...

– Cemal öldü mü? Öldüyse onu nereye götürdüler?

– Sus canım, mezarlığa götürdüler.

– E? Orada ne yapacaklar?

– Şimdi ağzını koparırım. Mezarlıkta ölüyü ne yaparlar?.. Gömerler.

Mehmet bir ağlama tutturarak:

– Anne, ben ölürsem beni gömmesinler... İstemem, istemem...

Uyarlama:

Mehmet fırlatılınca başını mindere çarpar. Kadının kucağından kurtulan çocuk, sevincinden kafasının ağrısını hissetmeyerek annesine yaklaşıp sorar:

– Anne, Behiye Hanım’a ne oldu böyle?

Annesi usulca çocuğun kulağına:

– Cemal öldü de...

– Cemal öldü mü? Öldüyse onu nereye götürdüler?

– Sus canım, mezarlığa götürdüler.

– E? Orada ne yapacaklar?

– Şimdi ağzını koparırım. Mezarlığa götürülen ölüyü ne yaparlar?.. Gömerler.

Mehmet ağlamaya başlayarak:

– Anne, ben ölürsem beni gömmesinler... İstemem, istemem...

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibariyle yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (mâtem, tazyik) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

Sözlük:

Mâtem: Yas, bir kimsenin ölümünden duyulan büyük acı, üzüntü

Tazyik: Sıkışmak

12. Metin

Karşıdan muhavereyi işiden Behiye hanım avazı çıkabildiği kadar üç dört defa haykırarak:

– Ah! Eşlerim, dostlarım, benimkini gömdüler. İşte ah kara topraklara soktular. O pamuk gibi oğlum nerelerde?.. Yerlerin altında. Hay, hay, hay...

İhtiyar bir kadın:

– Kızım Behiye kendini o kadar harap etmek iyi değildir. Allahın emrine razı değil misin? Cenab Hak onu senden ziyade seviyormuş aldı. Ne yapalım; elden ne gelir?

Uyarlama

Karşıdan konuşmaları duyan Behiye Hanım, bağırabildiği kadar yüksek sesle üç dört defa haykırarak:

– Ah! Eşlerim, dostlarım, benimkini gömdüler. İşte ah kara topraklara gömdüler. O pamuk gibi oğlum nerelerde? Yerin altında, ah ah ah...

İhtiyar bir kadın:

– Kızım Behiye, kendini o kadar üzmek iyi değildir. Allah’ın uygun gördüğüne razı değil misin? Cenab-ı Hak senden daha fazla seviyormuş. Ne yapalım, elden ne gelir?

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibarıyla yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (avaz, harap et-, muhavere) yerine bağlama uygun Türkçe sözcükler kullanıldı.

* Üzülme ifadesi olarak kullanılan “hay, hay, hay” ünlemi yerine “ah, ah, ah” ünlemi kullanıldı.

Sözlük:

Avaz: Ses

Harap etmek: Kötü, perişan hale getirmek

Muhavere: Karşılıklı konuşma

13. Metin:

Diğer bir kadın:

– A hanım!.. Dokunmayınız ağlasın... Ağlamak iyidir. İçinin zehiri akar. Naciye öldüğü vakit ben tılandım, bir türlü böyle ağlayamadım da sonra “Hud” dağı gibi karnım şişti. O zaman bizimki Halaç hocaya gösterdi. Hoca bana: “Gözlerinin zehiri karnına akmış.” dedi. Anadır, canı yanıyor. Şimdi onun yüreciği çıra gibi parlar şöyle... A lakırdı mı bu? Bağır kardeş... Bağır içinin zehiri boşansın. Sonra kütükler gibi şişersin.

Sonra diğer bir kadın:

– A hanım! Ağlama nasihat etme öyle. Ölüye ağlamak günahdır. Bunun kitapta yeri var. Kızıl taşta sen hiç Gümüş Servi’nin vaazını dinlemedin mi?

Uyarlama:

Diğer bir kadın:

– A hanım!.. Dokunmayınız ağlasın. Ağlamak iyidir. İçindeki zehir akar. Naciye’ın öldüğü zaman ben tılandım, bir türlü böyle ağlayamadım da sonra Hud Dağı gibi karnım şişti. O zaman kocam beni Halaç Hoca’ya gösterdi. Hoca bana: “Gözlerinin zehri karnına akmış.” dedi. Anadır, canı yanıyor. Şimdi onun kalbi çıra gibi yanar. A söylenecek söz mü bu? Bağır kardeş. Bağır ki içinin zehri aksın. Sonra kütük gibi şişersin.

Sonra başka bir kadın:

– A hanım! Ağlaması için öğüt verme öyle. Ölüye ağlamak günahdır. Bunun Kuran-ı Kerim’de yeri var. Kızıltaş’ta sen hiç Gümüş Servi’nin cami vaazını dinlemedin mi?

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibariyle yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (vakit, nasihat) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

Sözlük:

Nasihat: Öğüt

Vaaz: İbadet yerlerinde yetkili ve görevli bir kimse tarafından yapılan dinî konuşma

14. Metin:

Bu matemzede valideyi teselli için “Allah ecrü sabır versin demeye gelen kadınların üç dört gün arkası kesilmez.” “Ecir ve sabur” kelimelerinin medlûllerine bakılırsa gelenlerin taziyet vazifesi ağlayanı susturmak olacağına şüphe yokken bilâkis ah ve figana teşvik edenler görülür. Her yeni gelenin taziyetiyle Behiye hanımın teessür yarası tazelene tazelene biçare kadın bir hafta zarfında o kadar gözyaşı döker ki artık göz guddelerinde akıntı sermayesi kalmaz. Gözleri kurur fakat gelen kadınların tarzı taziyetlerine karşı ağlamamak mümkün değil ki... O yürek yakan suallere, müebbed

fırkata uğramış bir valideyi çıldırtacak neviden tesellilere mukabil ağlamamak kabil olamayacağını, kabil olsa da ayıp olacağını görür.

Uyarlama:

Bu üzgün anneyi teselli için “Allah başsağlığı versin demeye gelen kadınlar üç dört gün gelmeye devam eder.” Ecir ve Sabır kelimelerinin anlamlarına bakılırsa gelen kişilerin başsağlığı görevi ağlayanı susturmak olacağına şüphe yokken tam tersi ağlatmaya ve daha fazla üzmeye sebep olanlar görülür. Yeni gelen kişilerin başsağlığı konuşmalarıyla Behiye Hanım’ın üzüntüsü yenilene yenilene zavallı kadın bir hafta içinde o kadar ağlar ki artık gözyaşı bezlerinden gözyaşı gelmez olur. Gözleri kurur; fakat gelenlerin başsağlığı dileme şekillerine karşı ağlamamak mümkün değil ki! O yürek yakan sorulara, sonsuz bir ayrılığa uğramış bir anneyi çıldırtacak cinsten dileklere karşı ağlamamak mümkün olamayacağını, mümkün olsa da ayıp olacağını görür.

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibariyle yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (ecrü-sabır, gудde, kâbil, medlûl, mukâbil, müebbed, nevi, sual, tâziyet, teselli) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

Sözlük:

Ecrü-Sabır: Ölen kişinin evine giderek başsağlığı dileme adeti

Gудde: (Biyoloji) Bez, gözyaşı bezleri

Kâbil: Mümkün, olabilir

Medlûl: İşaret, anlam, belirti

Mukâbil: Karşılık

Müebbed: Sonsuza kadar

Nevi: Cins, tür

Sual: Soru

Tarz: Şekil, usul, üslup

Tâziyet: Ölen biri için yakınlarına başsağlığı dileme ve üzüntülerini belirtme

Teselli: Sıkıntısını ve acısını unutturmaya çalışma, avutma, moral verme

15. Metin:

Bu birinci haftada konunun komşunun taziyeti biter. Şimdi çocuğun vefatını geç haber alan uzaktaki ahibbaya sıra gelir. Uzak semtlerden, hatta denizaşırı yerlerden her gün bir iki kafil e kadın zuhur eder. Her ne kadar çocuğun vefatı üzerinden sekiz on gün geçmiş ise de son gelenler vak'ayı yeni duymuşlar... onlar için hadise taze demek... Ne kadar bağıırır, çağırırlar, teessür izharında ne derece şiddet gösterirlerse kendilerini o nisbette meveddetlerini ispat etmiş sayarak daha sokak kapısından girer girmez:

– Gelemediğimiz için bizi affedin... Vallahi yeni duyduk. Ah kardeş!.. O tombul oğlan... Şuralarda koşup gezen o güzel Cemal... Gitti ha! Aman... Aman sus... Söylemeye insanın dili varmıyor. Vah yavrum.

Uyarlama:

Birinci hafta komşuların başsağlığı ziyareti biter. Şimdi çocuğun ölümünü geç duyan uzak dostlar, tanıdıklar çıkagelir. Uzak yerlerden hatta denizaşırı yerlerden her gün bir iki grup hâlinde kadınlar gelmeye devam eder. Her ne kadar çocuğun ölümü üzerinden sekiz on gün geçmiş olsa da sonra gelen kadınlar, olayı yeni duymuşlardır. Onlar için ölüm olayı yeni demek. Sokak kapısından girer girmez ne kadar bağıırır, çağırıır, üzüntülerini belirtmede ne derece abartı gösterirlerse kendilerini o derece sevgilerini ispat etmiş sayarak:

– Gelemediğimiz için bizi bağışlayın. Vallahi yeni duyduk. Ah kardeş! O tombul çocuk... Şu evde koşup gezen güzel Cemal! Gitti ha!.. Aman sus! Söylemeye insanın dili varmıyor. Vah yavrum!

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibarıyla yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (ahibbâ, kabile, meveddet, nispet, vak’a, zuhur et-) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

* “Dili var-mak” deyimini B2 seviyesi öğrencilerinin öğrenmesi gereken becerilerden kabul edildiği için korundu.

Sözlük:

Affetmek: Bir kimsenin yapmış olduğu bir hatayı bağışlamak

Ahibbâ-Ehibbâ: Dostlar, ahbablar, tanıdıklar, bildikler

Kabile: Grup

Meveddet: Sevmek, sevgi, muhabbet

Nispet: Derece

Oğlan: Erkek çocuk

Vefat: Ölüm

Vak’a: Olay

Zuhur etmek: Görünmek, bir yere gelmek

16. Metin:

Bu şiddetli teessürün kalblerde uyandırdığı derin bir rikkatle hanım hanımın, hizmetçi hizmetçinin boynuna sarılır. Gelenlerin hususiyet ve samimiyetlerinin derecelerine göre evvelâ bir matem öpüşmesidir başlar. Mütaakıben gözyaşları birbirine karışarak vaveylaya girer. Bu sokak kapısı faslı.. Bunun müessir mabadi yukarı katta itmam edilir. Birkaç gün de bu suretle geçer. Fakat artık Behiye hanımda ağlayacak hâl kalmaz. Avurdu avurduna çöker. Biçarenin sıhhatinden validesi, zevci endişeye düşerler, etıbbaya müracaat olunur. Doktorlar Behiye’nin kat’iyen ağlatılmamasını, gezdirilmesini teessürünün tahfifine uğraşılmasını, hasılı çocuğun acısını unutmaması esbabına tevessülü tavsiye ederler.

Uyarlama:

Bu aşırı üzüntünün yüreklerde bıraktığı derin bir hassasiyetle kadın kadının, hizmetçi hizmetçinin boynuna sarılır. Gelenlerin özel ve yakın olma derecelerine göre önce bir ölüm üzüntüsü öpüşmesi başlar. Ardından gözyaşları birbirine karışarak yüksek sesle ağlamalara başlanır. Bu sokak kapısında gerçekleşen aşama... Bunun daha etkileyici devamı yukarı katta tamamlanır. Birkaç gün daha bu şekilde geçer. Fakat artık Behiye Hanım'da ağlayacak ve üzülecek güç kalmaz. Yanakları içine çöker. Zavallının sağlığından annesi, kocası, endişelenirler, doktorlara giderler. Doktorlar, Behiye'nin asla ağlatılmamasını, gezdirilmesini, üzüntüsünün hafifletilmesini; kısacası çocuğun acısını unutmasını tavsiye ederler.

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibariyle yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (esbap, etibbâ, evvelâ, fasıl, hasılı, hekim, hususiyet, itmam et-, kat'iyen, mâbad, müracat, müessir, müteakiben, rikkât, tevessül, sıhhat, suret, vâveylâ, zevç) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

* “İtmam et-mek” birleşik fiili güncel hâle getirilerek “tamamla-mak” ifadesi ile değiştirildi.

* Fiilde çatı konusu B2 seviyesi öğrencilerin öğrenmesi gereken kazanımlardan olduğu için edilgen yapılar korundu.

* Türkçe “avurt” sözcüğü yerine daha çok kullanılan “yanak” sözcüğü kullanıldı.

Sözlük:

Avurt: Yanakların iç kısmı

Esbap: Sebepler

Etibbâ: Doktorlar

Evvelâ: Önce

Fasıl: Bölüm, kısım, devre, aşama

Hasılı: Sonuç olarak, sözün kıyası

Hususiyet: Birini veya bir şeyi diğerinden ayıran özellik, o şeye özel olma

İtmam etmek: Bitirme, tamamlama

Kat'iyen: Hiçbir zaman, asla, kesin olarak

Mâbad: Devam, sonrası

Müracat: Başvurmak

Müessir: Etkileyen, etkileyici

Müteâkiben: Hemen sonra, ardından

Rikkât: İncelik, hassasiyet, acıma, şefkat

Samimiyet: İçten, candan, senli benli, yakın olma

Sıhhat: Sağlık

Suret: Şekil, biçim

Te vessül: Başvurma, sarılma

Vâveylâ: Yüksek sesle ağlama, çığlık, bağırışma

Zevç: (Kadına göre) Koca, eş

17. Metin:

Şekûre hanım elân ardı arası kesilmiyen “ecir ve sabur”cuların önüne çıkarak, Behiye’nin yanında artık “ecir ve sabur” sözü etmemeleri, ölen çocuktan asla bahsolunmaması lüzumu doktorlar tarafından şiddetle ihtar edildiğini söyler. Bu tenbihi hilafında harekette bulunacakların Behiye’nin yanına çıkmamalarını rica eder. Fakat kadınların hepsine söz anlatmak kabil mi? İki rica, istirahat dinlerse, üçü kulak vermez. Yine bildiğini söyler. Böyle bin tenbih, istirahat ve ihtar ile Behiye’nin artık hasta düşen o zavallının yanına çıkarılan kadınlar, Şekûre hanım biraz odadan ayrılır ayrılmaz evvelâ birbirlerine:

– Yavrucak tosun gibiydi... Acaba ne oldu? Hangi hastalığa tutuldu? Ah sormaya da bir türlü dilimiz varmıyor ki... Ah nasıl varsın kardeşler... öyle gürbüz çocuk... e... bir varmış bir yokmuş dünyası... Hastalık gelince cılıza gürbüze bakar mı?

Uyarlama:

Şekûre Hanım ardı arkası kesilmeyen misafirlerin karşısına çıkar. Behiye'nin yanında artık başsağlığı hakkında konuşmamalarını, Cemal'den de bahsedilmesinin doktorlar tarafından özellikle yasaklandığını söyler. Bu uyarıya karşı davranacak kişilerin Behiye'yi görmemelerini ister. Fakat kadınların hepsine söz anlatmak mümkün mü? İki istek ve yalvarma dinler, üçü dördü dinlemez. Yine bildiği gibi konuşur. Böyle bir uyarı ve istek ile Behiye'nin, artık ağlamaktan ve üzülmekten hasta olan o zavallının, yanına çıkarılan kadınlar, Şekûre Hanım odadan biraz ayrılır ayrılmaz önce birbirlerine:

– Yavrucak tosun gibiydi. Acaba ne oldu? Hangi hastalığa yakalandı? Ah sormaya da bir türlü dilimiz varmıyor ki! Ah nasıl varsın kardeşler! Öyle gürbüz, sağlıklı çocuk... Eh bir varmış bir yokmuş dünyası... Hastalık gelince zayıfa, şişmana bakar mı?

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibariyle yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (gürbüz, ihtar et-, istirham, hilaf, rica, tembih) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

* “Şekûre hanım elân ardı arası kesilmiyen “ecir ve sabur”cuların önüne çıkararak, Behiye'nin yanında artık “ecir ve sabur” sözü etmemeleri, ölen çocuktan asla bahsolunmaması lüzumu doktorlar tarafından şiddetle ihtar edildiğini söyler.” cümlesi iki cümleye ayrılarak daha anlaşılır hâle getirildi: “Şekûre Hanım ardı arkası kesilmeyen misafirlerin karşısına çıkar. Behiye'nin yanında artık başsağlığı hakkında konuşmamaları, Cemal'den de bahsedilmesinin doktorlar tarafından özellikle yasaklandığını söyler.”

Sözlük:

Gürbüz: İyi gelişmiş, serpilmiş, sağlam bir bünyeye sâhip

İhtar etmek: Uyarmak

İstirham: Merhamet isteme, yalvarma, niyaz etme

Hilaf: Ters, aykırı

Rica: Dilek, istek

Tembih: Uyarma, uyarı, aklını başına getirme

18. Metin:

Behiye kurumuş dudaklariyle bu suallere cevap vermiye uğraşarak:

– Evet, tosun gibiydi... Şuralarda gezip koşuyordu. Bir akşam mektepten geldi. Başcağızını dizime dayadı. Baktım yavrumun neş’esi yok. Önce yemek yemedi. Anne üşüyorum dedi. Örttük, bastırdık. Sonra vücudunu bir ateş sardı, gaseyanlar başladı. Nesi varsa hanım başcağızındaydı. Yavrucuk hep başını, alnını gösteriyordu. Gözleri çakmak çakmak oldu. Aklımız başımızdan gitti. Hekim, hoca, buzlar, karlar, ilaçlar... Hastalığının haftasında mıydı? Ne idi. Kardeş bir akşam ağzına ilaç veriyordum. Ah, analar başından irak. Dostlarıma Allah göstermesin. Düşmanlarıma da yazık... yavrumun çehresi değişti. Ben ilacı içiyor zannediyordum. Meğer o çene atıyormuş... Uçtu hanım... Gitti yavrum. Ah Cemalim...

Uyarlama:

Behiye kurumuş dudaklarıyla bu sorulara cevap vermeye uğraşarak:

– Evet, tosun gibiydi... Şuralarda gezip koşuyordu. Bir akşam okuldan geldi. Küçük başını dizime dayadı. Baktım yavrum biraz durgundu. Önce yemeğini yemedi, sonra anne üşüyorum dedi. Üzerini örttük, üşümesini engelledik. Sonra vücudu birden ateşlendi, kusmaya başladı. Nesi varsa küçük başındaydı. Yavrucuk hep küçük başını, alnını gösteriyordu. Gözleri ateş gibi çakmak çakmak oldu. Aklımızı kaybettik. Doktor, hoca, buzlar, karlar, ilaçlar... Hasta olduğu hafta mıydı, ne idi? Kardeş, bir akşam ağzına ilaç veriyordum. Ah, analar başından uzak eylesin. Dostlarıma Allah göstermesin. Düşmanlarıma da yazık, yavrumun suratı değişti. Ben, Cemal'im ilacı içiyor zannediyordum. Meğer çenesinden akıyormuş. Uçtu hanım. Gitti yavrum. Ah, Cemal'im!

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibarıyla yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (gaseyan, ırak, neş'e) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

* “Sağlıklı” anlamına gelen “tosun gibi” ifadesi B2 seviyesi öğrencilerinin öğrenmesi düşünülen mecaz anlam kazanımlarından olduğu için değiştirilmedi.

* “*Meğer o çene atıyormuş...*” ifadesi anlaşılması için “*Meğer çenesinden akıyormuş.*” şeklinde tekrar yazıldı.

Sözlük:

Gaseyan: Kusmak

Irak: Uzak

Neş'e: Sevinç ve mutluluk hâli

Tosun gibi: Sağlıklı

19. Metin:

Hikâyenin bu noktasında göya Cemal o dakikada yeniden ruh teslim etmiş gibi yine vaveyla başlar. Şekûre hanım odaya koşar amma ekseriya kızını bayılmış bulur.

Behiye'nin annesi böyle rica ve istirhamla kadınlara söz anlatmak kabil olamayacağını görerek son tedbir olmak üzere gelenleri Behiye'nin yanına sokmazdan evvel ölen çocuktan bahsetmiyeceklerine dair birer ikişer defa yemin ettirmek çaresine baş vurur. Fakat maalesef bu tedbiri de fayda vermez.

Uyarlama:

Hikâyenin bu noktasında, Cemal sanki o dakikada yeniden ölmüş gibi yine çılgınlıklar başlar. Şekûre Hanım odaya koşarak girer ama genellikle kızını bayılmış hâlde bulur.

Behiye'nin annesi böyle istek ve yalvarmalarla kadınlara söz anlatmak mümkün olamayacağını anlayarak son önlem olmak üzere gelen kadınları artık Behiye'nin yanına sokmadan önce ölen çocuktan bahsetmeyeceklerine dair birkaç defa yemin ettirmek çözümünü dener. Fakat maalesef bu önlem de işe yaramaz.

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibariyle yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (ekseriya, güya, tedbir) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

* “Fayda vermez” deyimini “işe yaramaz” şeklinde değiştirildi.

Sözlük:

Ekseriya: Çoğunlukla, çok defa

Evvel: Önce

Fayda vermek: İşe yaramak

Güya: Sözde, sanki

Tedbir: Önlem

20. Metin:

Böyle yeminler, ahtlarla takyiden Behiyenin yanına salıverilenler miyanında aht şikenane harekete cüret edenler, yeminini bozanlar eksik olmadığı gibi, sözünü tutacak kadar metanet gösterenler de, ölen çocuğa dair cehri değil fakat zımnî teellüm beyan etmekten, kaşla gözel olsun o “ecir ve sabur” manasını ifhamdan kendilerini bir türlü alamıyorlar, her halde Behiye'yi ağlatıyorlardı.

Uyarlama:

Böyle yeminler, şartlarla Behiye'nin yanına salıverilenler, yanında yeminine ters davranmaya çalışanlar, yeminini bozanlar eksik olmadı. Bununla birlikte sözünü tutacak

kadar dayanan kadınlar da ölen çocukla ilgili açıkça değil ama üstü kapalı bir şekilde üzüntülerini söylemekten, kaşla gözle olsun o “başsağlığı” anlamını anlatmaktan kendilerini bir türlü alamıyorlar, her şekilde Behiye’yi ağlatıyorlardı.

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibariyle yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (ahd-ahid, cehri, ifham, metanet, takyid, teellüm, şikenane, zımnî) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

* “Beyan et-mek” birleşik fiili “söylemek” ifadesi ile değiştirildi.

* Tek cümle ifade edilen metin, iki cümleye ayrılarak daha anlaşılır hâle getirildi.

Sözlük:

Ahd-Ahid: Yemin

Beyan etmek: Açıklama, anlatma, söyleme

Cehrî: Açıkça, yüksek sesle söyleme

Ifham: Anlatma, bildirme

Metanet: Dayanma, sağlam, güçlü ve metin olma, sağlamlık, dayanıklılık

Takyid: Kayıt ve şartla bağlama, kayıt altına alma

Teellüm: Üzülme, kederlenme, esef etme

Şikenane: Aykırı, ters

Zımnî: Üstü kapalı şekilde

21. Metin:

Bakınız nasıl:

Vefat hadisesini en geç haber alanlar, ecir ve sabur versin demeye şitapta teahhur etmiş olduklarını ahabplık, dostluk şanına bir türlü vermiyerek bu teahhurlerini

affettirecek bir isticalle taziyete koşuyorlar. Sokak kapısından girince bunların istikbaline çıkan Şekûre, felâketdide Behiye'nin keyifsizliğinden, binaenaleyh cennet kuşu Cemalin hatırası fartı tesirini mucip olduğu için artık onun yanında çocuğunun vefatına dair tek bir kelime tenbihlerinden kat'iyetle bahsederek gelenleri yeminle birer birer zaptı lisana icbardan sonra kızının yanına girilip de Behiye bu kadınlarla karşı karşıya gelince misafirler şu ziyaretten maksatları Allah ecir ve sabır versin demek olduğunu kalen değılse de halen pekâlâ anlatıyorlardı. Behiye'ye dikilen ilk nazarlarıyla:

– Vah zavallı kadın, ne kadar bozulmuşsun? Hani yavrucuğun? Çocukcağız şimdi senin yumuşak kucağına bedel siyah katı topraklara mı gömüldü?

Uyarlama

Bakınız nasıl?

Ölüm olayını en geç duyanlar, başsağılığı dilemede geç kalmış olduklarını dostluklarına yakıştıramayarak bu geç kalmış olmalarını bağışlatacak bir aceleyle başsağılığına koşuyorlar. Şekûre Hanım, sokak kapısından girenlerin karşısına çıkar. Zavallı Behiye'nin mutsuzluğundan, ayrıca cennet kuşu Cemal'in anılarının etkisi çok fazla olduğu için bundan böyle onun yanında çocuğun ölümüne dair asla tek bir kelime bile konuşmamalarını yemin ettirerek kızının yanına gitmelerine izin verir. Fakat Behiye, bu kadınlarla baş başa kalınca misafirler, bu ziyaretten amaçları “Allah sabır versin” demek olduğunu sözle değılse de vücut dilleriyle gösteriyorlardı. Behiye'ye dikilen ilk bakışlarıyla:

– Vah zavallı kadın, nasıl değışmişsin? Hani yavrucuğun? Yavrucuğız şimdi senin yumuşak kucağı yerine, siyah katı topraklara mı gömüldü?

Uyarlamada Yapılan Değışiklikler:

* Yazıldığı dönem itibariyle yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (ahbap, binâenaleyh, fart, felaketdide, isticall, istikbal, maksat, nazar, şitap, teahhür) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

Sözlük:

Ahbap-Ahbab: Yakın arkadaş, dost, tanıdık

Bedel: Bir şeyin yerine verilen şey, karşılık, ivaz, değer, fiyat

Binâenaleyh: Bundan sonra, bunun üzerine

Fart: Haddinden fazla, aşırı, çok

Felaketdide: Başına kötü bir şey gelen kimse, zarara uğramış kimse

Hâlen: Vücut dili ile

İstîcal: Acele etmek, çabuk olma

İstikbal: Karşılama, gelecek zaman

Maksat: Amaç

Nazar: Bakış

Şitap: Çabukluk, acele etmek

Teahhur: Geriye kalma, gecikme

Ziyâret: Bir kimseyi veya bir yeri görmeye gitme

22. Metin:

Evet, sakit birer çehre ile bu müthiş meâli pekâlâ ifham ediyorlardı. Behiye onların, onlar Behiye'nin yüzüne bakarak mânidar mağmumane nazarlarla bir kere bu tefhim ve tefehhüm vuku buldu mu firkatzedede valide artık dayanamıyor, ağlamaya mukaddime olan ufaktan bir “hu hu” salıveriyor, bu “hu hu” misafirler tarafından “uhu uhu uhu”larla mukabele ediliyor. Sonra mendiller çıkıyor, iş fitili alıyor, bayağı küçük bir matem ediliyor. Artık limonlar, çiçek suları, kordiyaller yeis ve halecanın teskini hususunda tesirsiz kalıyordu.

Uyarlama:

Evet, sessiz birer yüz ile bu anlamı kesin ve açık bir şekilde anlatıyorlardı. Behiye onların, onlar Behiye'nin yüzüne bakarak anlamlı ve üzüntülü bakışlarla bir kere

karşılaştı mı ayrılığa uğrayan anne artık dayanamıyor, ağlamaya giriş olan minik bir “hu hu” salıveriyor, bu “hu hu” gelen kadınlar tarafından “uhu uhu uhu” şeklinde karşılık buluyor. Sonra mendiller çıkıyor, olay başlıyor, oldukça küçük bir ölüm üzüntüsü gösteriliyor. Artık limonlar, çiçek suları, ilaçlar; üzüntü ve çarpıntılarının sakinleştirilmesi karşısında etkisiz kalıyordu.

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibariyle yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (çehre, halecan, sâkit, mağmumâne, mânîdâr, mukabele, tefehhüm, tefhim, teskin) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

Sözlük:

Çehre: Yüz

Firkatzede: Ayrılığa düşen, birinden veya bir şeyden ayrılan

Fitil: Mum, kandil ve lambalarda içtiği yağ veya gazın yanmasıyla aydınlanmayı veya bir şeyi yakmayı sağlayan bükülmüş, dokunmuş pamuk ip veya şerit

Halecan: Çarpıntı, titreme, yürek çarpıntısı

Sâkit: Ses çıkarmayan, konuşmayan, susan, sessiz

Kordiyal: Çarpıntı ve kalp rahatsızlığında kullanılan rahatlatıcı bir ilaç

Mağmumâne: Gamlı, üzüntülü, kederli

Mânîdar: Dolaylı olarak bir şey anlatmak isteyen, bir şey îmâ eden, mânâlı, anlamlı

Mukabele: Bir işin, davranışın gerektirdiği karşı davranış veya iş, karşılık

Pekâlâ: Çok kesin olarak, çok iyi şekilde, kesinlikle

Tefehhüm: Anlama, farkına varma

Tefhim: Bildirme, anlatma

Teskin: Yatıştırma, sükûnete erdirme

23. Metin:

Hem bu matem bir matemî zımnî sayılıyor. Sarihi değil. Çünkü Cemalin ismi hiç kale alınmadı. Göya misafir hanımlar nakzı aht etmediler, yeminlerini bozmadılar. “Allah ecir ve sabır versin” sözü alenen söylenmedi. Fakat ölmüş çocuğun bütün mehasini ahval ve ef’ali yegân yine tadat oluna idi, kederli validesi işte ancak bu kadar ağlayabilirdi.

Uyarlama:

Hem bu yas tutma bir kapalı yas tutma sayılıyor. Açık değil; çünkü Cemal’in ismi hiç söylenmedi. Hanımlar sözde yeminlerini bozmadılar. “Allah başsağlığı versin” sözü açık bir şekilde söylenmedi. Fakat ölmüş çocuğun bütün iyilikleri, hâl ve yaptıkları bir bir sıralanmalıydı, üzüntülü annesi işte ancak bu kadar ağlayabilirdi.

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibariyle yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (alenen, ef’al, nakız, sarıh, yegân) yerine bağlama uygun Türkçe sözcükler kullanıldı.

Sözlük:

Alenen: Açık bir şekilde

Ef’al: Fiiller, yapılan işler, eylemler

Nakız: Bozmak

Sarih: Açık, gizli olmadan

Yegân: Tek, bir

24. Metin

Şekûre hanım bu suretle de matemî önünü almak kabil olamadığını görünce gelenlere kapıyı açmamaya karar verir. Aşçı kadın, küçük hizmetçi kız ve evde bulunan sairlerine, evvelâ pencereden bakarak gelenlerin ecrü saburcu olmadıkları anlaşılmayınca

kapıyı açmamalarını sıkı sıkıya emir ve tenbih eder. Fakat küçük evlerde böyle bir emrin infaz hükmü ne kadar müşküldür. İçeride cıvıl cıvıl kalabalık kaynarken kapıyı çalana o evi boş zannettirmek kabil olur mu? Aşçı, hizmetçi makulesi kadınlar bu emrin hükmünü yerine getirebilmek için bir iki defa da kiyaset eseri gösterirlerse üçüncüsünde emri de, tenbihi de yerli yerince unutarak bakmadan kapıyı açiverirler. Korkulan vukuudan sonra akılları başlarına gelir... “A.. Ben kapıyı açmayacaktım amma unuttum” derler. En büyük medar mazeretleri de işte bu sözlerden ibaret olur.

Uyarlama

Şekûre Hanım bu şekilde de ölüm ziyaretçilerini engellemenin mümkün olamayacağını görünce gelen misafirlere kapıyı açmamaya karar verir. Aşçı kadına, küçük hizmetçi kıza ve evde bulunan diğerlerine, önce pencereden bakıp gelenlerin başsağlıkçı olmadıklarını anlamadıklarında kapıyı açmamalarını sıkı sıkıya emreder ve onları uyarır. Fakat küçük evlerde böyle bir emrin uygulanması çok zordur. İçeride sesli bir kalabalık varken kapıyı çalana o evi boş zannettirmek mümkün olur mu? Aşçı, hizmetçi kadınlar bu emrin uygulamasını yerine getirebilmek için bir iki defa uyanıklık gösterirlerse üçüncüsünde emri de uyarıyı da iyice unutarak bakmadan kapıyı açiverirler. Korkulan şeyin gerçekleşmesinden sonra akılları başlarına gelir. “A, ben kapıyı açmayacaktım ama unuttum!” derler. En büyük özürleri de sadece bu sözlerdir.

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibariyle yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (hüküm, infaz, kiyaset, makule, mazeret, medar, müşkül, sair, vukuu) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

Sözlük:

Hüküm: Karar

İnfaz: Yerine getirme, icra etme

Kiyaset: Uyanıklık, anlayışlılık, akıllılık

Makûle: Cins, tür, takım, çeşit

Mazeret: Bir kusur veya kabahatin istenmeden yapıldığını gösteren ve hoş görülmesini gerektiren sebep, özür

Medar: Dönme, dönüş

Müşkül: Zor

Sair: Diğer, öteki

Suret: Şekil, yöntem

Tembih: Bir şeyin belli biçimde ve yolda yapılmasını söyleme, bunu üsteleyerek hatırlatma, uyarı, uyarma

Vukuu: Olma, meydana gelme

25. Metin

Biçare Şekûre hanım ne yaptı, nasıl hareket ettiyse kızını bu ecir ve sabırcıların teselliyet derdinden kurtaramadı. Behiye'nin her gün ayıla bayıla hâli gittikçe vahamet peyda etti. Nihayet çocuğun vefatından bir buçuk ay kadar sonra o evden ikinci bir tabut daha çıktı ki bu da ecir ve sabrını yavrucuğunun lâhdi yanında aramaya giden, daha doğrusu taziyecilerin ağlata ağlata öldürdükleri bedbaht valide oldu.

Uyarlama

Zavallı Şekûre Hanım ne yaptıysa, nasıl hareket ettiyse de kızını bu başsağlığı için gelenlerin moral verme çabalarından kurtaramadı. Behiye'nin her günkü ayılma bayılma hâlleri gittikçe tehlikeli olmaya başladı. Sonunda Cemal'in ölümünden bir buçuk ay kadar sonra o evden ikinci bir ölü daha çıktı. Bu başsağlığını yavrusunun mezarı yanında aramaya giden, daha doğrusu başsağlığına gelenlerin ağlata ağlata öldürdükleri zavallı anne oldu.

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibariyle yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (bedbaht, lahit, peyda et-, teselliyet, vehamet) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

Sözlük:

Bedbaht: Kötü talihli, şanssız, kötü şanslı, zavallı

Lahid: Üstü kapak taşı ile örtülü, iç kenarlarına taş veya tuğla ile duvar örülmüş mezar

Peyda etmek: Açıkta ve meydana olan, meydana gelen, ortaya çıkan

Teselliyet: Sıkıntısını ve acısını unutturmaya çalışma, avutma

Vehamet: Güç ve tehlikeli olma durumu, tehlike

26. Metin

Cenaze evden çıkar çıkmaz Şekûre hanım odunluğa iner. Kızının vefatından dolayı kendine en evvel ecir ve sabıra gelecek en hatırşinas dostunun başında acısına sabrolunmaz bir yara açmak için boylu boslu bir meşe sopası intihap eder.

– Hani senin Behiyen? Anasını, kocasını bırakıp da nerelere gitti? Ah kara toprak neler alıyor!.. Zavallı Şekûre!.. Ne talihsiz başın varmış? Dayanılacak şey değil... Allah sabırlar versin! Ağla... ağla... içinin zehri aksın!!!

Uyarlama

Behiye'nin cenazesi evden çıktıktan hemen sonra Şekûre Hanım odunluğa iner. Kızının ölümünden dolayı kendine ilk önce başsağlığına gelecek olan, en çok gönül alan dostunun başında acısına dayanılmaz bir yara açmak için kalınca ve uzunca bir meşe odunu seçer.

– Hani senin Behiye'n? Anasını, kocasını bırakıp da nerelere gitti? Ah kara toprak neler alıyor!.. Zavallı Şekûre!.. Ne şanssız bir kaderin varmış? Dayanılacak gibi değil. Allah sabırlar versin! Ağla, ağla, içinin zehri aksın!

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibarıyla yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (hatırşinas, intihap, talih) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

Sözlük:

Hatırşinas: Hatır gözeten, gönül alan, yakınlık gösteren

İntihap: Seçme, seçilme

Sabrolunmaz: Dayanılmaz

Talih: Şans

27. Metin

Taziyet feryadıyle kapıdan içeri girenlerin başına gözüne indirerek birkaçını ağırca yaralar. Torununu müteakiben kızının gaybubeti fartı teessüriyle Şekûre hanımın çıldırdığına hükmolunur. Ertesi günü mahallece lazım gelen ilm-i haber tanzimiyle biçare kadın darüşşifaya gönderilir.

Şekûre hanımın darbei intikamından tadacak kadar erken davranmaya muvaffak olamıyan uzaklardan gelen taziyeciler o hanede “Allah ecir ve sabur versin” diyecek, uzun uzadıya ağlatacak kimseyi bulamadıklarına çok meysus olurlar. Mahzunen avdet ederler.

Uyarlama

Başsağlığı ağıtları ile kapıdan içeri girenlerin kafasına odunu indirerek birkaç kişiyi ağır yaralar. Torunundan sonra kızının da olmamasının aşırı üzüntüsüyle Şekûre Hanım’ın çıldırdığına karar verilir. Ertesi gün mahallece gerekli görülen düzenlemeyle zavallı kadın Darüşşifa’ya gönderilir.

Şekûre Hanım’ın intikam darbelerinin tadına varacak kadar erken davranmayan ve uzaktan gelen ölü ziyaretçileri, o hanede “Allah başsağlığı versin” diyecek, uzun

uzadıya ağlatacak ve üzecek kimseyi bulamadıklarına çok üzürlüler. Üzgün bir şekilde geri dönerler.

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibarıyla yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (avdet et-, fart, gaybubet, mahzun, meyus ol-, tanzim) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

* “Avdet et-mek” ve “meyus ol-mak” birleşik fiilleri “geri dön-mek” ve “üzül-mek” ifadeleri ile değiştirildi.

Sözlük:

Avdet etmek: Dönüş, geri geliş, gidilen yerden dönme

Fart: Haddinden fazla olma, aşırılık

Gaybûbet: Göz önünde olmama, hazır ve görünürde bulunmama, başka yerde olma

Hüküm: Karar

Mahzun: Üzüntülü, gamlı, kederli, hüznü

Meyus olmak: Üzülmek

Tanzim: Düzenleme, sıraya koyma, düzme

28. Metin

Henüz Behiye'nin vefatını işidemiyecek Cemalin ecrü sabru için gelenler vardı. Bunlardan Behiye'nin de vefatını, Şekûrenin felaketini haber alanlar:

– Vah vah, Behiye ölmüş, anası da acıdan tımarhaneye gitmiş.. acaba evde başka kimse yok mu? Bari aileden birini bulup da “Mevla ecir ve sabur versin” diyeydik...

Zemininde beyanı teessüf edenler de çok oldu. Elân taziyecilerin arkası kesilmediğini zavallı Şekûre hanım tımarhaneden duyarak fartı hiddetle sonradan sahihan çıldırdı. Buna da kimse şaşmadı. Herkes hatuna hak verdi.

Uyarlama

Henüz Behiye'nin ölümünü işitemeyerek Cemal'in başsağlığı için gelen kimseler vardı. Bunlardan Behiye'nin ölümünü, Şekûre'nin başına gelen kötü olayları duyanlar:

– Vah vah, Behiye ölmüş, anası da üzüntüsünden ve acısından akıl hastanesine götürülmüş. Acaba evde başka kimse yok mu? Hiç olmazsa aileden birini bulup da “Allah başsağlığı versin” diyeydik.

Evde üzüntülerini söyleyenler de çok oldu. Ölüm ziyaretine gelenlerin hâlâ devam ettiğini akıl hastanesinde duyan Şekûre Hanım aşırı sinirden sonradan gerçekten delirdi. Buna da kimse şaşırmadı. Herkes ona hak verdi.

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibariyle yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (elan, tımarhâne, zemin) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

Sözlük:

Elan: Hâlâ, şu anda bile

Tımarhâne: Akıl hastanesi

Zemin: Yer, mahal

2.2. BALTAYLA DOĞURAN BÖYLE DOĞURUR

1. Metin

Etyemez sırtında denize bakar, eski yapı tahta bir ev ... İçindeki eşyanın en yenisi kırk yıllıktır. “Allah kişiyi gördüğünden yad etmesin” meseli Hasibe Hanım’ın baş sözüdür.

İstanbulun ananevî ahlâk ve âdetlerini altüst eden inkılâp rüzgârları bu eve girecek henüz bir delikçeğiz bulamamıştır. Her gece döşekler yere serilir. Sabah olunca toplanır, yüke istif edilir. Bakır meydan sinisinin çevresine dizilen küçük minderlere oturulur. Tahta kaşıklar aynı kaba girer çıkar. Bütün eller vıcık vıcık aynı sahanın içini karıştırır. Her lokma parmaklarla koparılır. Bir tek bardak bütün ağızları dolaşır...

Uyarlama

Etyemez üstünde denize bakan, eski yapı tahta bir ev... İçindeki eşyanın en yenisi kırk yıllıktır. “Allah kişiyi gördüğünden yabancı etmesin.” atasözü Hasibe Hanım’ın her zaman kullandığı bir cümledir.

İstanbul’un geleneksel ahlâk ve göreneklerini altüst eden değişim rüzgârları henüz bu eve girecek bir delikçeğiz bulamamıştır. Her gece yataklar yere serilir. Sabah olunca toplanır, yatak yerine tekrar konur. Bakır meydan tepsinin etrafına dizilen küçük minderlere oturulur. Tahta kaşıklar aynı kaba girer, aynı kaptan çıkar. Bütün eller vıcık vıcık aynı tabağın içini karıştırır. Her lokma, parmaklar kullanılarak koparılır. Bir tek bardakla bütün ağızlar dolaşılır.

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibariyle yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (ananevî, istif et-, mesel, sahan, yad et-, sini) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

* “istif et-mek” birleşik fiili, güncel kullanımda “toplamak” anlamında kullanılsa da hikâyenin anlamını bozmamak için “koymak” anlamında kullanılması tercih edildi.

* “Yük” sözcüğünün sözlükte “yatak konulan yer” anlamında karşılığı bulunmamaktadır fakat günümüzde yerel ağızlarda “yatak yeri” anlamında kullanıldığı için ve hikâyede de bu anlamda kullanıldığı için tercih edilmiştir.

* “Allah kişiyi gördüğünden yabancı (yad) etmesin.” atasözü B2 seviyesi öğrencilerine kazandırılmak istenen cümle kalıplarından olduğu için değiştirilmeden yazılmıştır.

Sözlük:

Ananevî: Geleneksel, geleneğe dayalı

Döşek: Yere serilen yatak

İstif etmek: Yıkılmayacak bir biçimde üst üste yığmak, bir yere toplamak

Mesel: Atasözü

Sahan: Tabak

Sırt: Omurgalı veya omurgası hayvanlarda boyundan kuyruk sokumuna kadar uzanan üst bölüm, dağların veya tepelerin üst bölümü, bir şeyin üstü, üst bölümü

Sini: Üzerinde yemek de yenilebilen, yuvarlak, bakır veya pirinçten büyük tepsi

Yad etmek: Yabancı olmak

Yük: Eskiden yer yataklarının ve yorganlarının konduğu geniş raflar

2. Metin

“Mü’minin artığı mü’mine helâldir.” sözü bu sofranın baş hikmetidir. Herkes yiyebileceği kadar ekmek alacak. Kimsenin önünden bir lokma şey artıp ziyan olmayacaktır. Çünkü kalan lokma kendini yemiyene lanet ederek bağırır. Odunu, kömürü idare için sıcak mevsimlerde bile üç günde bir yemek pişirilir. Bazı yemekler, tel dolapta ağırlaşır, kokar, küflenir. Fakat bu yemek bozulmuş demiye kimsenin dili varmaz. Çünkü bu cesareti gösterenin derhal küfrüne hükmedilir. İki gözüm nimet bozulur mu hiç? Ona böyle bir isnatta bulunmak, maazallah fena demek günahların en büyüğüdür. Sonra rezzakı âlem gücenir de kıtlık olur. İnsanlar açlıktan kırılır. Böyle kokmaya yüz tutmuş yemekler ateşte tekrar kaynatılarak tazelenedirilir.

Uyarlama

“Müminin artığı mümine helâldir.” sözü bu yemeğin en önemli sözüdür. Herkes yiyebileceği kadar ekmek alacak. Kimsenin önünden bir lokma yiyecek artıp atılmayacak. Çünkü kalan lokma bırakana arkasından lanet eder. Odunu, kömürü idareli kullanmak için sıcak mevsimlerde bile üç günde bir yemek pişirilir. Bazı yemekler, tel dolapta bozulmaya başlar, kokar, küflenir. Fakat bu yemek bozulmuş demeye kimsenin dili varmaz. Çünkü bu cesareti gösterenin hemen dinden çıktığına karar verilir. İki gözüm, Allah’ın verdiği yiyecek bozulur mu hiç! Ona böyle bir yakıştırmada bulunmak, Allah göstermesin kötü demek günahların en büyüğüdür. Sonra rızkımızı veren Allah gücenir de kıtlık olur. İnsanlar açlıktan kırılır. Böyle kokmaya yüz tutmuş yemekler, ateşte yeniden ısıtılarak yenilebilir hâle getirilmeye çalışılır.

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibarıyla yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (fena, isnat, maâzallah, Rezzak, ziyan) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

* “*Müminin artığı mümine helâldir.*” atasözü B2 seviyesi öğrencilerine kazandırılmak istenen cümle kalıplarından olduğu için değiştirilmeden yazılmıştır.

* Allah’ın 99 isminden biri kabul edilen “Rezzak” sözcüğü yerine “rızkımızı veren Allah” ifadesi kullanıldı.

Sözlük:

Fena: Kötü

İdare: Yönetme, yönetim, çekip çevirme

İsnat: Bir düşüncüyü, bir konuyu bir kimse veya sebebe yükleme, ona bağlama, yakıştıarma

Küfür: Argo şekilde kötü söz söyleme, dinden çıkma

Lokma: Bir defada yenen yiyecek parçası, bir seferde yutulacak küçük yiyecek parçası

Maâzallah: Allah saklasın, Allah esirgesin, Allah göstermesin

Mü'min: Müslüman kimse

Nimet: Yiyecek içecek, özellikle ekmek, iyilik, lütuf

Rezzak: Allah'ın isimlerinden olup rızık ve yiyecek veren anlamına gelir.

Ziyan: Zarar, boşa harcanmak

3. Metin

Hasibe hanım, birkaç irat sahibi tutamaklı bir kadındır. Şişeyi dışından yalar ve yalatır. Uzun yıllardanberi duldur. Oğlu Saffet, gelini Şaziye, akrabasından birkaç kadınla beraber yaşar. Saffet hakikaten saf bir gençtir. Dostlar alış verişte görsünler kabilinden bir tüccar yanına devam eder. Anasının eline bakar... idare ve hüküm hep bu kadınındır.

Uyarlama

Hasibe Hanım, birkaç gelir sahibi olan tutumlu bir kadındır. Şişeyi dışından yalar ve yalatır. Uzun yıllardır dul bir kadındır. Oğlu Saffet, gelini Şaziye, akrabasından birkaç kadınla beraber yaşar. Saffet gerçekten saf bir gençtir. Dostlar alışverişte görsünler diye bir tüccar yanında çalışır. Annesinin eline bakar. Evin yönetimi ve kararlar hep Hasibe Hanım'dadır.

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibariyle yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (dul, irat, kabîl) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

* Türkçe sözcük olan “tutamaklı” sözcüğü güncel kullanımı “tutumlu” ifadesi ile değiştirildi.

* “Şişeyi dışından yalar ve yaladır.” ifadesi B2 seviyesi öğrencilerine kazandırılmak istenen mecaz anlam kalıpları içerisinde olduğu için değiştirilmeden aktarıldı.

Sözlük:

Dul: Eşinden ölüm veya boşanma yoluyla ayrılmış (kadın veya erkek)

İrat: Gelir getiren mülk, gelir

Kabîl: Bu türlü, bu çeşit, bu cins, bunun gibi

Tutamaklı: Tutumlu

4. Metin

Şaziye uysal bir kadıncağızdır. Kocasını ile iyi geçinir amma kaynanasının dırdırcılığından bazan dolar taşar, kapalı odalarda ağlar. Gizli gizli konuya komşuya dert yazar. Hep ona şu nasihatı verirler:

– Allahın takdiri böyle imiş, karşı gelinmez. Sık dişini. Başka çare yoktur.

Allahın takdiri neden böyle olduğuna gelinin hiç aklı ermez. Ne yapsın dişini sıkmaya çalışır.

Uyarlama

Şaziye uysal bir kadıncağızdır. Kocasını ile iyi geçinir ama kaynanasının dırdırcılığından bazen dolar taşar, kapalı odalarda ağlar. Gizli gizli komşulara dert yazar. Ona hep şu öğüdü verirler:

– Allah’ın isteği böyle imiş, karşı gelinmez. Sık dişini. Başka çare yoktur.

Allah’ın isteğinin neden böyle olduğuna gelinin aklı hiç ermez. Ne yapsın dişini sıkmaya çalışır.

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibariyle yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (takdir, nasihat) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

* Ek-fiilin değişik şekillerde yazımlarının gösterilmesi için “böyle imiş” yüklemi değiştirilmeden aktarıldı.

Sözlük:

Kaynana: Kocaya veya kadına göre birbirlerinin annesi, kayınvalide, hanımanne

Nasihat: Öğüt

Takdir: Beğenme, beğenip belirtme, değer verme

5. Metin

Kaynana ile gelin arasında her gün alevi biraz daha parıldayan büyük bir mesele vardır. Kaynana çocuk ister. O eve geleli üç yılı bitirip dörde basmış olan gelin de hamle dair henüz bir alâmet belirmemiştir.

Kaynana:

– Ne dedim de bu kısır karıyı oğluma aldım? Dünyada kız mı kalmadıydı acaba? Soyumuz sönecek... şikayetleriyle dövünür.

Uyarlama

Kaynana ile gelin arasında şiddeti her gün biraz daha artan büyük bir sorun vardır. Kaynana çocuk ister. O eve gelin geleli üç yılı bitirip dörde basmış olan gelinde hamileliğe dair henüz bir işaret belirmemiştir.

Kaynana:

– Ne dedim de bu kısır kadını oğluma aldım? Dünyada kız mı kalmadıydı acaba? Soyumuz sona erecek, şikayetleriyle kendi kendine üzülür.

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibarıyla yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (alâmet, mesele) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

* “O eve geleli üç yılı bitirip dörde basmış olan gelin de hamle dair henüz bir alâmet belirmemiştir.” ifadesinde cümle anlamı düşük olduğu için cümleye sözcük eklemesi yapıldı: “O eve gelin geleli üç yılı bitirip dörde basmış olan gelinde hamileliğe dair henüz bir işaret belirmemiştir.”

* “Karı” ifadesi argo kullanım kabul edileceğinden “kadın” sözcüğü ile değiştirildi.

Sözlük:

Alâmet: Belirti, işaret, iz, nişan

Dövünmek: Aşırı üzüntü, çaresizlik, pişmanlık duyarak çırpınmak, kendi kendini dövmek

Mesele: Çözüme kavuşturulması, bir sonuca bağlanması gereken durum, sorun

6. Metin

Hasibe hanım kendilerini dünyanın en mühim sülalesinden sayar... Bu mübarek ırk Hacı Keremullahtan başlar. En son, Derbentoğulları namını alır. Bunlar Türklüğün ilk müessisleri, Anadolu'nun birinci fâtihtirler. Memleketin dağlarını ırmaklarını yaratmakta Halika yardım etmiş gibidirler.

Uyarlama

Hasibe Hanım, kendilerini dünyanın en önemli ailelerinden sayar. Bu kutsal ırk Hacı Keremullah'tan başlar. En son Derbentoğulları ismini alır. Bunlar Türklüğün ilk kurucuları, Anadolu'ya ilk sahip olanlardır. Memleketin dağlarını, ırmaklarını yaratmakta Allah'a yardım etmiş gibidirler.

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibarıyla yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (fâtiḥ, Halık, mübarek, müessis, mühim, sülale) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

* Yaratan anlamına gelen ve Allah'ın 99 isminden biri olan “Halık” sözcüğü “Allah” ifadesi ile yazıldı.

Sözlük:

Fâtiḥ: Fetheden, açan, ülkeler zapteden kimse

Halık: Yaratıcı ismine sahip Allah

Mübarek: Kutsal, çok saygı duyulan, beğenilen, üstün özellik atfedilen

Müessis: Bir müessese veya binânın temelini atan, kuran kimse, kurucu

Mühim: Önemli

Nam: İsim

Sülale: Soy, aile

7. Metin

Konuda komşuda bir doğum olsa Hasibenin evinde kıyamet kopar. Geline açar ağzını, yumar gözünü:

– İşt de utan ... Tahsildarın karısı gümbür gümbür dünyaya bir oğlan getirdi. Elâlem durmuyor zürriyet yetiştiriyor. Çift doğuranlar da çoğaldı. Ne olur kızım meydana bir tek yavru da sen çıkar. Irkımız Saffette sönecek...

Uyarılama

Konuda komşuda bir doğum olsa Hasibe'nin evinde kıyamet kopar. Geline açar ağzını, yumar gözünü:

– Duy da utan! Tahsildarın karısı dünyaya gümbür gümbür bir oğlan getirdi. Başkaları durmuyor, soy yetiştiriyor. Çift doğuranlar da çoğaldı. Ne olur kızım dünyaya bir tek yavru da sen getir. Soyumuz Saffet'te sönecek.

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibarıyla yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (el âlem, zürriyet) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

* Daha önce “kadın” anlamına gelen “karı” sözcüğü bu metinde “bir erkeğin evli eşi” anlamına gelecek şekilde kullanıldığı ve güncel olarak kullanımda da olduğu için değiştirilmeden aktarıldı.

Sözlük:

El âlem: Herkes, başkaları

İşitmek: Duymak

Tahsildar: Vergi ve alacakları toplamakla görevli kimse, muhasebeci

Zürriyet: Nesil, soy sop

8. Metin

Zavallı gelin, kızara kızara cevap verir:

- Ne yapayım hanımne Allah vermiyor.
- Elbette bir kusurun var ki Allah vermiyor.
- Ne kusurum olacak benim?

Kaynana haykırır:

– Kısırlık... kısırlık, Allah sevmediği kullarını kısırlaştırır. Eski zamanda olsa senin üzerine oğluma iki üç karı daha alırdım. Elbette birinden biri doğururdu. Ah eski zaman, eski zaman hasretlerini çektiğim o mübarek günler. Evvelden dualarla şerbetlerle, üç gün üç gece ziyafetlerle, düğünlerle evlenilirdi. Gelin hoşuna gitmedi mi: “-İraden elinde olsun.” derdin. Boş düşerdi. Kurtulurdun. Şimdi evlenme memurunun huzurunda deftere üç satır yazı iki imza ile bağlanıyorsun. Ama artık çözülebilirsen çözülsün. Kurtuluş

ahrete sürüyor. Sen ölmeyince oğlumu evlendiremeyeceğim. Düşündükçe fenalıklar geçiriyorum.

Uyarlama

Zavallı gelin, kızara kızara cevap verir:

- Ne yapayım hanımanne Allah vermiyor.
- Elbette bir kusurun var ki Allah vermiyor.
- Ne kusurum olacak benim?

Kaynana haykırarak:

– Kısırlık, kısırlık ... Allah sevmediği kullarını kısırlaştırır. Eskiden olsa senin üzerine oğlumu iki üç kadınla daha evlendirirdim. Elbette birinden biri doğururdu. Ah, eski zaman! Eski zamanların özlemini çektiğim o güzel günler. Önceleri dualarla, şerbetlerle, üç gün üç gece yemeklerle, düğünlerle evlenilirdi. Gelin hoşuna gitmedi mi: “İraden elinde olsun.” der, boşanırdın. Şimdi evlenme memurunun huzurunda deftere üç cümle yazı, iki imza ile bağlanıyorsun, evlenmiş oluyorsun. Artık kurtulabilirsen haydi kurtul! Kurtuluş ahirete kadar devam ediyor. Sen ölmeyince oğlumu başkasıyla da evlendiremeyeceğim. Düşündükçe kötü oluyorum, baygınlık geçireceğim neredeyse.

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibariyle yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (evvelden, fenalık, hasret, ziyafet) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

* “Hanımne” sözcüğü “hanımanne” olarak değiştirildi.

* İslam usullerine göre sözle boşanma ifadelerinden “İraden elinde olsun.” cümlesi öğretilmesi istendiğinden değiştirilmeden aktarıldı.

* “Karı” kelimesi metinde “kadın” anlamında kullanıldığı için değiştirildi.

Sözlük:

Ahret: İslam inancına göre ölümden sonraki dünya

Evvelden: Önceleri, geçmiş zamanda

Fenalık: Kötü olma durumu, kötülük, baygınlık durumuna düşme

Hasret: Özlem

Ziyafet: Misafir dâvet edip özenli biçimde ağırlama, yedirip içirme, şölen

9. Metin

Evin alt katında, tavanı basık büyük bir oda vardır. Pencerenin önünü süsleyen sardunyalı, şebboylar, kına çiçekleri mahallece buraya has bahçe namını kazandırmıştır. Haftada birkaç defa bu odada adeta bir divan kurulum, mahallenin çeneleri kuvvetli, dilleri cüretli dedikoducu kadınları geniş bir mangalın çevresine toplanırlar, cezveler sürölür, sigaralar tütürölür, onun bunun ayağına ip takarak sürölürler...süründürölürler.

Uyarılama

Evin alt katında, tavanı basık büyük bir oda vardır. Pencerenin önünü süsleyen sardunyalı, şebboylar, kına çiçekleri mahallece buraya has bahçe ismini kazandırmıştır. Haftada birkaç defa bu odada bir eğlence grubu kurulum, mahallenin çeneleri kuvvetli, dilleri cüretli dedikoducu kadınları geniş bir mangalın çevresine toplanırlar, cezveler sürölür, sigaralar tütürölür, onun bunun ayağına ip takarak sürölürler, süründürölürler.

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibariyle yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (divan, nam) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

* “Onun bunun ayağına ip takmak” deyimini B2 seviyesi öğrencilerine öğretilmek istenen kalıp cümlelerden olduğu için değiştirilmeden aktarıldı.

Sözlük:

Divan: Büyük meclis, yüksek meclis

Nam: İsim

Onun bunun ayağına ip takmak: Biri hakkında dedikodu yapmak, birine kötü söyleyerek onu aşağılamak

10. Metin

O günün ruznamesi yine zavallı gelinin kısırlık meselesiyle açılmıştı.

Kaynana sigarasını fosurdatıp kahvesinin son tortularını çalkalaya çalkalaya içerken başladı:

– Komşucuklarım, içimizde yabancı yok. Hepsini söyleyeceğim. Yine size dert yanacağım. Benim derdim kırk yıl söylesem bitmez. Gelini doğurtmak için ne bilirim yaptım. Kabahat belki oğlandadır, dediler... Saffetin erkekliğini kuvvetlendirmek için şeyhin tılsımlı kemerini yedi gün belinde taşıttım. Donunu okuttum. Türbe türbe dolaştırdım. Nefeslenmiş gelincik macunları, tuncina yazılı latilokumlar yedirdim. Hele geline verdiğim emek, anlatma ile bitmez. Yeni doğmuş çocuğun ilk çişini salataya karıştır da yedir dediler, yaptım. İştahla yedi körolası yine doğurmadı. Yarasa pisliğini leblebi unu ile karıştırarak hap yap da yuttur, dediler, yutturdum. Şeyh Sadrettin gelinin karnı üzerine ayetelkürsi yazdı. Üç gün sonra geldi, mübarek dilile yine kendi yaladı. Yedi emirlere kasık damarına bastırttım. Ardıçla karışık papatya ısırgan buğusuna oturdum. Velhasıl hiçbir şey kâr etmedi. Bizim şanlı, şöhretli Derbentoğulları soyumuz işte bu son filizde sönüyor. İçinizde buna bir çare bilen varsa Allah aşkına söylesin...

Uyarlama

O günün olayı yine zavallı gelinin kısırlık sorunu ile açılmıştı. Kaynana sigarasını içine çekip kahvesinin son tortularını çalkalaya çalkalaya içerken başladı:

– Komşucuklarım, içimizde tanımadık kimse yok. Aklımdakilerin hepsini söyleyeceğim. Yine size dert yanacağım. Ben derdimi kırk yıl anlatsam bitmez. Gelin doğursun diye ne biliyorsam yaptım. Kusur belki oğlundadır, dediler. Saffet'in

erkekliğini kuvvetlendirmek için şeyhin tılsımlı kemerini yedi gün belinde taşıttım. Donunu okuttum. Türbe türbe dolaştırdım. Dualar okunmuş gelincik macunları, Salaten Tuncina duası yazılı lokumlar yedirdim. Hele gelin için verdiğim emek, anlatarak bitmez. Yeni doğmuş bir çocuğun ilk çişini salataya karıştır da yedir dediler, yedirdim. İştahla yedi kör olasıca, yine doğurmadı. Yarasa pisliğini leblebi unu ile karıştırarak hap yap da yuttur, dediler, yutturdum. Şeyh Sadrettin gelinin karnı üzerine Ayetel Kürsi yazdı.

Üç gün sonra geldi, mübarek diliyle yine kendi yaladı. Yedi Emirlerle kasık damarına bastırttım. Ardıçla karışık papatya ısırğan dumanına oturttum. Kısacası hiçbir şey yarar sağlamadı. Bizim şanlı, şöhretli Derbentoğulları soyumuz işte bu son nesilde sönüyor. İçinizde buna bir çözüm bilen varsa Allah aşkına söylesin...

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibariyle yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (buğu, ruznâme, velhâsıl, kabahat) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

* “Hepsini söyleyeceğim.” cümlesi, daha açık anlama kavuşması için “Aklımdakilerinin hepsini söyleyeceğim.” şeklinde değiştirildi.

* “*Tüncina yazılı latilokumlar yedirdim.*” cümlesinde “tüncina”nın bir dua olduğu anlaşılması için cümle, “*Salaten Tuncina duası yazılı lokumlar yedirdim.*” şeklinde değiştirilerek yazıldı.

Sözlük:

Buğu: Gaz hâlindeki su buharı, duman

İştah: Bir şeyi (yemek, cinsel arzu) yapma isteği

Kabahat: Uygunsuz hareket, çirkin, yakışıksız davranış, suç, kusur

Latilokum: Lokum

Mesele: Çözüme kavuşturulması, bir sonuca bağlanması gereken durum, sorun

Ruznâme: Günlük olayların, hâtıraların yazıldığı defter

Tılsım: Sihir, büyü, olağanüstü gücü olduğu kabul edilen

Velhâsıl: Sonuç olarak, sözün kıyası, kısacası

11. Metin

Bu dişî meclisin azaları meselenin ehemmiyetini anlatır ağır bakışlı istihraçların sükûtu içinde bir müddet düşündüler.

Nihayet ağzına yeni takdirdiği dişlerin ıztırabile sesi peltekleşmiş yaşlı bir kadın:

– Kardeş sen neye doğurmuyorsun sanki.. dedi.

Bu sualin ruhuna verdiği ezginlikle süzgünleşen Hasibe:

– İstiyenler çok amma varmıyorum. Biliyorum. Yedirmeye değil, yemiye gelecekler... kendimi de henüz hekimletmedim, doğurur muyum? Doğurmaz mıyım, bilmiyorum...

Uyarlama

Bu kadın grubunun üyeleri sorunun önemini anlarmış gibi ağır bakışlı düşüncelerin sessizliği içinde bir süre düşündüler.

Nihayet ağzına yeni taktirdiği dişlerin acısı ile sesi peltekleşmiş yaşlı bir kadın:

– Kardeş sen niye doğurmuyorsun sanki, dedi.

Bu sorunun ruhuna verdiği üzüntü ile süzgünleşen Hasibe:

– İsteyenler çok ama varmıyorum. Biliyorum ki yedirmeye değil, yemeye gelecekler. Kendimi de henüz doktora göstermedim. Doğurur muyum, doğurmaz mıyım, bilmiyorum!..

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibariyle yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (âzâ, ezginlik, ıztırâp, istihraç, sükût, müddet, sual) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

* “Hekimlet-mek” fiili güncel kullanım olan “doktora göster-mek” şeklinde değiştirildi.

Sözlük:

Âzâ: Üye

Ehemmiyet: Önem

Ezginlik: Hüzün, tasa, üzgünlük

Iztırap: Acı

İstihraç: Anlam çıkarma, sonuca varma

Müddet: Süre, zaman

Sual: Soru

Sükût: Sessizlik

12. Metin

Geçkinliği, hoppa tuvaletine hüzün veren bir kadın:

– Kırk sekizinde, ellisinde doğuranlar çok... Hem şimdi yaş meselesi mi kaldı? Beyoğlunda Viyanadan gelme bir berber söylüyorlar. Altmış yaşındakini yirmi beşe indiriyormuş. Abı hayat denen iksirle yüz çizgilerini yok ettikten sonra saçları tavlıyor, kabartıyor, açık yerlere tohum ekiyormuş.

Elli beşi, yılların ekspresi ile çoktan geçmiş bir kadın kırıtarak ağız açtı:

– İhtiyarlarsam inşallah şu sanatkara ben de gideyim.

Uyarlama

Yaşlılığı, hoppa giyimine üzüntü veren bir kadın:

– Kırk sekizinde, ellisinde doğuranlar çok. Hem şimdi yaş meselesi mi kaldı? Beyoğlu’nda Viyana’dan gelen bir berberden bahsediyorlar. Altmış yaşındakini yirmi beşe indiriyormuş. Sonsuzluk suyu denen iksirle yüz çizgilerini yok ettikten sonra saçları tavlıyor, kabartıyor, açık yerlere tohum ekiyormuş.

Elli beşi, yılların ekspresi ile çoktan geçmiş bir kadın kırıtarak konuşmaya başladı:

– İhtiyarlarsam inşallah şu sanatkâra ben de gideyim.

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibariyle yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (âbıhayat, tuvalet) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

Sözlük:

Âbıhayat: Bir efsaneye göre yalnızca Hızır'ın içtiği ve içeni ölümsüz kılan su, ebedî hayat suyu

Geçkin: Yaşça ilerlemiş

Hüzün: Üzüntü, keder

Tavlamak: (Bir nesneyi işlenecek kıvâma getirmek için) Gereken ısı ve nemi sağlamak

Tuvalet: Hanımların balo, düğün vb. toplantılarda giydikleri uzun ve süslü elbise

13. Metin

Boncuklu bir hanım nine:

– Hasibeyi gençleştirerek kocaya verip döl almıya uğraşıyorsa hazır şu gençleri doğurtmak daha kolay olmaz mı?

Hasibe:

– Bir türlü doğurtamıyoruz işte ne yapalım...

Boncuklu:

– Ben onu doğurtmanın tılsımını biliyorum.

Hasibe telaştan dalgalanan sesile:

– Hay ağzını öpeyim, çabuk söyle...

– Hacı Nurinin bahçesinde bir armut ağacı vardı. Kocamış değil, fakat iyi meyva vermez. Seyrek separek kurtlu murtlu birkaç şey.. Ağacı yemişlendirmek için bir usul salık vermişler. Baltayı alınız: “- Mahsul vermezsen seni bununla keserim” diyerek üzerine yürüyünüz demişler. Böylece armut ağacını korkutmuşlar. İleriki yıl pıtrak gibi yemiş vermiş.

Uyarlama

Boncuklu bir hanım nine:

– Hasibe’yi gençleştirerek kocaya verip çocuk almaya uğraşmaktansa hazır şu gençleri doğurtmak daha kolay olmaz mı?

Hasibe:

– Bir türlü doğurtamıyoruz işte ne yapalım!..

Boncuklu:

– Ben onu doğurtmanın tılsımını biliyorum.

Hasibe telaştan dalgalanan sesiyle:

– Hay ağzını öpeyim, çabuk söyle!..

– Hacı Nuri’nin bahçesinde bir armut ağacı vardı. Yaşlı değil fakat iyi meyve de vermezmiş. Az çok kurtlu murtlu birkaç armut... Ağaç meyve versin diye bir yöntem önermişler. Baltayı eline al: “Mahsul vermezsen seni bununla keserim!” diyerek üzerine yürüyünüz demişler. Bu şekilde armut ağacını korkutmuşlar. İleriki yıl pıtrak gibi yemiş vermiş.

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibariyle yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (salık ver-, usul, döl) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

* “Ağacı yemişlendirmek için bir usul salık vermişler.” cümlesi, etken cümle yapılarak “Ağaç meyve versin diye bir yöntem önermişler.” şeklinde tekrar yazıldı.

* “Döl” sözcüğü güncel kullanımı olan “çocuk” sözcüğü ile değiştirildi.

Sözlük:

Döl: Çocuk, yavru, nesil

Pıtrak gibi: Çok sayıda, tanecikli dikenli bitki

Salık vermek: Önermek

Usul: Yöntem

Yemiş: Meyve

14. Metin

Hasibe biraz düşünerek:

– Bu usulün bizim geline tatbikinden bir fayda umulur mu?

Boncuklu:

– Niçin umulmasın? Ağaç korkutulur da insan korkutulmaz mı?

Hasibe itminanlı bir gülümseme ile:

– Ben de şu bizim kısır gelini balta ile bir korkutayım inşallah bakalım ne olur?

Bu dişi meclisin gençlik çalımını satan ihtiya azaları bu kararı ittifakla alkışlarlar...

Mahallenin odun yarıcısından iğreti balta alınır.

Uyarlama

Hasibe biraz düşünerek:

– Bu yöntemin bizim geline uygulamaktan bir fayda umulur mu?

Boncuklu:

– Niçin umulmasın? Ağaç korkutulur da insan korkutulmaz mı?

Hasibe inanmış bir gülümseme ile:

– Ben de şu bizim kısır gelini balta ile bir korkutayım inşallah bakalım ne olur?

Bu kadın grubunun gençlik çalımı satan ihtiyar üyeleri bu kararı hep birlikte alkışlarlar. Mahallenin oduncusundan bir balta alınır.

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibariyle yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (itminan, ittifak, tatbik) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

Sözlük:

İtminan: İnanma, güvenme

İttifak: Birlik, hep birlikte aynı kararı vermek

Tatbik: Uygulama

15. Metin

Zavallı gelinin bir şeyden haberi yok. O kendi odasında işile gücile meşguldür. Bu dedikoducu kumkumaların aralarına katışmaz. Şaziye odasında kocasının bir söküğünü dikmekle oyalanırken kaynana elinde koskocaman balta ile birdenbire içeriye girer. Suratına bir korkunçluk vahşeti vermek için büyüttüğü gözleriyle müthiş silahını havaya kaldırarak geline şöyle bağıra bağıra hücum eder.

– Meyvasız ağacı kökünden budarlar. Doğurmazsan seni bununla param parça edeceğim...

Uyarlama

Zavallı gelinin bir şeyden haberi yok. O kendi odasında işiyle gücüyle uğraşmaktadır. Bu dedikoducu yaşlı kadınların aralarına karışmaz. Şaziye odasında kocasının bir söküğünü dikmekle oyalanırken kaynana elinde koskocaman balta ile birdenbire içeriye girer. Suratına bir korkunçluk süsü vermek için büyüttüğü gözleriyle müthiş silahını havaya kaldırarak geline şöyle bağıra bağıra hücum eder.

– Meyvesiz ağacı kökünden budarlar. Doğurmazsan seni bununla paramparça edeceğim!..

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibariyle yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (kumkuma, meşgul ol-, vahşet) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

* “Katişmaz” sözcüğü kullanımda olmadığı için güncel kullanım olan “karışmaz” sözcüğü ile değiştirildi.

Sözlük:

Kumkuma: (Argo) Kötü, olumsuz bir özelliği kendinde fazlasıyla toplayan yaşlı kadın

Meşgul olmak: Bir şeyle uğraşmak

Vahşet: Yabani, korkunç

16. Metin

Neye uğradığını bilemiyen masum gelin, ani büyük bir korku ile bayılır, düşer... Yaptığına pişman olan kaynananın kopardığı yaygaralar üzerine konu komşu üşüşür, baygını ayıltırlar amma zavallıdan 24 saat süren dayanılmaz sancılarla bir kandır boşanır... Leğeni dolduran kan havuzu içinde bir pıhtı yüzdüğü görülür. Bu gelinin korku ile düşürdüğü iki aylık bir cenindir. Kaynananın beklediği torunun ham ölüsü...

Uyarlama

Neye uğradığını anlamayan zavallı gelin, büyük bir korku ile bayılır, düşer. Yaptığına pişman olan kaynananın kopardığı gürültüler üzerine konu komşu gelir, baygın gelini ayıltırlar ama zavallıdan 24 saat süren dayanılmaz ağrılarla bir kan boşanır. Leğeni dolduran kan havuzu içinde bir pıhtının yüzdüğü görülür. Bu gelinin korku ile düşürdüğü iki aylık bir cenindir. Kaynananın beklediği torununun doğmamış ölüsü!..

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibariyle yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (sancı, ham) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

Sözlük:

Cenin: Anne karnındaki bebeğin 1-2 aylık vücudu

Ham: Henüz tam olgunlaşmamış meyve veya sebze

Pıhtı: Koyulaşarak yarı katı duruma gelmiş sıvı (kan pıhtısı)

Sancı: Ağrı

Yaygara: Sebepsiz biçimde yüksek sesle bağırıp çağırma, gürültü yapma

17. Metin

Leğenin başında matem eden anasına ömründe ilk defa çıkışan oğlu sorar:

– Anne ne yaptın? Bu cinayet ne?

Yine ömründe hiç söz altında kalmıyan kocakarı cevap verir:

– Ne yapacağım... Tarif ettikleri usulde doğurtmak istedim...

– Balta ile doğuran, işte böyle doğurur. Çocuğumu öldürdün.

– Oşt köpek. Neden olmuş senin çocuğun? O senin babalığınla değil, yedi emirlerin mübarek himmetleriyle oluyordu.

Uyarlama

Leğenin başında bebeğinin ölümüne ağlayan annesine ömründe ilk defa kızan oğlu sorar:

– Anne, sen ne yaptın? Bu cinayet ne?

Yine ömrü boyunca hiçbir zaman söz altında kalmayan kocakarı cevap verir:

– Ne yapmışım? Tarif ettikleri şekilde karını doğurtmak istedim.

- Balta ile doğuran işte böyle doğurur. Çocuğumu öldürdün.
- Hoş köpek. Neden senin çocuğun olmuş? O senin babalığınla değil, Yedi Emirlerin kutsal yardımlarıyla oluyordu!

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibariyle yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (himmet, mâtem) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

* “Leğen” sözcüğü her ne kadar Farsça bir kelime olsa da güncel kullanımda Türkçe karşılığı karşılayacak bir sözcük olmadığı düşünülerek değiştirilmedi.

* Yerel bir kullanım olan “oşt” ünlemi güncel olan “hoşt” sözcüğü ile değiştirildi.

Sözlük:

Çıkışmak: Bir kimseye yanlış bir davranışından dolayı sert sözler söylemek, azarlamak, kızmak

Himmet: Lütuf, iyilik, iyi davranma, yardım etme

Leğen: Genellikle, içinde bir şey yıkamak için kullanılan metal veya plastikten yayvan kap

Mâtem: Ölen bir kimsenin arkasından yas tutmak, öldüğü için ağlamak

2.3. PAPAZIN EŞEĞİ

1. Metin

“Kasteles Klermon”un ihtiyar papazı merkebe kurulmuş, boynuz saplı, balinelerinin uçları fındık kadar iri madenî yuvarlaklarla müntehi büyük mavi şemsiyesini açmış yavaş yavaş Fornilas yokuşunu çıkıyor.

Saat öğleden sonra beş var. Mevsim temmuz. Henüz ufuktan hayli yüksekte bulunan güneş kızgın şuaatını rahibin üzerine yağıdırıyor, ortalığa ateş saçıyor. Muhterem ihtiyar bir elinde dizgin, diğerinde dua kitabı... Hem bindiği hayvanın dizginini idareye hem de duayı okumaya uğraşıyor. Kitabı gözlerinin hizasına kaldırmak için çok zahmet çekiyor. Hararetten terliyor. Âdeta bunalıyor. Bu hararet, bu kıraat esnasında papaz efendiye bir de rehavet ârız olur... Gide gide uyku da galebeye başlar. Aralık aralık gözler kapanır. Dua ile meşgul olan dudakların tilâvet harekâtı sekte dâr olur. Parmaklar arasından dizginler gevşer.

Uyarlama

“Kasteles Klermon”un ihtiyar papazı eşeğe kurulmuş; boynuzu saplı, balinelerinin uçları fındık kadar iri metal yuvarlak parçalı, büyük mavi şemsiyesini açmış yavaş yavaş Fornillas Yokuşu’ndan çıkıyor.

Saat öğleden sonraya beş var. Temmuz ayı. Henüz ufuktan oldukça yüksekte bulunan güneş, kızgın ışıklarını rahibin üzerine yağıdırıyor; ortalığa ateş saçıyor. Saygı değer ihtiyar elinin birinde eşeğin dizgini, diğerinde ise dua kitabı... Hem bindiği hayvanın dizginini tutmaya hem de duayı okumaya uğraşıyor. Kitabı gözlerinin seviyesine kaldırmak için çok sıkıntı çekiyor. Sıcaktan terliyor. Neredeyse bunalıyor. Bu sıcak hava, bu okuma esnasında papaz efendiye bir de uyku gelmeye başlar. Gide gide uyku da ağır basmaya başladı. Ara ara gözler kapanır. Dua ile kıpırdayan dudakların okuma hareketleri kesilir. Parmaklar arasından dizginler gevşer.

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibarıyla yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (âdeta, arız, galebe, hararet, kıraat, merkep, muhterem, müntehî, rehavet, sektedâr, şuâat, tilâvet) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

* “Mevsim Temmuz” ifadesinde düzeltme yapılarak “Temmuz ayı” yazıldı.

* “Aralık aralık” ikilemesi daha açık anlaşılması için “ara ara” şeklinde yazıldı.

* “Arız ol-mak” birleşik fiili güncel kullanımı olan “gelmeye başla-mak” birleşik fiili ile değiştirildi.

Sözlük:

Âdeta: Bayağı, basbayağı, sanki, neredeyse

Arız olmak: Görülmeye başlamak, gelip çatmak

Baline: Şemsiye tellerinin uç kısmı

Galebe: Dövüşte ve savaşta yenme, üstün gelme

Hararet: Sıcaklık

Hayli: Oldukça

İhtiyar: Yaşlı

Kıraat: Okumak, okuma işi

Merkep: Eşek

Meşgul olmak: Bir işle uğraşmak

Muhterem: Saygı gösterilen, saygıya lâyık olan, saygı değer

Müntehî: Bir yere, bir şeye varıp ulaşan, son bulan

Rehavet: Gevşeklik, kendini koyuverme, ağırlık, tembellik

Sektedâr: Kesilme, kesintiye uğrama, durma

Şuâat: Güneş ışınları

Tilâvet: Kur’ân’ı güzel sesle ve kurallara göre okuma

Zahmet: Sıkıntı, eziyet, zorluk, güçlük

2. Metin

Papaz büsbütün rahat uykuya dalacak belki de tepetaklak hayvandan yuvarlanacak amma o kadar derin uykuya varmağa imkân yok. Birkaç şekerleme geçirir geçirmez merkebin ayağı bir taşa ilişiyor, hasıl olan sarsıntı uyuyan papazı biraz uyandırır. Dizgin tutan parmaklar da birkaç kuvvetsiz hareket, dudaklarda rehavetli bir iki mırıltı peyda oluyor. Fakat merkebin ayağı yola düzelince bu ufak uyanıklık yine uykuya inkılâp ediyor. Ya nasıl uyumasın? Papaza ârız olan bu ağırlık yalnız havanın hararetinden de gelme değil. Papaz efendi öğle yemeğini meslektaşlarından birinin nezdinde yemiş... İki papaz karşı karşıya hayli atıştırmışlar.

Sıcaktan bîzar olan papaz değil, altındaki biçare eşek de pür hararet kesilmiş. O da terliyor. Onun da buharı tütüyor, sıkça sıkça soluyor... homurdanıyor... Çirkin sesiyle ara sıra uzun nağmeli feryatlar, şikayetler salıveriyor. İkide bir sendeliyor.

Uyarlama

Papaz neredeyse uyuyacak belki de hayvandan tepetaklak düşecek ama o kadar derin bir uykuya dalmak mümkün değil. Birkaç şekerleme geçirir geçirmez eşeğin ayağı bir taşa takılıyor, meydana gelen sarsıntı uyuyan papazı uyandırıyor. Dizgin tutan parmaklarda birkaç kuvvetsiz hareket, dudaklarında uykulu bir iki mırıltı duyuluyor fakat eşeğin ayağı yolda düzelince bu ufak uyanıklık yine uykuya dönüşüyor. Nasıl uyumasın ki! Papazda ortaya çıkan bu ağırlık yalnız havanın sıcaklığından gelme değil. Papaz efendi öğle yemeğini meslektaşlarından birinin yanında yemiş. İki papaz karşı karşıya oldukça fazla atıştırmışlar.

Sıcaktan yorulan sadece papaz değil, altındaki zavallı eşek de sıcaktan ateş gibi olmuştu. O da terliyor. Onun da buharı tütüyor, sık sık soluyor, homurdanıyor. Çirkin sesiyle ara sıra uzun uzun ezgili bağırımlar salıveriyor. İkide bir sendeleyerek ilerliyor.

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibariyle yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (biçare, bîzar, hasıl, inkılâp, nağme, nezdinde, peyda ol-) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

* “Peyda ol-mak” birleşik fiili, metin bağlamından koparılmadan “duyul-mak” fiili ile değiştirildi.

Sözlük:

Biçare: Zavallı, çaresiz

Bîzar: Bıkmış, usanmış, bezmiş, sıkılmış, yorulmuş

Feryat: Yüksek sesle ve kuvvetle bağırma, bağırma, haykırış

Hasıl: Ortaya çıkan ürün, netîce, meydana gelme

İmkân: Olabilecek durumda bulunma, mümkün olma, olabilirlik, olanak

İnkılâp: Bir durumdan başka bir duruma dönüşme, değişme

Nağme: Kulağa hoş gelen âhenkli ses, ezgi

Nezdinde: Yanında, huzurunda, gözetiminde

Peyda olmak: Ortaya çıkarmak, meydana getirmek

3. Metin

Yokuş diklendikçe eşeğin hareketi de ağırlaştığı için o sarsıntılar ihtiyara aynı beşik sallantısı, o feryatlar aynı ninni nağmeleri gibi gelir. Zavallı papaz son uyanışında bu dört ayaklı canlı beşiğin uyku veren ihtizazlarına vücuduna teslimde biraz daha devam etse, hele o kerih sadaları ninni gibi telakki de beş on dakika daha gaflet gösterse bütün bütün uyuyuvereceğini düşünür. Dalacağı o uykudan uyanmasını müteakip dehşetle düşeceğini nasılsa aklına getirir. Uykunun galebesinden kurtulmak için eşekten iner. Yuları koluna geçirir. Etrafındaki lâtif manzaralara bir göz gezdirdikten sonra yine dua kitabını açar. Kitap elde eşek yedekte mutalaa ile meşgul olarak aheste aheste yola düzelir.

Uyarlama

Yokuş dikleştikçe eşeğin hareketi yavaşladığı için o sarsıntılar, ihtiyara beşik sallantısı gibi; o anırmalar, ninni gibi gelir. Zavallı papaz son uyanışında bu dört ayaklı canlı beşiğin uyku veren sallantılarına kendini teslim etse özellikle o iğrenç anırma seslerini ninni gibi düşünse de beş on dakika daha dalgınlık gösterse tamamen uyuyuverceğini düşünür. Dalacağı o uykudan uyanmasının ardından düşeceğini korkuyla aklına getirir. Uykunun ağırlığından kurtulmak için eşekten iner. Yuları koluna geçirir. Çevresindeki güzel manzaralara biraz baktıktan sonra yine dua kitabını açar. Kitabı elinde, eşiği yanında düşünerek yavaş yavaş yola devam eder.

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibariyle yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (aheste, gaflet, ihtizaz, kerih, lâtif, mutâlaa, müteakip, sadâ, telakki) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

Sözlük:

Aheste: Yavaş, sakın

Gaflet: Çevresinde olanları fark edememe, açık gerçeği görememe, dalgınlık, dikkatsizlik

İhtizaz: Hafif hafif titreme, sallanma

Kerih: İğrenç, tiksindirici, pis kokan

Lâtif: Zevk ve ruh okşayıcı ince bir güzelliğe sâhip olan, hoş, nâzik, yumuşak

Mutâlaa: Düşünme ve inceleme sonucu ortaya çıkan görüş, fikir

Müteakip: Ardından, hemen sonra

Sadâ: Ses

Telakki: Belli bir bakış açısına göre görme, bakma, kendine göre bir fikir sâhibi olma, görüş, anlayış

Yular: Hayvanı çekmek veya bağlamak için başına takılan ipten dizgin

4. Metin

O vakıtlar Fornilas dünyanın en latif memleketlerinden sayılırdı. Etraf bütün bağık... Henüz Filloksıra, Oidiyom gibi hastalıklardan eser olmadığından kütükler, asmalar, dallarından sarkan dolgun salkımlarıyla mahsul bolluğu yeşil bir taravet içinde gözüktüyor, bu bağıklar arasında üzerleri yemiş dolu ağaçlar da nazarları celbediyor.

Papaz efendi hâlâ yular kolunda, okuduğu Latincenin halli gavamızıyla meşgul, pek dalgın bir refât ile gidiyor, artık ne etrafın letafetine bakıyor, ne de yolda tesadüf eylediği kimseleri görebiliyor. Yalnız güneşin hararetinden müteessiren arada bir mantosunun derin cebinden mavi satrançlı iri bir mendil çıkarıyor, alnından nohut tanesi gibi peyda olan terleri siliyor, sonra yine kitabını açarak mutaleasına dalıyor.

Uyarılama

O zamanlarda Fornillas dünyanın en güzel şehirlerinden biri sayılırdı. Etraf bütün bağık... Henüz Filoksera, Oidiyom gibi hastalıklar olmadığı için kütükler, asmalar, dallarından sarkan dolgun salkımlarıyla ürün bolluğu yeşil bir tazelik içinde gözüktüyor, bu bağıklar arasında üzerleri meyve dolu ağaçlar da bakışları üzerine çekiyor.

Papaz efendi hâlâ yular kolunda, okuduğu Latincenin kolay anlaşılmayan derin anlamlarıyla uğraşarak oldukça dalgın bir yürüyüşle ilerliyor, artık ne manzaranın güzelliğine bakıyor ne de yol üstünde karşılaştığı kimseleri görebiliyor. Sadece güneşin sıcaklığından bunalmış, arada bir mantosunun derin cebinden mavi satranç desenli bir mendil çıkarıyor. Alnından nohut tanesi gibi ortaya çıkan terleri siliyor, sonra yine kitabının sayfalarını açarak düşüncelere dalıyor.

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibarıyla yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (celbetmek, gavâmız, müteessiren, nazar, refat, tarâvet, tesadüf eyle-) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

* “Filoksera, oidiyom” sözcükleri terim anlamında kullanıldıkları için değiştirilmedi.

* “Tasadüf eyle-mek” birleşik fiili “karşılaş-mak” fiili ile değiştirildi.

* “Satrançlı” sözcüğü, anlam açıklığı için “satranç desenli” olarak değiştirildi.

Sözlük:

Celbetmek: Kendine doğru çekmek, üzerine çekmek

Filoksera: Asma biti

Gavâmız: Kolay anlaşılmayan, güç ve karışık şeyler, ince ve derin kısımlar

Memleket: Ülke, il, şehir, kasaba, belde, yöre

Mahsul: Ürün

Müteessiren: Üzüntülü, kederli, üzgün, etkisi altında kalmak, etkilenmek

Nazar: Bakma, bakış

Oidium: Bitkilerde meydana gelen küllenme hastalığı

Reftar: Gidiş, yürüyüş

Tarâvet: Tâzelik, körpelik

Tasadüf eylemek: Karşılaşmak

5. Metin

İki serseri çingene yol çitinin gölgesine oturmuşlar, ayaklarını hendeğe uzatmışlar. Etraf bahçelerden aşırılmış oldukları meyvalardan mürettep bir taam ediyorlar.

Bu iki kara kuru çapulcu çingene oraya yaya olarak pek uzaktan gelmişler, geceyi oralarda geçirmişler fakat henüz etraftan bir şey çalıp çırpamamışlar.

Civar ahali o mevsimde çingenelerin aşırıntıya çıktıklarını bildiklerinden merkep, at, koyun, keçi, kaz, hindi, tavuk nevinden hayvanları kaparlar, şiddetli muhafaza altında bulundururlar. Bu iki çingene sirkat fikriyle o civarı dönmüşler, dolaşmışlar. Fakat o esnada tıknmakta oldukları meyvalardan başka bir şey bulamamışlar. İşin fenası

nerede? O geceyi de bir samanlık yahut değirmen kovuğunda geçirdikten sonra yarın sabah Valans pazarına inecekler... Satış meydanına çıkaracak elde bir şey yok. Hiç öyle boş elle pazara gidilir mi? Ne yapmalı yapmalı herhalde bir şey çarpmalı...

Uyarlama

İki serseri çingene yol çitinin gölgesine oturmuşlar, ayaklarını çukura uzatmışlar. Çevredeki bahçelerden çaldıkları meyvelerden yiyorlar.

Bu iki kara kuru çapulcu çingene oraya yürüyerek çok uzak bir yerden gelmişler, geceyi oralarda geçirmişler fakat henüz etraftaki yerlerden bir şeyler çalıp çırpamamışlar.

Çevrede yaşayanlar, o mevsimde çingenelerin hırsızlığa çıktıklarını bildiklerinden eşek, koyun, at, keçi, hindi, tavuk, kaz cinsinden hayvanları ahırlara veya kümeslere kapatırlar; hayvanlarını oldukça iyi korumaya çalışırlar. Bu iki çingene hırsızlık fikriyle o çevrede dolaşmışlar. Fakat o esnada yemekte oldukları ve çaldıkları meyvelerden başka bir şey bulamamışlar. İşin kötüsü nerede? O geceyi de bir samanlık yahut değirmen kovuğunda geçirdikten sonra yarın sabah Valans pazarına inecekler. Fakat satış pazarına çıkaracak elde bir şey yok. Hiç öyle boş elle pazara gidilir mi? Ne yapmalı yapmalı herhalde bir şey çalmalı!..

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibariyle yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (ahâli, civar, hendek, muhafaza, mürettep, sirkat, taam) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

* Farsça olan “serseri” kelimesi güncel kullanımda olduğu düşünülerek değiştirilmedi.

* “Aşır-mak, aşırıntı” sözcükleri, Türkçe olmalarına rağmen güncel kullanım olan “çalmak ve hırsızlık” sözcükleri ile değiştirildi.

Sözlük:

Ahâli: Bir şehir veya semtte yaşayanların hepsi

Aşırıntı: Hırsızlık

Aşırmak: (Argo) çalmak

Civar: Yakın yer, çevre, yöre, etraf

Hendek: yol kenarlarında suların akmasını sağlamak için kazılan, iki tarafı yüksek, uzunlamasına derin çukur

Muhafaza: Korumak, sağlamak

Mürettep: Kurulmuş, düzenlenmiş, tertip edilmiş

Serseri: Başboş, işsiz güçsüz kimse

Sirkat: Hırsızlık, çalma

Taam: Yemek, aş

6. Metin

İşte o aralık papaz efendi eşeğiyle bu iki serserinin önünden geçer. Çingeneler rahibi görünce ihtiramen ellerini şapka namına başlarında taşıdıkları mundar serpuşlarına götürürler. Fakat midesi ağır bir hazım fiili, zihni dua kıraati ile meşgul bulunan papaz, dalgınlıkla ne kıpırtıları ne de ettikleri ihtiram hareketini görebilir. Hiçbir şeyin farkına varmaksızın geçer gider. Serserinin biri diğerine yavaşça:

– Görüyor musun? Ne güzel eşek!..

– Eşek güzel amma yuları papazın kolunda...

– Aşırsak yarın pazarda cebimize hayli para girer. Şu eşek hiç etmezse yine su gibi on pistol eder sanırım.

– Aşıramaz mıyız?

– Aşıyoruz ya... Hayvan aynalı, papaz hımbıl.. biz işe başlayalım, bak o hiçbir şey çakabilir mi?

Uyarlama

İşte o sırada papaz efendi, eşeğiyle bu iki serseri çingenenin önünden geçer. Çingeneler rahibi görünce saygıyla ellerini şapka olarak başlarında taşıdıkları pis şapkalarına götürürler. Fakat midesi ağır bir sindirim eylemi, zihni dua okuma yapan papaz, dalgınlıktan ne kıpırtıları ne de ettikleri saygı hareketini görebilir. Hiçbir şeyin farkına varmaksızın geçer gider. Serserinin biri diğerine yavaşça:

– Görüyor musun? Ne güzel eşek!..

– Eşek güzel ama yuları papazın kolunda.

– Çalabilsek yarın pazarda cebimize çok para girer. Şu eşek hiç etmezse yine de on lira eder sanırım.

– Çalamaz mıyız?

– Çalarız ya... Hayvan aynalı, papaz hımbıl.. biz işimize başlayalım, bakalım o hiçbir şey anlayabilir mi?

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibarıyla yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (hazım, ihtiram, mundar, serpuş) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

* Fransa’da kullanılan eski bir para birimi olan “pistol” sözcüğü yerine daha anlaşılır olan “lira” sözcüğü kullanıldı.

Sözlük:

Aralık: Yapışık olmayan iki şey arasındaki mesafe, iki şey arasındaki açıklık, zaman içinde verilen kesinti

Hayli: Oldukça çok, fazla

Hazım: Sindirim

Hımbıl: Uyuşuk, tembel

İhtiram: Saygı, hürmet

Mundar (Murdar): Kirli, pis, iğrenç

Pistol: Fransa’da kullanılmış bir para birimi

Serpuş: Şapka, başlık

7. Metin

İki çingene orada tez elden ufak bir kumpaz geçerek eşeğin sirkatı hakkında seri bir plan tertip ederler. Birkaç kelime ile birbirlerine meramlarını anlatır anlatmaz çingenenin biri orada çarçabuk anadan doğma soyunur. Eşeğe yaklaşıp hayvanın başından yuları çözer, kendi boynuna geçirir. Palanı da söker. Onu da sırtına yüklenir. Çingenenin biri böyle yularlanıp semerlenince diğer çingene de çıplak kalan eşeğin üzerine atlayarak hayvanı aksi cihete yani Valans yoluna doğru götürür.

Uyarlama

İki çingene orada çabuk bir şekilde bir tuzak kurarak eşeğin çalınması için seri bir plan yaparlar. Birkaç kelime ile birbirlerine yapmak istediklerini anlatır anlatmaz çingenenin biri orada hızlı bir şekilde çırılçıplak kalacak şekilde soyunur. Eşeğe yaklaşıp hayvanın başından yuları çözer, kendi boynuna geçirir. Palanı da söker. Onu da sırtına yüklenir. Çingenenin biri bu şekilde yularları takıp semeri de üstüne atarken diğer çingene de çıplak kalan eşeğin üzerine atlayarak hayvanı ters tarafa yani Valans yoluna doğru götürür.

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibarıyla yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (cihet, meram anlat-, sirkat, tertip et-) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

* “Meram anlat-mak” birleşik fiili “istediklerini anlat-mak” şeklinde değiştirildi.

* “Tertip et-mek” birleşik fiili “düzenle-mek” sözcüğü ile değiştirildi.

Sözlük:

Aksi: Ters, zıt, karşıt

Anadan doğma: Çırılçıplak

Cihet: Yön

Kumpas: Tuzak kurmak, baş başa verip bir düzen hazırlamak, gizli bir tertip kurmak

Meram anlatmak: Asıl istediğini, derdini, niyet ve maksadını anlatmak

Palan: Eşeklere, bazen da atlara vurulan, kaşsız, enli ve yumuşak bir semer çeşidi

Sirkat: Çalmak, hırsızlık yapmak

Tertip etmek: Düzenlemek, plan yapmak

8. Metin

Hayvan elden gider, fakat papazın arkasında asıl tuhafılık da ondan sonra başlar. Dalgın rahip yuların söküldüğü esnadaki birkaç ufak sarsıntıya hiç aldırılmaz. O yine duasını okuya okuya aheste yürüyüşünde devam eder. Arkasındaki palanlı yularlı çıplak çingene himarâne bir yürüyüşle adımlarını efendisinin hatvelerine uydurur. Arada bir homurdanıp yular silkerek eşekliğe piyaz verecek şivelerle yürür. Bu gidişle Kastel çeşmesi önüne vasıl olurlar.

Uyarlama

Hayvan elden gider fakat asıl tuhafılık papazın arkasında ondan sonra başlar. Dalgın rahip yuların söküldüğü sırada meydana gelen birkaç ufak sarsıntıya hiç aldırış etmez. O yine duasını okuya okuya yavaş yürüyüşüne devam eder. Arkasındaki eyerli yularlı çıplak çingene eşek gibi bir yürüyüşle adımlarını efendisinin adımlarına uydurur. Arada bir homurdanarak, yular silkerek eşek gibi davranarak yürür. Bu şekilde giderek Kastel Çeşmesi önüne varırlar.

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibarıyla yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (esna, hatve, himarâne, vasıl ol-, piyaz ver-) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

* “Piyaz ver-mek” deyimini argo anlamı karşılığı olan “... gibi davran-mak” fiili ile değiştirildi.

* “Vasıl ol-mak” birleşik fiili “var-mak” fiili ile değiştirildi.

Sözlük:

Esna: Bir işin yapıldığı veya olduğu zaman, sıra, an

Hatve: Adım

Himarâne: Eşek gibi

Palan: Genellikle eşeklere, bazen de atlara vurulan, enli, yayvan ve yumuşak bir tür eyer.

Piyaz vermek: (Argo) Birine yaranmak veya bir çıkar sağlamak için söylenen övgü sözü, davranışı

Şive: Naz, tarz, tavır

Vasıl olmak: Bir yere varmak, ulaşmak

Yular: Bir yere bağlamak veya çekerek götürmek için hayvanın başlığına veya tasmasına bağlanan ip

9. Metin

Ağaçlar yolun üzerinde nüfuzu nazara mani sık yeşil bir kubbe teşkil ettiklerinden yalnız bu yeşillikten masnu’ duvarın ilerisinde açılmış bir rahnedan şatonun kalın duvarlarıyla kilise çan kulesinin eşkâli berrak bir seman zamini üzerinde irtisam ettiği görülür. Papaz eşeğine binip kendi cemaatine merkepsüvar olarak görünmeği rahibane

vakarına daha muvafık bulur. Eşeğe atlamak üzere geriye döner, sevimli kır eşekçiğinin palanı altında hazin gözleri yere matuf iki ince bacaklı esmer renkli, çıplak garip bir vücut görünce hayretinden arkasına devrili verecek gibi birkaç kerre şiddetlice sendeliyerek titrek bir istiğrap sadasiyle:

– Aman yarabbi, bu ne hâl? der.

Uyarlama

Ağaçlar, yolun üzerinde görüşü engelleyecek sık yeşil bir çatı gibi uzanır. Bu yeşillikten oluşan duvarın ilerisinde açılmış bir delikten, şatonun kalın duvarlarıyla kilise çan kulesinin şekli parlak bir beton zemin üzerine yansımış gibi görülür. Papaz, eşeğine binip kendi cemaatine eşek üstünde görünmeyi rahiplik duruşuna daha uygun bulur. Eşeğe binmek için geriye döner, sevimli kır eşeğinin palanı altında üzüntülü gözleri yerine eğik iki ince bacaklı esmer renkli, çıplak garip bir vücut görünce, şaşırarak arkasına devriliverecek gibi birkaç kere şiddetlice sendeleyerek titrek bir şaşkın sesiyle:

– Aman yarabbi, bu ne hâl, der.

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibariyle yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (eşkâl, hazin, irtisam et-, istiğrap, kubbe, masnu', matuf, muvafık, rahne, seman, teşkil, vakar) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

* “İrtisam et-mek” birleşik fiili “görün-mek” fiili ile değiştirildi.

Sözlük:

Eşkâl: Bir kimsenin tanınmasını sağlayan dış görünüşü, şekiller

Hazin: Üzüntülü, hüznü

İrtisam etmek: Resmi çıkma, düz bir yüzey üzerinde şekli görünme, izdüşüm

İstiğrap: Garip bulma, şaşma, hayret, şaşkınlık

Kubbe: Yarım küre şeklinde olan bina, dam, gökyüzü

Mani: Engel

Masnu': Sanatla yapılmış, sanat mahsulü

Matuf: Bir tarafa doğru yönelmiş, eğilmiş, meyletmiş

Muvâfık: Uygun

Nazar: Bakış, görüş

Nüfuz: İçine işlemek, içine geçmek, sözü geçme, sözünü geçirme gücü

Rahne: Gedik, delik, yarık

Seman: Kurduğunda parçaları birbirine sımsıkı yapıştıran yumuşak madde, zamk, tutkal, kireç, beton

Teşkil: Vücûda getirme, meydana getirme, ortaya çıkarma, oluşturma

Vakar: Ağırbaşlılık, haysiyetli ve şerefli olma

10. Metin

Çingene palanın sıkleti altında takatsiz kalmış, hele çıplaklığından utanmış gibi elîm bir mahcubiyetle iki elini birbirine kavuşturup rica ve niyaz vaziyeti alarak:

– Heyhat papaz efendi hazretleri, arkanızdan gelen bu palanlı mahlûk dualarınızın kudsiyeti icabetinde müstahak olmayan bir günahkârdır. Evet, ben mücrim bir kul idim. Cenabıhak mücazaten beni eşek şekline sokmuştu. Bir hayli müddet kendim gibi günahkâr insanların ellerine düştüm. Çok eziyet ve mihnet çektim. Nihayet besbelli tecrübe müddeti hitam bulmuş olmalı ki sizin gibi mübarek bir zata satıldım. Günahkâr hakkında gece gündüz mağfiret talebinden fariğ olmayışınızın en büyük manevi tesiri işte bende görüldü. Duanız berakâtiyle yine insanlığıma avdet ettim. Ey muhterem zat! Cenabı Mevlaya bir kul iade ettiniz. Fakat siz bir eşekten oldunuz, bu zararınızı düşündükçe hiçbir veçhile teselli olamayacağım.

Uyarlama

Çingene; palanın ağırlığı altında güçsüz kalmış, hele çıplak olduğundan utanmış gibi üzgün bir utangaçlıkla iki elini birbirine kavuşturup rica ve yalvarmaya başlayarak:

– Heyhat papaz efendi hazretleri, arkanızdan gelen bu palanlı yaratık, kutsal dualarınıza hakkı olmayan bir günahkârdır. Evet, ben suçlu bir kul idim. Cenabıhak cezalandırmak için beni eşek şekline sokmuştu. Oldukça uzun bir zaman kendim gibi günahkâr insanların ellerine düştüm. Çok işkence gördüm ve çile çektim. Sonunda besbelli ceza süresi tamam olmuş olmalı ki sizin gibi saygın bir kişiye satıldım. Günahkâr hakkında gece gündüz affedilme isteğinizi terk etmeyişinizin en büyük manevi etkisi işte bende görüldü. Duanızın yüceliği ile yine insanlığıma döndüm. Ey saygıdeğer rahip! Cenabı Mevla’ya bir kul iade ettiniz. Fakat sizin bir eşiğiniz gitti, bu zararınızı düşündükçe hiçbir şekilde kendimi iyi hissetmeyeceğim.

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibariyle yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (avdet et-, elîm, fariğ, hitam, icâbet, kutsiyet, mağfiret, mahcubiyet, mahluk, mihnet, mücâzat, mücrim, müstahak, niyaz, sıklet, takat, teselli, tesir, vaziyet, vecih) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

* “Avdet et-mek” birleşik fiili (başka bir şeye) “dön-mek” fiiliyle değiştirildi.

Sözlük:

Avdet etmek: Evvelce bulunduğu yere veya duruma geri dönmek

Bereket: Bolluk, artma, kutluluk, çoğalma

Elîm: Acıklı, üzücü, acı

Fâriğ: Vazgeçmiş, terketmiş, el çekmiş

Heyhat: Elden gitmiş bir şeye karşı duyulan hasret, üzüntü ve esefi bildirir, ne yazık

Hitam: Son, nihâyet, bitim

İcâbet: (Teklif edilen, istenen bir şeyi) Kabul etme, muvâfakat etme, uyma

Kutsiyet: Kutsî olma durumu, mübâreklik, kutsallık, arınmışlık

Mağfiret: Allah'ın lütuf ve merhamet ederek kullarının günahlarını affetmesi, bağışlaması, yarlıgama

Mahcubiyet: Utanma

Mahlûk: Yaratılan canlı, varlık

Mevla: Tanrı, Allah

Mihnet: Sıkıntı, zorluk, eziyet

Muhterem: Saygın, saygıdeğer

Mücâzat: Cezâ verme, cezâlandırma

Mücrim: Suç işlemiş olan, suçlu, kabahatli kimse

Müstahak: Hak etmiş, hak kazanmış, lâıyk

Nihayet: Son, sonunda

Niyaz: Bir dileğin yerine getirilmesi için yalvarma, yakarma

Sıklet: Ağırılık, yük

Takat: Bir şeyi yapabilmek için gereken güç, kuvvet

Teselli: Avunma, avuntu

Tesir: Etki

Vaziyet: Durum, hâl

Vecih (Veçhile): Yol, yöntem, şekil, yüz

Zat: Kişi, insan

11. Metin

Dualarının hüsnü tesiratını bu bahir nümunedeki gören papaz iftiharla sabık eşeğini teselli ederek:

– Müteselli olunuz kardeşim, gerçek eşeğimin elden çıkması benim için büyük bir kederse de Cenabı Hakka bir kul kazandırdığının vicdani meserreti bence herşeyden büyüktür. Haydi oturduğum eve kadar gidelim, yolu benden iyi bilirsin. Sana urba

vereyim. Güzelce karnını doyurayım. Daha ahırda hayli saman arpa var fakat onlar senden sonra gelecek eşeğin hakkıdır.

Bilirsın ki yiyecek hakkında hiç cimrilikte bulunmaz önünden yemini eksik etmezdim. Yine öyle seni bugün bol bol it'am edeyim. Sonra çık git kendine bir maişet vasıtası bul... Lâkin bundan sonra gûnahtan tevakkîye çalış. Zira yine eşeklik senin için biçilmiş kaftan demektir.

Uyarlama

Dualarının güzel sonuçlarını, denizde bir damla gören papaz övünerek eski eşeğini avutarak:

– Üzülmeyiniz kardeşim, gerçek eşeğimin elimden gitmesi benim için büyük bir üzüntü olsa bile Cenabıhakk'a bir kul kazandırmış olmanın manevî sevinci bana göre her şeyden üstündür. Haydi oturduğum eve gidelim, yolu benden daha iyi bilirsın. Sana giyecek bir şeyler vereyim. Güzelce karnını doyurayım. Daha ahırda oldukça fazla saman arpa var fakat onlar senden sonra alacağım eşeğin hakkıdır.

Bilirsın ki yiyeceğin hakkında hiç cimrilikte bulunmaz, önünden yemini eksik etmezdim. Yine aynı şekilde seni bugün bol bol doyurayım. Sonra çık git kendine bir geçim yolu bul. Ancak bundan sonra gûnahtan uzak durmaya çalış. Yoksa yine eşeklik senin için biçilmiş kaftan demektir.

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibarıyla yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (bahir, hüsün, iftihar, it'am, maîşet, meserret, müteselli, numune, sabık, tesirât, teyakkî, urba) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

* “Teselli et-mek” birleşik fiili “avut-mak” fiili ile değiştirildi.

Sözlük:

Bahir: Deniz, derya

Hüsün: Güzellik

İftihar: Övünme

İt'am: Yemek yedirme

Kaftan: Çoğu ipekten yapılan, bir tür uzun, süslü üst giysisi

Maîşet: Yaşamak için gerekli olan şeyler, geçim, dirlik

Meserret: Sevinç

Müteselli: Acısını, kederini, derdini unuttur gibi olan kimse

Numûne: Örnek, benzer, örnek alınan kimse veya şey

Sabık: Zaman bakımından geride kalan, geçen, geçmiş, önceki, evvelki

Tesirât: Etkiler

Tevakkî: Çekinme, sakınma

Urba: Elbise, giyecek

Yem: Hayvan yiyeceği

12. Metin

Çıplak çingene birkaç saat sonra mükemmelen çulu düzmüş, karnını doyurmuş, papazın semahat eseri olarak cebine birkaç mangır indirmiş olduğu hâlde o muhterem duacının evinden çıkar, karar vermiş oldukları mahale giderek arkadaşıyla birleşir. Ertesi günü eşekçeğiz Valans pazarında hayvan canbazına on beş pistole satılır.

Uyarlama

Çıplak çingene birkaç saat sonra mükemmel bir şekilde çulu düzmüş, karnını doyurmuş, papazın eli açıklığı sayesinde birkaç lira cebine indirmiş olarak o saygıdeğer duacının evinden çıkar, karar vermiş oldukları yere giderek arkadaşıyla buluşur. Ertesi gün eşekçeğiz Valans Pazarı'nda hayvan alıcısına on beş liraya satılır.

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibariyle yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (cambaz, mahal, mangır, semâhat) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

* Argo sözlükte “para” anlamına gelen “mangır” sözcüğü yerine anlaşılması için “lira” sözcüğü kullanıldı.

Sözlük:

Cambaz: At alıp satan ve yetiştirip terbiye eden kimse

Mahal- mahâl: Yer, mekân, mevki

Mangır: Bir cins bakır para

Semâhat: Cömertlik, eli açık olma

13. Metin

Biçare papaz eşeksiz kalır. Kendine bir binek hayvanı uydurmak için bir hafta sonra pazara gider. Satılık eşeklerin sıra hâlinde pazar yerine dizildiğini görür. Hayvanları dikkatle gözden geçirmeğe başlar. Fakat eşek intihabında büyük bir tereddüde düşer. Öyle ya! Yine bunlar meyanında Allahın gazabına uğramış bir günahkâr insan varsa?.. Yine edeceği duaların berekâtıyla bu da evvelki adamlık şekline avdet ederse?.. Papaz efendi büyük bir tereddüt içinde iken birdenbire yanık yanık bir ağırma işidir. Bir de bakar ki ilerdeki eşek esaret zincirini kıracak şiddetlerle tepiniyor. Oradan kurtulup papaza yaklaşmak istiyor. Yani lisanı hâliyle “beni bırakıp başka eşek alma” ricasında bulunuyor. İlk nazarda efendisi, kadim hizmetkârını evet günahkârı tanır... Eyvah!.. O uslanmaz mücrim yine gazabı ilahiye celp ile eşek postuna girmiş...

Uyarlama

Zavallı papaz eşeksiz kalır. Kendine bir binek hayvanı bulmak için bir hafta sonra pazara gider. Satılık eşeklerin sıra hâlinde pazar yerine dizildiğini görür. Hayvanları dikkatle gözden geçirmeye başlar. Fakat eşek seçiminde büyük bir kararsızlığa düşer. Öyle ya! Yine bunlar arasında Allah’ın öfkesine uğramış bir günahkâr insan varsa?.. Yine edeceği duaların gücüyle bu da önceki gibi insan şekline dönerse?.. Papaz Efendi büyük

bir kararsızlık içindeyken birdenbire yanık yanık bir anırma işittir. Bir de bakar ki ilerdeki eşek tutsaklık zincirini kıracak şekilde tepiniyor. Oradan kurtulup papaza yaklaşmak istiyor. Yani vücut diliyle “Beni bırakıp başka eşek alma!” isteğinde bulunuyor. İlk bakışta efendisi, eski hizmetkârını evet günahkârı tanır. Eyvah!.. O uslanmaz suçlu ilahi öfkeye uğramış olarak yine eşeğe dönüşmüş.

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibariyle yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (esaret, gazap, intihap, kadim, lisanihâl, meyan, tereddüt, teşhir) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

Sözlük:

Esaret: Savaşta düşman eline düşme, esir olma, esirlik, tutsaklık

Gazap: Aşırı hiddet, intikam alma duygusu ile karışık öfke, kızgınlık, hışım

İntihab-İntihap: Seçme, seçilme

Kadim: Geçmiş uzun zamana dayanan, eski

Lisanihâl: Vücut diliyle, davranışla düşünce ve isteklerini anlatma çabası

Meyan: Ara

Tereddüt: Kararsız kalma

Teşhir: Herkese gösterme, herkese duyurma, dile düşürme, ortaya dökme

14. Metin

Artık tereddüte mahal kalmaz. Bu pür maasi eşeğe yine para verip de beşer nesline avdetini papaz bu defa muvafık görmez. Fakat kendine karşı hürmet ve sadakat hissiyle kulak sallayan emektarına birkaç nasihat vermek lütufkârlığından da bir türlü kendini alamıyarak merkebin uzun kulağına eğilip:

– Behey uslanmaz hayvan! Geçirdiğin ilk eşeklik hayatından mütenebbih olmıyarak yine bir ikinci günah mı işledin? Zalim insanlar eline düş, geçireceğin hayatın azabından aklını başına al da tekrar adam olmağa çalış. Fakat bu tahavvülün benim nezdimde vuku bulmasın. Kulaklarını sallayıp yalvarma öyle... Seni alsa alsa tercüme-i hâline vakıf olmayan bir ahmak alır... Artık ben almam!

Uyarlama

Artık kararsızlığa gerek kalmaz. Bu uslanmaz eşeğe yine para verip de insana dönüşmesini papaz bu defa uygun görmez. Fakat kendine karşı saygı ve bağlılık hissiyle kulak sallayan emektar dostuna birkaç öğüt vermek için iyilikseverliğinden de bir türlü kendini alamayarak eşeğin uzun kulağına eğilip:

– Behey uslanmaz eşek! Geçirdiğin ilk eşeklik hayatından ders almayarak yine ikinci bir günah mı işledin? Acımasız insanlar eline düş, geçireceğin kötü hayatın sıkıntısından aklını başına al da tekrar adam olmaya çalış. Fakat bu değişim benim yanımda gerçekleşmesin. Kulaklarını sallayıp boşuna yalvarma. Seni artık geçmişini bilmeyen bir akılsız alır. Artık ben almam!

Uyarlamada Yapılan Değişiklikler:

* Yazıldığı dönem itibarıyla yazım ve noktalama hatası olarak kabul edilmeyen eksiklikler giderildi.

* Metinde, dilimize özellikle Arapça ve Farsçadan geçmiş ve kullanımları daha az olan sözcükler (ahamak, azap, beşer, emektar, lütufkâr, mütenebbih, tahavvül, tercümeihâl, vâkıf ol-, vuku bul-) yerine bağlama uygun güncel Türkçe sözcükler kullanıldı.

* “Vâkıf ol-mak” birleşik fiili “bil-mek” sözcüğü ile değiştirildi.

* “Muvafık gör-mek” deyimini “uygun görmek” şeklinde değiştirildi.

* “Vuku bul-mak” deyimini “gerçekleş-mek” şeklinde değiştirildi.

Sözlük:

Ahmak: Aklını gereği gibi kullanamayan, bön, budala, aptal

Azap- azab: Pişmanlık, çâresizlik, korku vb. durumların verdiği sıkıntı, işkence, keder

Beşer: İnsan

Emektar: Uzun müddet aynı yerde hizmet etmiş, emeği geçmiş (kimse veya eşya)

Lütufkâr: Lütfeden, iyi ve yumuşak muamele eden (kimse), iyilikçi

Muvafık görmek: Uygun görmek

Mütenebbih: Öğüt, ihtar vb. sâyesinde gafletten uyanan, aklını başına toplayan

Nasihat: Öğüt

Nesil: Soy, ırk

Sadâkat: Birine karşı bağlı olma ve vefa gösterme

Tahavvül: Değişme, bir halden başka bir hâle geçme

Tercümeihâl: Öz geçmiş

Vâkıf olmak: Bilmek, öğrenmek, haberdar olmak

Vuku bulmak: Gerçekleşmek, meydana gelmek

Zâlim: Acımasız, merhametsiz (kimse)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

1. SONUÇ

Yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren teknolojik gelişmelerin hızlanması ve küresel anlamda insan iletişiminin artmasıyla birlikte ana dil haricinde yabancı bir dilin öğrenilmesi kaçınılmaz hâle gelmiştir. Bu anlamda İngilizcenin küresel bir iletişim dili olma macerasının başarısı yanında Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi henüz emekleme döneminde denebilir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesini Dîvânu Lugât'it-Türk'e kadar götürebilsek de modern anlamda başlangıç sayabileceğimiz tarih 1960'lara gidebilmektedir. Özellikle 1980'den itibaren üniversitelerin öncü olması ile birlikte devlet destekli çeşitli eğitim kurumlarının Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi çabaları gün geçtikçe hız kazanmaktadır. Günümüz itibari ile yapılan çalışmalar, ivme kazansa da Türkçenin öğretiminde kullanılan materyallerin ihtiyaca cevap verecek şekilde yeterli olmadığı görülmektedir. Yapmış olduğumuz uyarlama çalışması, özellikle okuma-anlama becerisine katkı sunması açısından bir eksiğin kapatılması amacıyla yapılmıştır.

Bir yabancı dilin öğrenilmesi aşamasında kazanılması istenen dört beceri bulunmaktadır: Okuma, dinleme, konuşma ve yazma. Bu becerilerden dinleme ve okuma, öğrenenler açısından dil öğrenimi esnasında karşılaştıkları ilk girdilerdir. Öğrenciler bu aşamada öğrenmeye çalıştıkları dilin söz varlığı, cümle yapısı, yaşam biçiminin yansıması olan kültürü ile karşılaşır. Okuma ve dinleme becerilerinin başarılı bir şekilde devam etmesiyle konuşma ve yazma becerilerinin kazanılması daha kolay olmaktadır. Çünkü öğrenilen bir dilin kullanımı için öncelikle o dilin yapısının anlaşılması ve telaffuzunun doğru bir şekilde öğrenilmesi gerekmektedir.

Okuma-anlama becerisini bir üst seviyeye taşımak için yaptığımız çalışma, Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi alanında eksikliği hissedilen okuma kitaplarına bir nebze katkı sunması içindir.

Uyarlama sürecinde Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi ve Türk Maarif Vakfı tarafından hazırlanan Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Programı Kılavuzu'nda yer alan B2 seviyesi kazanımları ve hedef süreçleri dikkate alınmıştır. Buradaki kazanımlara göre B2 seviyesinde dil öğrenenler, bağımsız dil kullanıcıları grubundadır. Bu seviyedeki

öğrenciler, somut-soyut konuları içeren metinlerin muhtevasını genel hatlarıyla kavrayabilir; uzmanı olduğu alandaki tartışmaları da anlamlandırabilir. Kendini çok akıcı ve hızlı bir şekilde ifade etmesi sayesinde öğrendiği dilin ana dilli konuşurlarıyla fazla çaba göstermeden anlaşabilmesi ve anlaşılabilmesi mümkündür. Kendini uzmanlaştığı bir alanda ayrıntılı bir şekilde yetkin bir seviyede ifade edebilir ve güncel bir konu üzerine fikirlerini rahatça belirtebilir, çeşitli konuların olumlu ya da olumsuz yönlerine kolayca değinebilir. (AOÖÇ, 2013: 31). Uyarlama yapılırken B2 seviyesinin üzerinde bulunan - C1 seviyesine giren- zaman kullanımları, fiilimsiler, bağlaçlar, cümle yapıları B2 seviyesine uygun şekilde düzenlenmiştir. C1 seviyesinde anlatımına başlanan devrik cümleler, kurallı cümle hâline getirilmiştir. Paragraflar, anlam kopmaması olmayacak şekilde metinlere bölünmüştür. Argo ve küfür anlamı içeren ifadeler yer verilmemiştir. Günümüz Türkçesinde kullanılmayan Arap ve Fars kökenli sözcük ve sözcük öbekleri güncel kullanımları dikkate alınarak TDK ve Kubbealtı sözlükleri -çevrimiçi sözlükleri ile- kullanılarak değiştirilmiştir. Değiştirilen sözcük veya kalıp ifadeler için uyarlamalara sözlük eklenmiştir. Genel tarama modeli içerisinde doküman okumalarıyla hazırlanan çalışmada, çalışma evreni Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın "Ecir ve Sabır, Baltayla Doğuran Böyle Doğurur, Papazın Eşeği" hikâyeleri olarak belirlenmiştir. Bu çalışma ile Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi için yeni bir yardımcı okuma materyali hazırlanmış ve alanyazına katkıda bulunulmuştur.

1.1. ÖNERİLER

Çalışma için yapmış olduğumuz alanyazın taraması sırasında özellikle B2 seviyesinde okuma materyallerinin azlığı dikkat çekmektedir. A1, A2 ve B1 seviyelerinde yapılmış uyarlama/sadeleştirme metinlerinde edebi metinlerin kullanımı B2 seviyesi çalışmalarına göre oldukça fazladır. B2 seviyesinde kullanılan edebi metinlerin azlığı "bağımsız kullanıcı" öğrencilerinin C1 seviyesine geçmesi için bir engel teşkil etmektedir. Bu nedenle B2 seviyesi için şu şekilde bir öneri listesi oluşturulmuştur:

- B2 seviyesi, ileri düzeye yakın bir seviye olduğu için kullanılması düşünülen edebi metinler kültürel etkileşimi sağlayacak metinlerden seçilmelidir. Bu noktada Hüseyin Rahmi Gürpınar gibi içinde yaşadığı toplumu yansıtmaya çalışan eserler vermeye gayret etmiş yazarlar önem arz etmektedir.

- Uyarlama yapılırken hedef kitlenin seviyesi yanında çeşitli yaş gruplarına hitap eden farklı edebi metin türleri de dikkate alınmalıdır. Örneğin, çocuk öğrenciler için masalların tercih edilmesi daha cazip olabilmektedir.
- Uygulanacak dil seviyesine göre seçilen metinlerin AOÖÇ ve TMV Yabancı Dil Olarak Türkçe Programı Kılavuzu esas alınarak kazanımların ayrıntılı bir şekilde belirlenmelidir.
- Bir metnin uyarlaması/sadeleştirilmesi yapılmadan önce ihtiyaca göre analiz çalışması yapılmalıdır.
- Seçilen metinlerde dil, din, ırk ve cinsiyet ayrımları yapılan metinler seçilmemelidir.
- Metinler, siyasi bir propaganda aracı olarak düşünülmemelidir.
- Seçilen metinlerde, okurun metinden alması gereken mesaja dokunulmamalı ve bu yönde telkin edici eklemeler yapılmamalıdır. Diğer bir ifadeyle seçilen metnin anlam bağlamı olağandışı şekilde değiştirilmemelidir.
- Metinlerde görsel kullanılacaksa bu görsellerin kültürel değerleri aktarıcı bir rolü olduğu düşünülerek hazırlanması gerekmektedir.

SÖZLÜK

Âbıhayat: Bir efsaneye göre yalnızca Hızır'ın içtiği ve içeni ölümsüz kılan su, ebedî hayat suyu

Âdeta: Bayağı, basbayağı, sanki, neredeyse

Affetmek: Bir kimsenin yapmış olduğu bir hatayı bağışlamak

Ahâli: Bir şehir veya semtte yaşayanların hepsi

Ahd-Ahid: Yemin

Aheste: Yavaş, sakın

Ahbap-Ahbab: Yakın arkadaş, dost, tanıdık

Ahibbâ: Dostlar, ahbaplar, tanıdıklar, bildikler

Ahret: İslam inancına göre ölümden sonraki dünya,

Ahmak: Aklını gereği gibi kullanamayan, bön, budala, aptal

Akis: Yansıma, etki, yankı

Aksi: Ters, zıt, karşıt

Alâmet: Belirti, işaret, iz, nişan

Alenen: Açık bir şekilde

Anadan Doğma: Çırılçıplak bir şekilde olmak

Ananevî: Geleneksel, geleneğe dayalı

Apaşık: Çok açık olan, apaçık

Aralık: Yapışık olmayan iki şey arasında kalan mesafe, iki şey arasındaki açıklık, zaman içinde verilen kesinti

Arız olmak: Görülmeye başlamak, gelip çatismak

Aşırıntı: Hırsızlık

Aşırmak: (Argo) Çalmak

Avdet etmek: Dönüş, geri geliş, gidilen yerden dönme

Avurt: Yanakların iç kısmı

Ayan etmek: Belli olmak, açık olarak görmek, bilinir olmak

Ayol: Genellikle kadınların kullandığı bir seslenme sözü

Ayyuka çıkmak: Ses yükselmek, herkesçe duyulmak

Avaz: Ses

Âzâ: Üye

Azap: Pişmanlık, çaresizlik, korku vb. durumların verdiği sıkıntı, işkence, keder

Azıştırmak: Arttırmak, çoğaltmak

Bahir: Deniz, derya

Basma: Elbise yapmak için kullanılan renkli kumaş, kadın elbisesi yerine de kullanılmaktadır.

Bedbaht: Kötü talihli, şanssız, kötü şanslı, zavallı

Bedel: Bir şeyin yerine verilen şey, karşılık, ivaz, değer, fiyat

Bereket: Bolluk, artma, kutluluk, çoğalma

Beşer: İnsan

Beyan etmek: Açıklama, anlatma, söyleme

Biçare: Zavallı, çaresiz

Binâenaleyh: Bundan sonra, bunun üzerine

Bîzar: Bıkmış, usanmış, bezmiş, sıkılmış, yorulmuş

Bohça: İçine çamaşır, elbise vb. koyup sarılan dört köşe kumaş

Buğu: Gaz hâlindeki su buharı, duman

Cambaz: At alıp satan ve yetiştirip terbiye eden kimse

Canhıraş: Yürek paralayan, iç tırmalayan

Celbetmek: Kendine doğru çekmek, üzerine çekmek

Cenin: Anne karnındaki bebeğin 1-2 aylık vücudu

Cihet: Yön

Civar: Yakın yer, çevre, yöre, etraf

Çehre: Yüz

Cehrî: Açıkça, yüksek sesle söyleme

Çeyrek (altın): Tam altının dörtte biri

Çıkışmak: Bir kimseye hoşla gitmeyen bir davranışından dolayı sert sözler söylemek, azarlamak, kızmak

Çıra: Ateş yakmak için genellikle çam ağacından yapılan küçük odun parçası

Dereke: Aşağı derece

Devasaz (devâ-sâz): İlaç tertip eden, çare bulan, şifa veren

Divan: Büyük meclis, yüksek meclis

Döşek: Yer yatağı

Dövünmek: Aşırı üzüntü, çaresizlik, pişmanlık duyarak çırpınmak, kendi kendini dövmek

Dul: Eşinden ölüm veya boşanma yoluyla ayrılmış (kadın veya erkek)

Dükkân: İş yeri, esnafın perakende satış yaptığı, küçük zanaat sahiplerinin çalıştıkları yer

Ebedî: Sonsuz, sonu olmayan, ölümsüz

Ecr ü Sabır: Ölen kişinin evine giderek başsağlığı dileme adeti

Ef'al: Fiiller, yapılan işler, eylemler

Ehemmiyet: Önem

Ekseriya: Çoğunlukla, çok defa

Elan: Hâlâ, şu anda bile

El âlem: Herkes, başkaları

Elîm: Acıklı, üzücü, acı

Emektar: Uzun müddet aynı yerde hizmet etmiş, emeği geçmiş (kimse veya eşya)

Esaret: Savaşta düşman eline düşme, esir olma, esirlik, tutsaklık

Esbap: Sebepler

Esna: Bir işin yapıldığı veya olduğu zaman, sıra, an

Eşkâl: Bir kimsenin tanınmasını sağlayan dış görünüşü, şekiller

Evvelâ: Önce

Evveliden: Önceleri, geçmiş zamanda

Ezginlik: Hüzün, tasa, üzgünlük

Fâriğ: Vazgeçmiş, terketmiş, el çekmiş

Fart: Haddinden fazla, aşırı, çok

Fasıl: Bölüm, kısım, devre, aşama

Fâtih: Fetheden, açan, ülkeler zapteden kimse

Felaketdide: Başına kötü bir şey gelen kimse, zarara uğramış kimse

Fena: Kötü

Fenalık: Kötü olma durumu, kötülük, baygınlık durumuna düşme

Feryat: Yüksek sesle ve kuvvetle bağırma, bağırta, haykırış

Fes: Şapka yerine kullanılan, kırmızı, kalın kumaştan yapılmış tepesinde püskülü olan silindir biçiminde başlık

Feveran: Fıskırma, kaynama,

Figân: Bağırarak ağlama, inleme

Firkat: Ayrılık

Firkatzede: Ayrılık yaşayan kimse

Fitil: Mum, kandil ve lambalarda içtiği yağ veya gazın yanmasıyla aydınlanmayı, sağlayan bükülmüş, dokunmuş pamuk ip veya şerit

Filoksera: Asma biti

Gaflet: Çevresinde olanları fark edememe, açık gerçeği görememe, dalgınlık, dikkatsizlik

Galebe: Dövüşte ve savaşta yenme, üstün gelme

Gaseyan: Kusmak

Gavamız: Kolay anlaşılmayan, güç ve karışık şeyler, ince ve derin kısımlar

Gaybûbet: Göz önünde olmama, hazır ve görünürde bulunmama, başka yerde olma

Gazap: Aşırı hiddet, intikam alma duygusu ile karışık öfke, kızgınlık, hışım

Geçkin: Yaşça ilerlemiş

Gudde: (Biyoloji) Bez, gözyaşı bezleri

Gürbüz: İyi gelişmiş, serpilmiş, sağlam bir bünyeye sâhip

Güya: Sözde, sanki

Halecan: Çarpıntı, titreme, yürek çarpıntısı

Hâlen: Vücut dili ile

Halık: Yaratıcı ismine sahip Allah

Ham: Henüz tam olgunlaşmamış meyve veya sebze

Harap etmek: Kötü, perişan hale getirmek

Hararet: Sıcaklık

Hased etmek: Kıskanmak

Hasıl: Ortaya çıkan ürün, netice, meydana gelme

Hasılı: Sonuç olarak, sözün kısası

Hasret: Özlem

Hatırşinas: Hatır gözeten, gönül alan, yakınlık gösteren

Hatve: Adım

Hayli: Oldukça

Hazım: Sindirim

Hazin: Üzüntülü, hüznü

Hendek: Yol kenarlarında suların akmasını sağlamak için kazılan, iki tarafı yüksek, uzunlamasına derin çukur

Herif: Adam

Heyhat: Elden gitmiş bir şeye karşı duyulan hasret, üzüntü ve esefi bildirir, ne yazık

Hımbıl: Uyuşuk, tembel

Hiffet: Hafiflik

Hilaf: Ters, aykırı

Hile: Kandırma, aldatma, yanıltma işi

Himarâne: Eşek gibi

Himmet: Lütuf, iyilik, iyi davranma, yardım etme

Hitam: Son, nihâyet, bitim

Hususiyet: Birini veya bir şeyi diğerinden ayıran özellik, o şeye özel olma

Hüküm: Karar

Hüsün: Güzellik

Hüzün: Üzüntü, keder

Irak: Uzak

Izdırap - İztırap: Üzüntü, keder, acı

İcâbet: (Teklif edilen, istenen bir şeyi) Kabul etme, muvafakat etme, uyma

İç burkmak: Üzülmek

İdare: Yönetme, yönetim, çekip çevirme

İfham: Anlatma, bildirme

İftihar: Övünme

İhtiram: Saygı, hürmet

İhtizaz: Hafif hafif titreme, sallanma

İmkân: Olabilecek durumda bulunma, mümkün olma, olabilirlik, olanak

İnfaz: Yerine getirme, icra etme

İnkılâp: Altüst etmek, bir şeyi geriye döndürmek, çevirmek

İntihab-İntihap: Seçme, seçilme

İhtar etmek: Uyarmak

İhtiyar: Yaşlı

İrtisam etmek: Resmi çıkma, düz bir yüzey üzerinde şekli görünme, izdüşüm

İsnat: Bir düşünceyi, bir konuyu bir kimse veya sebebe yükleme, ona bağlama, yakıştırma

İstîcal: Acele etmek, çabuk olma

İstif etmek: Yıkılmayacak bir biçimde koymak, bir yere toplamak

İstiğrap: Garip bulma, şaşma, hayret, şaşkınlık

İstihraç: Anlam çıkarma, sonuca varma

İstikbal: Karşılama, gelecek zaman

İstirham: Merhamet isteme, yalvarma, niyaz etme

İrat: Gelir getiren mülk, gelir

İşitmek: Duymak

İştah: Bir şeyi (yemek yeme, cinsel istek) yapmayı çok isteme

İt'am: Yemek yedirme

İtmam etmek: Bitirme, tamamlama

İtminan: İnanma, güvenme

İttifak: Birlik, hep birlikte aynı kararı vermek

Kabil: Bu türlü, bu çeşit, bu cins, bunun gibi

Kâbil: Mümkün, olabilir

Kadim: Geçmişî uzun zamana dayanan, eski

Kafile: Grup

Kaftan: Çoğu ipekten yapılan, bir tür uzun, süslü üst giysisi

Kâmet: Namazdan önce okunan iç ezan, yüksek sesle okuma

Kat'iyen: Hiçbir zaman, asla, kesin olarak

Kaynana: Kocaya veya kadına göre birbirlerinin annesi, kayınvalide, hanımanne

Kerih: İğrenç, tiksindirici, pis kokan

Kırâat: Okumak, okuma işi

Kırkli olmak: Aynı yaşta olmak

Kiyaset: Uyanıklık, anlayışlılık, akıllılık

Kordiyal: Çarpıntı ve kalp rahatsızlığında kullanılan rahatlatıcı bir ilaç

Kubbe: Yarım küre şeklinde olan bina, dam, gökyüzü

Kumkuma: (Argo) Kötü, olumsuz bir özelliği kendinde fazlasıyla toplayan yaşlı kadın

Kumpas: Tuzak kurmak, baş başa verip bir düzen hazırlamak, gizli bir tertip kurmak

Kutsiyet: Kutsî olma durumu, mübareklik, kutsallık, arınmışlık

Küfeci: Eskiden söğüt veya başka bir ağaçla yapılmış sepetle sırtında sebze-meyve satan seyyar satıcı, sırtında sepetle sebze-meyve satan kimse

Küfür: Argo şekilde kötü söz söyleme

Lahid: Üstü kapak taşı ile örtülü, iç kenarlarına taş veya tuğla ile duvar örülmüş mezar

Lâtif: Zevk ve ruh okşayıcı ince bir güzelliğe sâhip olan, hoş, nazik, yumuşak

Latilokum: Lokum

Leğen: Genellikle, içinde bir şey yıkamak için kullanılan metal veya plastikten yayvan kap

Lisanıhâl: Vücut diliyle, davranışla düşünce ve isteklerini anlatma çabası

Lokma: Bir defada yenen yiyecek parçası, bir seferde yutulacak küçük yiyecek parçası

Lütufkâr: Lütfeden, iyi ve yumuşak muamele eden (kimse), iyilikçi

Mâbad: Devam, sonrası

Maâzallah: Allah saklasın, Allah esirgesin, Allah göstermesin

Mağfiret: Allah'ın lütuf ve merhamet ederek kullarının günahlarını affetmesi, bağışlaması, yarlıgama

Mağmumâne: Gamlı, üzüntülü, kederli

Mahal- mahâl: Yer, mekân, mevki

Mahcubiyet: Utanma

Mahlûk: Yaratılan canlı, varlık

Mahsul: Ürün

Mahzun: Üzüntülü, gamlı, kederli, hüznü

Maîşet: Yaşamak için gerekli olan şeyler, geçim, dirlik

Makam: Yüksek ve önemli memuriyet, mevki, kat, seviye

Maksat: Amaç

Makûle: Cins, tür, takım, çeşit

Mani: Engel

Mânîdar: Dolaylı olarak bir şey anlatmak isteyen, bir şey ima eden, manalı, anlamlı

Mangır: Bir cins bakır para

Masnu': Sanatla yapılmış, sanat mahsulü

Mâtem: Yas, bir kimsenin ölümünden duyulan büyük acı, üzüntü

Matuf: Bir tarafa doğru yönelmiş, eğilmiş, meyletmış

Mazeret: Bir kusur veya kabahatin istenmeden yapıldığını gösteren ve hoş görülmesini gerektiren sebep, özür

Medar: Dönme, dönüş

Medlûl: İşaret, anlam, belirti

Mehasin: Göze hitap eden güzellikler, iyilikler, güzel davranışlar

Mektep: Okul

Memât: Ölüm

Memleket: Ülke, il, şehir, kasaba, belde, yöre

Meram anlatmak: Asıl istediğini, derdini, niyet ve maksadını anlatmak

Merkep: Eşek

Mesel: Atasözü

Mesele: Çözüme kavuşturulması, bir sonuca bağlanması gereken durum, sorun

Meserret: Sevinç

Meşgul olmak: Bir şeyle uğraşmak

Metanet: Dayanma, sağlam, güçlü ve metin olma, sağlamlık, dayanıklılık

Meveddet: Sevme, sevgi, muhabbet

Mevla: Tanrı, Allah

Meyan: Ara

Meyus olmak: Üzülmek

Mihnet: Sıkıntı, zorluk, eziyet

Muavenet: Yardım

Muhafaza: Korumak, sağlamak

Muhavere: Karşılıklı konuşma

Muhterem: Saygı gösterilen, saygıya layık olan, saygı değer

Mukabele: Bir işin, davranışın gerektirdiği karşı davranış veya iş, karşılık

Mukâbil: Karşılık

Mundar: Kirli, pis, iğrenç

Mutâlaa: Düşünme ve inceleme sonucu ortaya çıkan görüş, fikir

Muvâfık: Uygun, münasip

Muvâfık görmek: Uygun görmek

Müddet: Süre, zaman

Mübarek: Kutsal, çok saygı duyulan, beğenilen, üstün özellik atfedilen

Mücâzat: Ceza verme, cezalandırma

Mücrim: Suç işlemiş olan, suçlu, kabahatli kimse

Müebbed: Sonsuza kadar

Müessis: Bir müessese veya binanın temelini atan, kuran kimse, kurucu

Mühim: Önemli

Müntehâ: Bir yere, bir şeye varıp ulaşan, son bulan

Müracat: Başvurmak

Mürettep: Kurulmuş, düzenlenmiş, tertip edilmiş

Müstahak: Hak etmiş, hak kazanmış, lââyık

Müşkül: Zor

Müteakip: Ardından, hemen sonra

Müteâkiben: Hemen sonra, ardından

Müteessiren: Üzüntülü, kederli, üzgün, etkisi altında kalmak, etkilenmek

Mütenebbih: Öğüt, ihtar vb. sâyesinde gafletten uyanan, aklını başına toplayan (kimse)

Müteselli: Acısını, kederini, derdini unuttur gibi olan kimse

Nâkâbil: Mümkün olmayan, imkânsız

Nağme: Kulağa hoş gelen ahenkli ses, ezgi

Nakız: Bozmak

Nam: İsim

Nasihat: Öğüt

Nazar: Bakış

Nesil: Soy, ırk

Neş'e: Sevinç ve mutluluk hâli

Nevha: Ölünün arkasından yüksek sesle ağlamak

Nevi: Cins, tür

Nevmidâne: Ümitsizce, kederlice

Nezinde: Yanında, huzurunda, gözetiminde

Nihayet: Son, sonunda

Nimet: Yiyecek içecek, özellikle ekmek, iyilik, lütuf

Nispet: Derece

Niyaz: Bir dileğin yerine getirilmesi için yalvarma, yakarma

Numûne: Örnek, benzer, örnek alınan kimse veya şey

Nüfuz: İçine işlemek, içine geçmek, sözü geçme, sözünü geçirme gücü

Oğlan: Erkek çocuk

Oğuşturmak: Ovalamak

Oidium: Bitkilerde meydana gelen küllenme hastalığı

Palan: Eşeklere, bazen da atlara vurulan, kaşsız, enli ve yumuşak bir semer çeşidi

Para: Lira

Payton: Fayton, atla çekilen araba

Pekâlâ: Çok kesin olarak, çok iyi şekilde, kesinlikle

Peyda etmek: Açıkta ve meydana gelen, meydana gelen, ortaya çıkan

Pıhtı: Koyulaşarak yarı katı duruma gelmiş sıvı (kan pıhtısı)

Pıtrak: Çok sayıda, tanecikli dikenli bitki gibi

Pistol: Fransa'da kullanılmış bir para birimi

Piyaz vermek: (Argo) Birine yaranmak veya bir çıkar sağlamak için söylenen övgü sözü, davranışı

Rahne: Gedik, delik, yarık

Reftar: Gidiş, yürüyüş

Rehavet: Gevşeklik, kendini koyuverme, ağırlık, tembellik

Rezzak: Allah'ın isimlerinden olup rızık ve yiyecek veren anlamına gelir.

Rikkât: İncelik, hassasiyet, acıma, şefkat

Rica: Dilek, istek

Ruznâme: Günlük olayların, hâtıraların yazıldığı defter

Sabık: Zaman bakımından geride kalan, geçen, geçmiş, önceki, evvelki

Sabrolunmaz: Dayanılmaz

Sadâ: Ses, yankı

Sadâkat: Birine karşı bağlı olma ve vefa gösterme

Sahan: Tabak

Sahih: Gerçek

Sair: Diğer, öteki

Sâkit: Ses çıkarmayan, konuşmayan, susan, sessiz

Salık vermek: Önermek

Samimiyet: İçten, candan, senli benli, yakın olma

Sancı: Ağrı

Sarih: Açık, gizli olmadan

Sektedâr: Kesilme, kesintiye uğrama, durma

Semâhat: Cömertlik, eli açık olma

Seman: Kurduğunda parçaları birbirine sımsıkı yapıştıran yumuşak madde, zamk, tutkal, kireç, beton

Serpuş: Şapka, başlık

Seyran: Gezmek, bir tarafa doğru gitmek

Sıhhat: Sağlık

Sıklet: Ağırlık, yük

Sini: Üzerinde yemek de yenilebilen, yuvarlak, bakır veya pirinçten büyük tepsi

Sirkat: Hırsızlık, çalma

Sual: Soru

Suret: Şekil, biçim

Sükûnet: Durgunluk, sakinlik, hareketsizlik

Sükût: Sessizlik

Sülale: Soy, aile

Şal: Genellikle Hindistan'da dokunan, özel motifleri olan değerli bir yün kumaştan elbise, atkı

Şikenane: Aykırı, ters

Şitap: Çabukluk, acele etmek

Şive: Naz, tarz, tavır

Şuâat: Güneş ışınları

Şuursuzca: Bilinçsizce, kendinde olmadan, bilincini kaybetmiş şekilde

Taam: Yemek, aş

Tabir: Yorum

Ta'dat-Tâdat: Sayma

Tahavvül: Değişme, bir halden başka bir hâle geçme

- Tahsildar:** Vergi ve alacakları toplamakla görevli kimse
- Takat:** Bir şeyi yapabilmek için gereken güç, kuvvet
- Takdir:** Beğenme, beğenip belirtme, değer verme
- Takyid:** Kayıt ve şartla bağlama, kayıt altına alma
- Talih:** Şans
- Tanzim:** Düzenleme, sıraya koyma, düzme
- Tarâvet:** Tazelik, körpelik
- Tarz:** Şekil, usul, üslup
- Tatbik:** Uygulama
- Tavlamak:** (Bir nesneyi işlenecek kıvama getirmek için) Gereken ısı ve nemi sağlamak
- Tâziyet:** Ölen biri için yakınlarına başsağlığı dileme ve üzüntülerini belirtme
- Tazyik:** Sıkışmak
- Tedbir:** Önlem
- Teahhur:** Geriye kalma, gecikme
- Teellüm:** Üzülme, kederlenme, esef etme
- Tefehhüm:** Anlama, farkına varma
- Tefhim:** Bildirme, anlatma
- Tekdir:** Kızma, azarlama
- Telakki:** Belli bir bakış açısına göre görme, bakma, kendine göre bir fikir sâhibi olma, görüş, anlayış
- Tembih:** Bir şeyin belli biçimde ve yolda yapılmasını söyleme, bunu üsteleyerek hatırlatma, uyarı, uyarma
- Tercümeihâl:** Öz geçmiş
- Tereddüt:** Kararsız kalma

Tertip etmek: Düzenlemek, plan yapmak

Tesadüf eylemek: Karşılaşmak

Teselli: Sıkıntısını ve acısını unutturmaya çalışma, avutma, moral verme

Teselliyet: Sıkıntısını ve acısını unutturmaya çalışma, avutma

Tesirât: Etkiler

Tesir etmek: Etki etmek

Teskin: Yatıştırma, sükûnete erdirme

Teşhir: Herkese gösterme, herkese duyurma, dile düşürme, ortaya dökme

Teşkil: Vücuda getirme, meydana getirme, ortaya çıkarma, oluşturma

Tevakkî: Çekinme, sakınma

Teveşşül: Başvurma, sarılma

Tılsım: Sihir, büyü, olağanüstü gücü olduğu kabul edilen

Tımarhâne: Akıl hastanesi

Tilâvet: Kur'an'ı güzel sesle ve kurallara göre okuma

Tutamaklı: Tutumlu

Tuvalet: Hanımların balo, düğün vb. toplantılarda giydikleri uzun ve süslü elbise

Urba: Elbise, giyecek

Usul: Yöntem

Vaaz: İbadet yerlerinde yetkili ve görevli bir kimse tarafından yapılan dinî konuşma

Vahşet: Yabani, korkunç

Vak'a: Olay

Vakar: Ağırbaşlılık, haysiyetli ve şerefli olma

Vâkıf olmak: Bilmek, öğrenmek, haberdar olmak

Vakit: Zaman

Vasıl olmak: Bir yere varmak, ulaşmak

Vâveylâ: Yüksek sesle ağlama, ılık, bağışma

Vaziyet: Durum, hâl

Vecih (Veçhile): Yol, yöntem, şekil, yüz

Vefat: Ölüm

Vehamet: Güç ve tehlikeli olma durumu, tehlike

Velhâsıl: Sonuç olarak, sözün kısası, kısacası

Vuku: Olma, meydana gelme

Vuku bulmak: Gerçekleşmek, meydana gelmek

Yad etmek: Yabancı olmak

Yaygara: Sebepsiz biçimde yüksek sesle bağışıp çağırma, gürültü yapma

Yegân: Tek, bir

Yeis: Üzüntü, umutsuzluktan doğan karamsarlık

Yem: Hayvan yiyeceğı

Yemiş: Meyve

Yular: Hayvanı çekmek veya bağlamak için başına takılan ipten dizgin

Yük: Eskiden yer yataklarının ve yorganlarının konduğu geniş raflar

Zahir: Açık, belli, kuşkusuz, şüphesiz

Zahmet: Sıkıntı, eziyet, zorluk, güçlük

Zâlim: Acımasız, merhametsiz (kimse)

Zat: Kişi, insan

Zemin: Yer, mahal

Zevç: (Kadına göre) Koca, eş

Zımnî: Üstü kapalı şekilde

Zihin: Anlayış, kavrayış, akıl, bilinç, dimağ

Ziyade: Fazla, çok

Ziyâfet: Misafir dâvet edip özenli biçimde ağırlama, yedirip içirme, şölen

Ziyan: Zarar, boşa harcanmak

Ziyâret: Bir kimseyi veya bir yeri görmeye gitme

Zuhur etme: Ortaya çıkma, görünme, baş gösterme

Zürriyet: Nesil, soy sop

KAYNAKÇA

- AĞAR, M.E. (2004) Türkçe Öğretiminin Tarihçesi, **International Journal of Human Sciences** Sakarya, 1 ss. 1-10.
- AHMED, A.A. (2019) “Edebî Türlerden Sefaretnameler Üzerine Kültürel Değerlendirme” **Dil Kullanıcısı Bağlamından Kuramdan Uygulamaya Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi**, Ed.: Asuman A. Ahmed ve Aslı Fişekçioğlu, 1.bs. Ankara, Nobel Yayınları, ss. 449-500.
- AKKAYA, A. ve DOYUMĞAÇ, İ. (2019) “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Metin Türleri ve Metin Türlerine Yönelik Etkinlik Önerileri”, **Dil Kullanıcısı Bağlamında Kuramdan Uygulamaya Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi**, Edt.: Asuman Akay Ahmed ve Aslı Fişekçioğlu, Ankara, Nobel Yayınları, ss. 371-445.
- AKINCILAR, A. (2018) Türkçe Öğrenen Yabancılar İçin Dede Korkut Hikâyeleri’nin B1 Düzeyinde Sadeleştirilmesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, **Kırıkkale Üniversitesi**, Kırıkkale.
- AKSAN, D. (2007) **Her Yönüyle Dil**, Ankara, TDK Yayınları.
- AKTAŞ, Ş. (1990) **Büyük Türk Klasikleri**, C. 10, İstanbul, Ötüken-Söğüt Yayınları.
- AKYOL, H. (2003) Metinlerden Anlam Kurma, **TÜBAR**, XIII-Bahar.
- AKYOL, H. (2021) **Programa Uygun Türkçe Öğretim Yöntemleri**, Ankara, Pegem Akademi.
- AKYÜZ, K. (1965) **Yabancılar İçin Türkçe Kitabı: Konuşma, Okuma**, Ankara, Ankara Üniversitesi Türkçe Kursu Yayınları.
- AL-TURK, G. (2006) Et-Tuhfetü’z-Zekiyye fi’l-Lügati’t-Türkiyye Üzerine Bir Dil İncelemesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara.
- ARICI, F. (2008) **Okuma Eğitimi**. Ankara: Pegem Akademi.
- ARGUNŞAH, M.; SAĞOL Y. G.; TABAKLAR, Ö. (2011) **Karahanlıca, Harezmce, Kıpçakça Dersleri**, İstanbul, Kesit Yayınları.
- ATALAY, A. (2021) Aytül Akal’ın “Kızım, Ben Çocukken...” Adlı Kitabının Yabancılar Türkçe Öğretimi A1-A2 Seviyesi Bağlamında Sadeleştirilmesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, **İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, Malatya.
- ATALAY, B. (2006) **Divanü Lügati’t –Türk**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi.

- AYGÜNEŞ, M. (2007) Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretiminde Okuma Becerisini Geliştirme Yolları, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, **Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, İzmir.
- AYVERDİ, İ. (2005) **Asırlar Boyu Târihî Seyri İçinde Misâlli Büyük Türkçe Sözlük (Kubbealtı Lugatı)**, İstanbul, Kubbealtı Akademisi ve Kültür Vakfı.
- BANCIU, V. ve JIREGHIE, A. (2012) Communicative language teaching. Romania: The Public Administration and Social Policies Review. (**Akt: Türk Maarif Vakfı**)
- BANGUOĞLU, T. (1986) **Türkçenin Grameri**, Ankara, TDK Basımevi.
- BARIN, E. (2010) Yabancılar Türkçe Öğretimi Amacıyla Yazılan “Ecnebilere Mahsus Elifba Kitabı” Üzerine, **TÜBAR XXVIII**, ss. 121-136.
- BEK, K. (1998) **Cadı Çarpıyor-Şakavet-i Edebiyye (Hüseyin Rahmi Gürpınar)**, Ankara, Özgür Yayınları.
- BİÇER, N. (2012) Hunlardan Günümüze Yabancılar Türkçe Öğretimi, **Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi**, S.1.4., Bursa, ss. 107.133.
- BÖLÜKBAŞ, F. (2015) Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Okuma Metinlerinin Sadeleştirilmesi. **1. Uluslararası Dil Eğitimi ve Öğretimi Sempozyumu**, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Nevşehir, ss. 924-935.
- CAFEROĞLU A. (1964) **Türk Dili Tarihi**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.
- CORTAZZI, M.; LIXIAN, J. (1999) Cultural Mirrors’, Culture in Second Language Teachingand Learning, (Ed.) by. Eli Hinkel, Cambridge, **Cambridge University Press**, pp. 196-219.
- ÇELİK, C.E. (2006) Sesli ve Sessiz Okuma ile İçten Okumanın Karşılaştırılması, **D.Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı 7, ss. 18-30.
- DAY, R.R. and BAMFORD, J. (2002) Top Ten Principles For Teaching Extensive Reading, **Akt.: Duygu Ak Başoğlu, Cansu Aksu, Yabancı Dil Olarak Türkçe Okuma Öğretim ve Örnek Ders Malzemeleri**, Pegem akademi, 2016, Ankara. s. 87.)
- DURMUŞ, M. (1993) İkinci/Yabancı Dil Öğretiminde Özgün ve Değiştirilmiş Dilsel Girdi Üzerine, **International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic** Volume 8/1 Winter, Ankara, ss. 1291-1306.
- ER, A. (2005) Yabancı Dil Öğretiminde Okuma, **KKEFD**, S:12 ss. 208-218.
- ERCİLASUN A. B. (2010) **Türk Dili Tarihi**, Ankara, Akçağ Yayınları.

- ERGİN, M. (2013) **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul, Bayrak Yayınevi.
- EROL, S. (2019) İstanbul'dan Paris'e Gönderilen İlk Osmanlı Talebelerinden Edhem Efendi'nin Eğitim Hayatı, **İçtimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi** Cilt 3, Sayı 1, Muş, ss. 53-69.
- FİRDEVŞ, G. (2015) **Etkinliklerle Hızlı Okuma ve Anlama**, Ankara, Pegem Akademi.
- FOUCAULT, M. (2015) **Kelimeler ve Şeyler, İnsan Bilimlerinin Bir Arkeolojisi**, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, İstanbul, İmge Kitabevi.
- GEZER, G. ve CAN, MUHAMMET Z. (2019) Kültürü Çevirmek: Kültür Kapsamında Çeviri, **RumeliDE Dil ve Edebiyat Dergisi**, Aralık, İstanbul, ss. 355-370.
- GÖÇGÜN, Ö. (1993) **Hüseyin Rahmi Gürpınar**, Ankara: KB Yayınları.
- GÖKALP, Z. (1975) **Türkçülüğün Esasları**, İstanbul, Türk Kültür Yayınları.
- GÜNEŞ, F. (2013) Türkçe Öğretiminde Metin Seçimi, **Ana Dili Eğitimi Dergisi**, 1 (1), ss. 1-12.
- GÜRLER, S. (2017) Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinin Yabancılar Türkçe Öğretiminde A1 – A2 seviyelerinde uyarlanması, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, **Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, Konya.
- GÜVENÇ, B. (1994) **İnsan ve Kültür**, İstanbul, Remzi Kitabevi.
- GÜNER, G. (2013) **Kıpçak Türkçesi Grameri**, İstanbul, Kesit Yayınları.
- GÜZEL, A. ve BARIN, E. (2016) **Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi**, İstanbul, Akçağ Yayınları.
- HARMANCI, A. (2010) Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Öyküleri ve Öykücülüğü, Yayınlanmış Doktora Tezi, **Selçuk Üniversitesi**, Konya.
- HASIRCI, S. (2016) Yabancılar Türkçe Öğretiminde Okuma Becerisinin Önemi, **Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi (Kuramlar, Yöntemler, Beceriler, Uygulamalar)**, Edt.: Faruk Yıldırım ve Burak Tüfekçioğlu, Ankara, Pegem Akademi.
- HENGİRMEN, M. (ty.) **Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri ve Tömer Yöntemi**, Ankara, Engin Yayınevi.
- HENGİRMEN M. (1986) **Türkçe Öğreniyoruz**, Ankara, Engin Yayınevi.
- KAPLAN, M. (2014) **Kültür ve Dil**, İstanbul, Dergâh Yayınları.
- KARABACAK, E. (2002) **Bergamalı Kadrî, Müyessiretü'l-'Ulûm**, İstanbul, TDK.

- KARDAŞ, M. N. ve KAYA, M. (2019) Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminin Tarihçesi, **Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi**, Edt: Mehmet Nuri Kardaş, Ankara, ss. 1-26.
- KAVCAR, C., OĞUZKAN, F. ve SEVER, S. (2005) **Türkçe Öğretimi- Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri İçin**, Ankara, Engin Yayınevi.
- KINAY, D. E. (2015) Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Metin Uyarlama, Yıldırım, F. ve Tüfekçioğlu B. (Edt.) **Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi, Kuramlar-Yöntemler- Beceriler- Uygulamalar**, Pegem Akademi, Ankara, ss. 58-91.
- KORKMAZ, C. B. (2022) “Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretiminde Metin Uyarlama”, **Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi**, Edt.: Emrah Boylu, Latif İltar, Ankara, Pegem Akademi, ss. 123-145.
- KUO, M. ve Lai, C. (2006) “Linguistics across Cultures: The Impact of Culture on Second Language Learning”, **Journal of Foreign Language Instruction**, pp.1-9 <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED496079.pdf>
- MEB (2021) **9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyat Kitabı**, Ankara.
- MELANLIOĞLU, D. (2008) Kültür Aktarımı Açısından Türkçe Öğretim Programları, **Eğitim ve Bilim Dergisi**, Cilt 33 Sayı 150, ss.65-73
- MERİÇ, C. (2004) **Bu Ülke**, İstanbul, İletişim Yayınları.
- METE F.(2015) “Dil ve Yabancı Dil/ İkinci Dil Eğitimi Kavramları”, **Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretimi Metodolojisi**, Ed.: Arif Sarıçoban, Ankara, Anı Yayıncılık.
- MORAN, B. (2001) **Türk Romanına Eleştirel Bakış 1**, İstanbul, İletişim Yayınları.
- NICHOLAS, J. (1993) A Paperback Guide to Progress: Penguin Books 1935-c.1951, Twentieth Century British History, Vol.: 4, Sayı 1, Oxford.
- NUTTAL, C. (1982) **Teaching Reading Skills in a Foreign Language**, Heinemann Educational Books.
- ÖZBAY, M. (2006) **Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri II**, Ankara, Öncü Kitap.
- ÖZYALÇINER, A. (2000) Çağdaş Bir Yazar: Hüseyin Rahmi Gürpınar (1864-1944), **Gül Diken Mizah Kültürü Dergisi**, S. 22, s. 10-12.
- RICHARDS, J. C. and SCHMİDT, R. (2002) **Longman Dictionary of Language Teaching And Applied Linguistics**, Longman.
- SEBÜKTEĞİN, H. (2009) **Yabancılar için Türkçe 1-2**, İstanbul, Boğaziçi Yayınları.

- SEVENGİL, R. A. (1944) **Hüseyin Rahmi Gürpınar**, İstanbul, Hilmi Kitabevi.
- TOLSTOY, L.N. (2007) **Sanat Nedir?** İstanbul, Türkiye İş Bankası Yay.
- TOPARLI, R. (1999) **El-Kavânnü'l Killiye li-Zabti'l-Lugati't-Türkiyye**, Ankara, TDK Yayınları.
- TOPARLI, R.; ÇÖGENLİ, M. S.; YANIK N. H. (2000) **Kitâb-ı Mecnû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî**, Ankara, TDK Yayınları.
- TOPARLI, R.; VURAL H.; KARAATLI, R. (2003) **Kıpçak Türkçesi Sözlüğü** Ankara, TDK Yayınları.
- TDK (2005) **Güncel Türkçe Sözlük**, Ankara, TDK Yayınevi.
- UNGAN, S. (2006) Avrupa Birliğinin Dil Öğretimine Karşı Tutumu ve Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretilmesi, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 15**, Kütahya, ss. 217-226.
- UYGUR, N. (1996) **Kültür Kuramı**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
- UYĞUR, S. (2013) Temel Uzlaşı Olarak Dil ve Anayasa, **Türk Düşüncesi**, S.2, ss. 33-34
- WILLIAMS, E. (1984) **Reading in The Language Classroom**, London, Macmillan.
- WITTGEINSTEIN, L. (1958) **Philosophical Investigations**, Translated by G.E.M. Anscombe. New York: Macmillan.
- YAZICI, H. (1998) **Hikâye**, TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt 17, İstanbul.
- YERLİKAYA, S. (2021) Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç Adlı Romanında Deyimler, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, **Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi**, Erzincan.
- YILMAZ, Y. (2021) Yabancılar Türkçe Öğretimi Kapsamında Ömer Seyfettin'in Bazı Hikâyelerinin B1 Seviyesine Uyarlanması, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, **Yıldız Teknik Üniversitesi**, İstanbul.
- ZÜLFİKAR, H. (1969, 1980) **Yabancılar İçin Türkçe: Dil Bilgisi**, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi.

ÇEVİRİMİÇİ KAYNAKLAR

<https://www.lugatim.com>

<https://www.sozluk.gov.tr>

<https://www.turkiyemaarif.org/uploads/yabancidilolarakturkceogretimi.pdf>

[https://www.telc.net/fileadmin/user_upload/Publikationen/Diller_ia_in_Avrupa_Ortak
oneriler_AEeraevesi.pdf](https://www.telc.net/fileadmin/user_upload/Publikationen/Diller_ia_in_Avrupa_Ortak_oneriler_AEeraevesi.pdf)

EKLER

Ek-1: Ecir ve Sabır Orijinal Metin

Çocuğun cenazesi evden çıkarılırken validesi Behiye Hanım: “Ah yavrum Cemalim...Ananı babanı bırakıp da nereye gidiyorsun?..” feryat ve figaniyle avazı çıkabildiği kadar bağırdı bağırdı. İztırabının aksi duvarlara tesir eden bu canhıraş feryatlar ana kalbinde çıra gibi yandı tutuştu. Fakat o ebedî firkat yarasına devâ-sâz olamadı... Şuursuzca bir şiddetle etrafına saldırarak birkaç cam kırdı. Haykırmaktan sesi kısıldı, nihayet yere düştü bayıldı.

Behiye’yi o elîm hâl içinde gören validesi Şekûre Hanım artık torununun yeisi memâtını biraz unuttur gibi olarak hemen kızının yanına koştu. Gelen bir iki komşunun, aşçı kadının muavenetiyle Behiye’ye limon koklattı. Ağzına çiçek suyu döktü. Göğsünü çözdü, kollarını oğuşturdu.

Bedbaht ana azıcık gözlerini açtı. Etrafında toplananlara göğsünü gösteriyor, evet işte orada, eliyle işaret ettiği yerde sönmesi nâkâbil bir ateş feveran ettiğini anlatmak istiyor. Şallar içinde bayramlık kırmızı fesi başında şimdi kapıdan çıkarılan, omuzları üzerinde kuş gibi uçurulan o küçük tabutun arkası sıra koşmak onunla beraber toprağa gömülmek arzusunu kısık sesiyle anlatmaya çalışıyordu.

O nevhaları arasında diyordu ki:

– Vah Cemal’im!.. Ah yavrum!.. Bu sene büyük tövbenin on sekizine kadar yaşaya idi. Beşini bitirip altısına basacaktı!..

Ne oldu bilmem ki? Kimlerin nazarı değdi? İlâhi gözleri çıksın. Yavrucuğum bir haftalığına uğradı. Bir ateş, bir nöbet, hekim ilaç... hoca... nefes deyinceye kadar a dostlar, uçtu elimizden gitti. Ah cennet kuşu yavrum... Allah bana ayan etti. Benim içime apaşikâre doğdu. Amma ben dedim. Mektebe başlandığı günü başına elmasları taktım. Göğsüne şalı bağladım. Ne yaraştı! Ne güzellendi!

Hanım... o ahu gibi gözler, kıvrır kıvrır kirpikler... penbe penbe, ebru ebru yanaklar, o günü yavrumu öpüp koklamaya doyamadım... (iki tarafına sallanarak) işte o zaman dedim. Bu oğlan bu güzelliği ile, bu akılyla yaşamaz, dedim. Yavrumu o süsü ile, o şaniyle “Amin” günü “Payton”un içinde görenler hep maşallah dediler. Şu yukarıki

odada hocanın önüne diz çöktüğü vakıt “Rabbiyessir”i ezberden su gibi bir yanlıssız okudu idi...

Komşulardan biri:

– Sus kardeş... O çocuk değildi. Artık bir şeydi. Büyüye idi akılda Eflatun’u geçecekti. İşte öyle akıllılar yaşamaz ki.. Hani bir gün elmasım aklına geliyor mu? Basma değiştirmek için çarşıya gitti idik. O yavrucuğumuz da beraberdi. Biz bir türlü dükkânı bulamadıydık, canına bin rahmet... Rahmet de ne ya, o zaten cennet kuşu makamına gitti bile. Cemal’im basmacı Rumu görünce bizden evvel “İşte anne bu!” demedi miydi?

Diğer bir kadın – Akıllıydı... akıllıydı a... yok hanım çok akıllıydı... Aklımdan hiç çıkmaz. Ben bir gün evin kapısı önünde küfeciden çalı fasulyası alıyordum. Herife çeyrek bozdurdum. Nasıl oldu bilmem, hesabı karıştırdık. Galiba ben heriften yetmiş para istiyordum. O bana doksan para veriyordu: “Ayol hile etme, benim senden alacağım yetmiş para, bana niçin doksan para veriyorsun?” diye haykırdım. Fasulyacı da: “A hanım, hiç aklın yok mu? Yetmiş para ile doksan paranın hangisi ziyade?” dedi. Benim de zihnim karıştı, doğrusunu birdenbire bulup çıkaramadım. O aralık kapının önünden yavrum... Ah Cemal’im (altı yedi kadın hep bir ağızdan ah Cemal’im çeker) geçiyordu. Yavrumu çağırdım: “Oğlum şu herif beni aldatacak. Yetmiş para ile doksan paranın hangisi büyüktür?” dedim. O küçücük gözlerini yüzüme dikti, biraz düşündü: “Yetmiş para büyüktür.” cevabını verdi. Sonra ben de “Ben bilmiyorum zahir, şu çocuk olmasa beni aldatacaksın” tekdiriyle herifi savdım.

En yüksek ses, bu vaveylânın (tabirim af buyurulsun) “Primadonna”sı sayılan fırkatzede validenin olmak, komşu hanımların inceli kalınlı ağlama sesleri buna karışmak üzere bir saat kadar böyle Cemal’in mehasinini ta’datla yaş döküldü. Feryat edildi. Biraz sadalara hiffet, göz yaşlarına sükunet gelmek üzere iken beş altı yaşındaki çocuğunu elinde tutmuş bir komşu hanım daha zuhur etti.

Odaya girer girmez hazır bulunanlardan bir kadın yeni gelene elindeki çocuğu işaret ederek:

– Ayol Mehmedi niçin beraber getirdin? O, Cemal ile kırklı değil mi? Şimdi Behiye Hanım görecektir, meraklanacak. Yine feryadı ayyuka çıkacak. Zavallı kadın biraz susar gibi olduydu.

Yeni gelen kadın:

– Ne yapayım kardeş, kime bırakayım? Evde kimse yok ki; bizimki (eliyle cenazeyi işaret ederek) oraya gitti. Kaynanam evde amma... o artık insandan sayılmıyor ki.. yerinden kalkamıyor. Sahih midir? İnadına mı yapar?.. bilmem ki.. yine bu gece ne döşek kaldı ne yorgan... Başıma geleni anlatsam kırk yıl bitmez.

Öteden Behiye hanım Mehmedi görerek validesinin elinden çekip alır. Bağına bastırarak yine üst perdeden:

– Ah yavrum Cemalim, bununla kırklıydı.

Çocuğu öper. Bütün ana yeisi kuvvete inkılâpla kollarına seyrane etmiş gibi Behiye bağıra bağıra Mehmedi göğsü üzerine sıkıştırınca neye uğradığını bilmeyen biçare çocuğun bütün kanı çehresine hücum eder. Gözleri fincan gibi büyür. Behiye hanımın “Ah Cemalim” figânı nevmidanesine kucağındaki Mehmedin şiddeti tazyikden “aman anne ben de ölüyorum” feryadı karışır. Behiye yine mâtem kametini azıştırır. Bayılmak derekelerine gelir. O aralık ne yaptığını bilmez bir hâlde kucağındaki Mehmedi bohça gibi kaldırıp karşıya fırlatarak:

– Benimki benden gitti, besliyemedim öldü. Allah’ın emri böyle imiş ne yapalım? Ellerinki yaşasın. Vallahi hased etmem. Güle güle büyüt kardeş.

Mehmet fırlatılınca başını mindere çarpar. Kadının tazyiki mateminden kurtulduğu için çocukcağız artık sevincinden kafasının acısını hissetmiyerek annesine sokulup sorar:

– Anne, Behiye hanıma ne oldu böyle?

Validesi usulca çocuğun kulağına:

– Cemal öldü de...

– Cemal öldü mü? Öldüyse onu nereye götürdüler?

– Sus canım, mezarlığa götürdüler.

– E? Orada ne yapacaklar?

– Şimdi ağzını koparırım. Mezarlıkta ölüyü ne yaparlar?.. Gömerler.

Mehmet bir ağlama tutturarak:

– Anne, ben ölürsem beni gömmesinler... İstemem, istemem...

Karşıdan muhavereyi işiden Behiye hanım avazı çıkabildiği kadar üç dört defa haykırarak:

– Ah! Eşlerim, dostlarım, benimkini gömdüler. İşte ah kara topraklara soktular. O pamuk gibi oğlum nerelerde?.. Yerlerin altında. Hay, hay, hay...

İhtiyar bir kadın:

– Kızım Behiye kendini o kadar harap etmek iyi değildir. Allahın emrine razı değil misin? Cenab Hak onu senden ziyade seviyormuş aldı. Ne yapalım; elden ne gelir?

Diğer bir kadın:

– A hanım!.. Dokunmayınız ağlasın... Ağlamak iyidir. İçinin zehiri akar. Naciye öldüğü vakit ben tılandım, bir türlü böyle ağlayamadım da sonra “Hud” dağı gibi karnım şişti. O zaman bizimki Halaç hocaya gösterdi. Hoca bana: “Gözlerinin zehiri karnına akmış.” dedi. Anadır, canı yanıyor. Şimdi onun yüreciği çıra gibi parlar şöyle... A lakırdı mı bu? Bağır kardeş... Bağır içinin zehiri boşansın. Sonra kütükler gibi şişersin.

Sonra diğer bir kadın:

– A hanım! Ağlama öğüdü verme öyle. Ölüye ağlamak günahtır. Bunun kitapta yeri var. Kızıl taşta sen hiç Gümüş Servi’nin vaazını dinlemedin mi?

Bu matemzede valideyi teselli için “Allah ecrü sabır versin demeye gelen kadınların üç dört gün arkası kesilmez.” “Ecir ve sabur” kelimelerinin medlûllerine bakılırsa gelenlerin taziyet vazifesi ağlayanı susturmak olacağına şüphe yokken bilâkis ah ve figana teşvik edenler görülür. Her yeni gelenin taziyetiyle Behiye hanımın teessür yarası tazelene tazelene biçare kadın bir hafta zarfında o kadar gözyaşı döker ki artık göz guddelerinde akıntı sermayesi kalmaz. Gözleri kurur fakat gelen kadınların tarzı

taziyetlerine karşı ağlamamak mümkün değil ki... O yürek yakan suallere, müebbed firkata uğramış bir valideyi çıldırtacak neviden tesellilere mukabil ağlamamak kabil olamayacağını, kabil olsa da ayıp olacağını görür.

Bu birinci haftada konunun komşunun taziyeti biter. Şimdi çocuğun vefatını geç haber alan uzaktaki ahibbaya sıra gelir. Uzak semtlerden, hatta denizaşırı yerlerden her gün bir iki kabile kadın zuhur eder. Her ne kadar çocuğun vefatı üzerinden sekiz on gün geçmiş ise de son gelenler vak'ayı yeni duymuşlar... onlar için hadise taze demek... Ne kadar bağırır, çağırırlar, teessür izharında ne derece şiddet gösterirlerse kendilerini o nisbette meveddetlerini ispat etmiş sayarak daha sokak kapısından girer girmez:

– Gelemediğimiz için bizi affedin... Vallahi yeni duyduk. Ah kardeş!.. O tombul oğlan... Şuralarda koşup gezen o güzel Cemal... Gitti ha! Aman... Aman sus... Söylemeye insanın dili varmıyor. Vah yavrum.

Bu şiddetli teessürün kalblerde uyandırdığı derin bir rikkatle hanım hanımın, hizmetçi hizmetçinin boynuna sarılır. Gelenlerin hususiyet ve samimiyetlerinin derecelerine göre evvelâ bir matem öpüşmesidir başlar. Mütaakiben gözyaşları birbirine karışarak vaveylaya girer. Bu sokak kapısı faslı.. Bunun müessir mabadi yukarı katta itmam edilir. Birkaç gün de bu suretle geçer. Fakat artık Behiye hanımda ağlayacak hâl kalmaz. Avurdu avurduna çöker. Biçarenin sıhhatinden validesi, zevci endişeye düşerler, etıbbaya müracaat olunur. Doktorlar Behiye'nin kat'iyen ağlatılmamasını, gezdirilmesini teessürünün tahfifine uğraşılmasını, hasılı çocuğun acısını unutmaması esbabına tevessülü tavsiye ederler.

Şekûre hanım elân ardı arası kesilmiyen “ecir ve sabur”cuların önüne çıkarak, Behiye'nin yanında artık “ecir ve sabur” sözü etmemeleri, ölen çocuktan asla bahsolunmaması lüzumu doktorlar tarafından şiddetle ihtar edildiğini söyler. Bu tenbihi hilafında harekette bulunacakların Behiye'nin yanına çıkmamalarını rica eder. Fakat kadınların hepsine söz anlatmak kabil mi? İki rica, istirahat dinlerse, üçü kulak vermez. Yine bildiğini söyler. Böyle bin tenbih, istirahat ve ihtar ile Behiye'nin artık hasta düşen o zavallının yanına çıkarılan kadınlar, Şekûre hanım biraz odadan ayrılır ayrılmaz evvelâ birbirlerine:

– Yavrucak tosun gibiydi... Acaba ne oldu? Hangi hastalığa tutuldu? Ah sormaya da bir türlü dilimiz varmıyor ki... Ah nasıl varsın kardeşler... öyle gürbüz çocuk... e... bir varmış bir yokmuş dünyası... Hastalık gelince cılıza gürbüze bakar mı?

Behiye kurumuş dudaklariyle bu suallere cevap vermiye uğraşarak:

– Evet, tosun gibiydi... Şuralarda gezip koşuyordu. Bir akşam mektepten geldi. Başcağızını dizime dayadı. Baktım yavrumun neş’esi yok. Önce yemek yemedi. Anne üşüyorum dedi. Örttük, bastırdık. Sonra vücudunu bir ateş sardı, gaseyanlar başladı. Nesi varsa hanım başcağızındaydı. Yavrucuk hep başını, alnını gösteriyordu. Gözleri çakmak çakmak oldu. Aklımız başımızdan gitti. Hekim, hoca, buzlar, karlar, ilaçlar... Hastalığının haftasında mıydı? Ne idi. Kardeş bir akşam ağzına ilaç veriyordum. Ah, analar başından irak. Dostlarıma Allah göstermesin. Düşmanlarıma da yazık... yavrumun çehresi değişti. Ben ilacı içiyor zannediyordum. Meğer o çene atıyormuş... Uçtu hanım... Gitti yavrum. Ah Cemalim...

Hikâyenin bu noktasında göya Cemal o dakikada yeniden ruh teslim etmiş gibi yine vaveyla başlar. Şekûre hanım odaya koşar amma ekseriya kızını bayılmış bulur.

Behiye’nin annesi böyle rica ve istirhamla kadınlara söz anlatmak kabil olamayacağını görerek son tedbir olmak üzere gelenleri Behiye’nin yanına sokmazdan evvel ölen çocuktan bahsetmiyeceklerine dair birer ikişer defa yemin ettirmek çaresine baş vurur. Fakat maalesef bu tedbiri de fayda vermez.

Böyle yeminler, ahtlarla takyiden Behiye’nin yanına salıverilenler miyanında aht şikenane harekete cüret edenler, yeminini bozanlar eksik olmadığı gibi, sözünü tutacak kadar metanet gösterenler de, ölen çocuğa dair cehri değil fakat zımnî teellüm beyan etmekten, kaşla gözel olsun o “ecir ve sabur” manasını ifhamdan kendilerini bir türlü alamıyorlar, her halde Behiye’yi ağlatıyorlardı.

Bakınız nasıl:

Vefat hadisesini en geç haber alanlar, ecir ve sabur versin demeye şitapta teahhur etmiş olduklarını ahabplık, dostluk şanına bir türlü vermiyerek bu teahhurlerini affettirecek bir isticalle taziyete koşuyorlar. Sokak kapısından girince bunların istikbaline çıkan Şekûre, felâketdide Behiye’nin keyifsizliğinden, binaenaleyh cennet kuşu Cemalin

hatırası fartı tesirini mucip olduğu için artık onun yanında çocuğunun vefatına dair tek bir kelime tenbihlerinden kat'iyetle bahsederek gelenleri yeminle birer birer zaptı lisana icbardan sonra kızının yanına girilip de Behiye bu kadınlarla karşı karşıya gelince misafirler şu ziyaretten maksatları Allah ecir ve sabır versin demek olduğunu kalen değilse de halen pekâlâ anlatıyorlardı. Behiye'ye dikilen ilk nazarlarıyla:

– Vah zavallı kadın, ne kadar bozulmuşsun? Hani yavrucuğun? Çocukcağız şimdi senin yumuşak kucağına bedel siyah katı topraklara mı gömüldü?

Evet, sakit birer çehre ile bu müthiş meâli pekâlâ ifham ediyorlardı. Behiye onların, onlar Behiye'nin yüzüne bakarak mânidar mağmumane nazarlarla bir kere bu tefhim ve tefehhüm vuku buldu mu firkatzede valide artık dayanamıyor, ağlamaya mukaddime olan ufaktan bir “hu hu” salıveriyor, bu “hu hu” misafirler tarafından “uhu uhu uhu”larla mukabele ediliyor. Sonra mendiller çıkıyor, iş fitili alıyor, bayağı küçük bir matem ediliyor. Artık limonlar, çiçek suları, kordiyaller yeis ve halecanın teskini hususunda tesirsiz kalıyordu.

Hem bu matem bir matemî zımnî sayılıyor. Sarihi değil. Çünkü Cemalin ismi hiç kale alınmadı. Göya misafir hanımlar nakzı aht etmediler, yeminlerini bozmadılar. “Allah ecir ve sabır versin” sözü alenen söylenmedi. Fakat ölmüş çocuğun bütün mehasini ahval ve ef'ali yegân yine tadat oluna idi, kederli validesi işte ancak bu kadar ağlayabilirdi.

Şekûre hanım bu suretle de matemî önünü almak kabil olamadığını görünce gelenlere kapıyı açmamaya karar verir. Aşçı kadın, küçük hizmetçi kız ve evde bulunan sairlerine, evvelâ pencereden bakarak gelenlerin ecrü saburcu olmadıkları anlaşılmayınca kapıyı açmamalarını sıkı sıkıya emir ve tenbih eder. Fakat küçük evlerde böyle bir emrin infaz hükmü ne kadar müşküldür. İçeride cıvıl cıvıl kalabalık kaynarken kapıyı çalana o evi boş zannettirmek kabil olur mu? Aşçı, hizmetçi makulesi kadınlar bu emrin hükmünü yerine getirebilmek için bir iki defa da kiyaset eseri gösterirlerse üçüncüsünde emri de, tenbihi de yerli yerince unutarak bakmadan kapıyı açtırırlar. Korkulan vukuudan sonra akılları başlarına gelir... “A.. Ben kapıyı açmayacaktım amma unuttum” derler. En büyük medar mazeretleri de işte bu sözlerden ibaret olur.

Biçare Şekûre hanım ne yaptı, nasıl hareket ettiyse kızını bu ecir ve sabırcıların teselliyet derdinden kurtaramadı. Behiye'nin her gün ayıla bayıla hâli gittikçe vahamet

peyda etti. Nihayet çocuğun vefatından bir buçuk ay kadar sonra o evden ikinci bir tabut daha çıktı ki bu da ecir ve sabrını yavrucuğunun lâhdi yanında aramaya giden, daha doğrusu taziyecilerin ağlata ağlata öldürdükleri bedbaht valide oldu.

Cenaze evden çıkar çıkmaz Şekûre hanım odunluğa iner. Kızının vefatından dolayı kendine en evvel ecir ve sabıra gelecek en hatırşinas dostunun başında acısına sabrolunmaz bir yara açmak için boylu boslu bir meşe sopası intihap eder.

– Hani senin Behiyen? Anasını, kocasını bırakıp da nerelere gitti? Ah kara toprak neler alıyor!.. Zavallı Şekûre!.. Ne talihsiz başın varmış? Dayanılacak şey değil... Allah sabırlar versin! Ağla... ağla... içinin zehri aksın!!!

Taziyet feryadı ile kapıdan içeri girenlerin başına gözüne indirerek birkaçını ağırca yaralar.

Torununu müteakiben kızının gaybubeti fartı teessüriyle Şekûre hanımın çıldırdığına hükmolunur. Ertesi günü mahallece lazımgelen ilm-i haber tanzimiyle biçare kadın darüşşifaya gönderilir.

Şekûre hanımın darbei intikamından tadacak kadar erken davranmaya muvaffak olamıyan uzaklardan gelen taziyeciler o hanede “Allah ecir ve sabur versin” diyecek, uzun uzadıya ağlatacak kimseyi bulamadıklarına çok meysus olurlar. Mahzunen avdet ederler.

Henüz Behiye’nin vefatını işidemiyerek Cemalin ecrü sabru için gelenler vardı. Bunlardan Behiye’nin de vefatını, Şekûre’nin felaketini haber alanlar:

– Vah vah, Behiye ölmüş, anası da acıdan tımarhaneye gitmiş.. acaba evde başka kimse yok mu? Bari aileden birini bulup da “Mevla ecir ve sabur versin” diyeydik...

Zemininde beyanı teessüf edenler de çok oldu. Elân taziyecilerin arkası kesilmediğini zavallı Şekûre hanım tımarhaneden duyarak fartı hiddetle sonradan sahihan çıldırdı. Buna da kimse şaşmadı. Herkes hatuna hak verdi.

Ek-2: Ecir ve Sabır Uyarlanmış Metin

Çocuğun cenazesi evden çıkarılıyordu. Annesi Behiye Hanım: “Ah yavrum Cemal'im... Anneni babanı bıraktın da nereye gidiyorsun?” diye acı ile bağırdı, ağladı. Duvarlara bile etki eden, bu iç burkan ağıtlar; annenin kalbinde çıra gibi yandı, tutuştu. Fakat o sonsuza kadar sürecektir olan ayrılık yarasına çare olamadı. Kendini kaybederek etrafına saldırdı, birkaç parça cam kırdı. Bağılmaktan sesi kısıldı, sonunda yere düştü, bayıldı.

Torununun ölüm acısını biraz unuttur gibi olan Behiye'nin annesi Şekûre Hanım, Behiye'yi o acıklı durumda görünce hızlıca kızına doğru koştu. Yardıma gelen bir iki komşu ve aşçı kadının yardımıyla Behiye'ye limon koklattı. Ağzına çiçek suyu döktü. Göğsünü açtı ve kollarını ovaladı.

Zavallı anne, gözlerini az biraz açtı. Etrafında toplananlara göğsünü gösteriyor, evet işte orada, eliyle gösterdiği yerde sönmesi mümkün olmayan bir ateş fışkırdığını anlatmak istiyordu. Güzel elbiseleri içinde, bayramlık kırmızı başlığıyla şimdi kapıdan çıkarılan, omuzlar üzerinde kuş gibi uçurulan, o küçük tabutun arkasından koşmak istiyordu. Onunla birlikte gömülmek istediğini kısalmış sesiyle anlatmaya çalışıyordu.

O ağıtları arasında şöyle diyordu:

– Vah Cemal'im!.. Ah yavrum!.. Bu sene on sekizine kadar yaşaya idi. Beşini bitirip altı yaşına girecekti!..

Ne oldu, nasıl oldu bilemedim ki? Kimler nazar etti? Allah'ım onların gözleri çıksın. Yavrucuğum bir hafta için uğradı. Bir ateş, bir nöbet, doktor, ilaç deyinceye kadar dostlar, uçtu gitti elimizden. Ah cennet kuşu yavrum! Allah bana gösterdi, içime açık bir şekilde doğdu. Ama ben dedim. Okula başladığı gün başına elmas takılar taktım. Göğsüne ve omzuna şalını bağladım. Ne yakıştı! Ne güzel oldu!

Hanım... O ceylan gibi gözler, kıvrıkcık kirpikler, pespembe yanaklar... O gün yavrumu öpmeye, koklamaya doyamadım. (İki tarafa doğru sallanarak) İşte o zaman dedim ki bu çocuk bu güzelliğiyle, aklıyla yaşamaz. Yavrumu o süsü ile, şanı ile “amin günü” fayton içinde gören kişiler, sürekli maşallah dediler. Yukarıdaki odada hocanın önüne diz çöktüğünde “Rabbiyessir” duasını ezberden su gibi hatasız okuduydu.

Komşulardan biri:

– Sus kardeş, o çocuk değildi. Artık başka bir şeydi. Büyüyeydi zekada Platon’u geçirdi. İşte böyle zekiler çok yaşamaz ki. Hani bir gün aklına geliyor mu? Kumaş değiştirmek için çarşıya gittiydik. O yavrucuğumuz da bizimleydi. Biz bir türlü kumaşçının iş yerini bulamadıydık, canına bin rahmet... Rahmet ne ya, o zaten cennete bir kuş gibi gitti bile. Cemal’im kumaşçı Rum satıcıyı görünce bizden önce “İşte anne bu!” demedi miydi?

Diğer bir kadın: “Akıllıydı, akıllıydı, evet evet çok akıllıydı. Aklımdan hiç çıkmaz, ben bir gün evin kapısı önünde bir sebzeciden çalı fasulyesi alıyordum. Adama çeyrek para bozdurdum. Nasıl oldu bilmiyorum, hesabı karıştırdık. Galiba ben adamdan yetmiş lira istiyordum. O, bana doksan lira veriyordu. “Ayol beni kandırma, benim senden alacağım yetmiş lira, bana niçin doksan lira veriyorsun?” diye bağırdım. Fasulyeci de: “A hanım, aklın yok mu senin? Doksan lira mı daha büyüktür yetmiş lira mı?” dedi. Benim de kafam karıştı, doğru hesabı hemen bulup söyleyemedim. O sırada kapının önünden yavrum, kuzum Cemal’im (altı yedi kadın hep bir ağızdan ah Cemal’im diye söylenir) geçiyordu. Yavrumu çağırdım: “Oğlum, şu adam beni aldatacak. Yetmiş lira mı daha büyük doksan lira mı?” dedim. O küçücük gözlerini yüzüme dikerek biraz düşündü: “Yetmiş lira büyüktür.” dedi. Sonra ben de adama kızarak “Açıkçası ben bilmiyorum, şu çocuk olmasa beni aldatacaksın!” diyerek adamı kovdum.

En yüksek ses, bu çığlığın (yorumumu affedin) “başoyuncu”su sayılan, ayrılığı yaşayan anneye ait olmakla birlikte, komşu kadınların inceli kalınlı ağlama sesleri ile de birleşerek bir saat kadar, Cemal’in iyiliklerini ve güzel davranışlarını sayarak devam etti. Yüksek sesle ağlamalar oldu. Ağlama seslerine biraz azalma, göz yaşları biraz durmak üzere iken beş altı yaşlarındaki çocuğunu elinde tutmuş bir komşu kadın daha çıkageldi. Odada bulunanlardan biri, yeni gelen kadına elini tuttuğu çocuğu göstererek:

– Ayol Mehmet’i niçin getirdin? O, Cemal ile aynı yaşta değil mi? Şimdi Behiye Hanım görecektir, merak edecek. Yine çığlığı basacak, herkes duyacak. Zavallı kadın biraz sakinleşir gibi oldu.

Yeni gelen kadın:

– Ne yapayım kardeş, kime bırakayım? Evde kimse yok ki. Bizimki (eliyle cenazeyi göstererek) oraya gitti. Kaynanam evde ama o artık insan sayılmıyor ki!

Yerinden kalkamıyor, gerçek midir, inat mı yapar bilmem ki! Yine bu gece ne yatak kaldı ne de yorgan. Başıma gelenleri anlatsam kırk yıl bitmez.

Öteden Behiye Hanım, Mehmet'i görünce annesinin elinden çekip kendine alır. Göğsüne bastırarak yine yüksek sesle:

– Ah yavrum Cemal'im, Mehmet'le yaşıttı.

Çocuğu öper. Bütün annelik üzüntüsü kollarına toplanmış gibi Behiye, bağıra bağıra Mehmet'i göğsü üzerine sıkıştırır. Neye uğradığını şaşırان zavallı çocuğun yüzü kıpkırmızı kesilir. Gözleri fincan gibi büyür. Behiye Hanım'ın ümitsiz ağlayışına Mehmet'in şiddetli sıkışmasından dolayı “Aman anne ben ölüyorum!” çığlığı ortak olur. Behiye yine ölüm ağıtını arttırır. Bayılma derecesine gelir. O sırada ne yaptığının farkında olmadan kucağındaki Mehmet'i bohça gibi karşıya fırlatarak:

– Benimki benden gitti, büyütemedim öldü. Allah böyle emretmiş, ne yapalım! Başkalarının çocukları yaşasın. Vallahi kıskanmam. Güle güle büyüt kardeş.

Mehmet fırlatılınca başını mindere çarpar. Kadının kucağından kurtulan çocuk, sevincinden kafasının ağrısını hissetmeyerek annesine yaklaşıp sorar:

– Anne, Behiye Hanım'a ne oldu böyle?

Annesi usulca çocuğun kulağına:

– Cemal öldü de...

– Cemal öldü mü? Öldüyse onu nereye götürdüler?

– Sus canım, mezarlığa götürdüler.

– E? Orada ne yapacaklar?

– Şimdi ağzını koparırım. Mezarlığa götürülen ölüyü ne yaparlar?.. Gömerler.

Mehmet ağlamaya başlayarak:

– Anne, ben ölürsem beni gömmesinler... İstemem, istemem...

Karşidan konuşmaları duyan Behiye Hanım, bağırabildiği kadar yüksek sesle üç dört defa haykırarak:

– Ah! Eşlerim, dostlarım, benimkini gömdüler. İşte ah kara topraklara gömdüler. O pamuk gibi oğlum nerelerde? Yerin altında, ah ah ah...

İhtiyar bir kadın:

– Kızım Behiye, kendini o kadar üzmek iyi değildir. Allah'ın uygun gördüğüne razı değil misin? Cenab-ı Hak senden daha fazla seviyormuş. Ne yapalım, elden ne gelir?

Diğer bir kadın:

– A hanım!.. Dokunmayınız ağlasın. Ağlamak iyidir. İçindeki zehir akar. Naciye'm öldüğü zaman ben tılandım, bir türlü böyle ağlayamadım da sonra Hud Dağı gibi karnım şişti. O zaman benim kocam beni Halaç Hoca'ya gösterdi. Hoca bana: “Gözlerinin zehri karnına akmış.” dedi. Anadır, canı yanıyor. Şimdi onun kalbi çıra gibi yanar. A söylenecek söz mü bu? Bağır kardeş. Bağır ki içinin zehri aksın. Sonra kütük gibi şişersin.

Sonra başka bir kadın:

– A hanım! Ağlaması için öğüt verme öyle. Ölüye ağlamak günahdır. Bunun Kuran-ı Kerim'de yeri var. Kızıltaş'ta sen hiç Gümüş Servi'nin cami vaazını dinlemedin mi?

Bu üzgün anneyi teselli için “Allah başsağlığı versin demeye gelen kadınlar üç dört gün gelmeye devam eder.” Ecir ve Sabır kelimelerinin anlamlarına bakılırsa gelen kişilerin başsağlığı görevi ağlayanı susturmak olacağına şüphe yokken tam tersi ağlatmaya ve daha fazla üzmeye sebep olanlar görülür. Yeni gelen kişilerin başsağlığı konuşmalarıyla Behiye Hanım'ın üzüntüsü yenilene yenilene zavallı kadın bir hafta içinde o kadar ağlar ki artık göz bezlerinden gözyaşı gelmez olur. Gözleri kurur fakat gelenlerin başsağlığı dileme şekillerine karşı ağlamamak mümkün değil ki! O yürek yakan sorulara, sonsuz bir ayrılığa uğramış bir anneyi çıldırtacak cinsten dileklere karşı ağlamamak mümkün olamayacağını, mümkün olsa da ayıp olacağını görür.

Birinci hafta komşuların başsağlığı ziyareti biter. Şimdi çocuğun ölümünü geç duyan uzak dostlar, tanıdıklar çıkagelir. Uzak yerlerden hatta denizaşırı yerlerden her gün bir iki grup hâlinde kadınlar gelmeye devam eder. Her ne kadar çocuğun ölümü üzerinden sekiz on gün geçmiş olsa da sonra gelen kadınlar, olayı yeni duymuşlardır. Onlar için

ölüm olayı yeni demek. Sokak kapısından girer girmez ne kadar bağırır, çağırır, üzüntülerini belirtmede ne derece abartı gösterirlerse kendilerini o derece sevgilerini ispat etmiş sayarak:

– Gelemediğimiz için bizi bağışlayın. Vallahi yeni duyduk. Ah kardeş! O tombul çocuk... Şu evde koşup gezen güzel Cemal! Gitti ha!.. Aman sus! Söylemeye insanın dili varmıyor. Vah yavrum!

Bu aşırı üzüntünün yüreklerde bıraktığı derin bir hassasiyetle kadın kadının, hizmetçi hizmetçinin boynuna sarılır. Gelenlerin özel ve yakın olma derecelerine göre önce bir ölüm üzüntüsü öpüşmesi başlar. Ardından gözyaşları birbirine karışarak yüksek sesle ağlamalara başlanır. Bu sokak kapısında gerçekleşen aşama... Bunun daha etkileyici devamı yukarı katta tamamlanır. Birkaç gün daha bu şekilde geçer. Fakat artık Behiye Hanım'da ağlayacak ve üzülecek güç kalmaz. Yanakları içine çöker. Zavallının sağlığından annesi, kocası, endişelenirler, doktorlara giderler. Doktorlar, Behiye'nin asla ağlatılmamasını, gezdirilmesini, üzüntüsünün hafifletilmesini; kısacası çocuğun acısını unutması tavsiye edilir.

Şekûre Hanım ardı arkası kesilmeyen misafirlerin karşısına çıkar. Behiye'nin yanında artık başsağlığı hakkında konuşmamaları, Cemal'den de bahsedilmesinin doktorlar tarafından özellikle yasaklandığını söyler. Bu uyarıya karşı davranacak kişilerin Behiye'yi görmemelerini ister. Fakat kadınların hepsine söz anlatmak mümkün mü? İki istek ve yalvarma dinler, üçü dördü dinlemez. Yine bildiği gibi konuşur. Böyle bir uyarı ve istek ile Behiye'nin, artık ağlamaktan ve üzülmekten hasta olan o zavallının, yanına çıkarılan kadınlar, Şekûre Hanım odadan biraz ayrılır ayrılmaz önce birbirlerine:

– Yavrucak tosun gibiydi. Acaba ne oldu? Hangi hastalığa yakalandı? Ah sormaya da bir türlü dilimiz varmıyor ki! Ah nasıl varsın kardeşler! Öyle gürbüz, sağlıklı çocuk... Eh bir varmış bir yokmuş dünyası... Hastalık gelince zayıfa, şişmana bakar mı?

Behiye kurumuş dudaklarıyla bu sorulara cevap vermeye uğraşarak:

– Evet, tosun gibiydi... Şuralarda gezip koşuyordu. Bir akşam okuldan geldi. Küçük başını dizime dayadı. Baktım yavrum biraz durgundu ve mutlu değildi. Önce yemeğini yemedi, sonra anne üşüyorum dedi. Üzerini örttük, üşümesini engelledik. Sonra vücudu birden ateşlendi, kusmaya başladı. Nesi varsa küçük başındaydı. Yavrucuk hep

küçük başını, alnını gösteriyordu. Gözleri ateş gibi çakmak çakmak oldu. Aklımızı kaybettik. Doktor, hoca, buzlar, karlar, ilaçlar... Hasta olduğu hafta mıydı, ne idi? Kardeş, bir akşam ağzına ilaç veriyordum. Ah, analar başından uzak eylesin. Dostlarıma Allah göstermesin. Düşmanlarıma da yazık, yavrumun suratı değişti. Ben, Cemal'im ilacı içiyor zannediyordum. Meğer çenesinden akıyormuş. Uçtu hanım. Gitti yavrum. Ah, Cemal'im!

Hikâyenin bu noktasında, Cemal sanki o dakikada yeniden ölmüş gibi yine çığlıklar başlar. Şekûre Hanım odaya koşarak girer ama genellikle kızını bayılmış hâlde bulur.

Behiye'nin annesi böyle istek ve yalvarmalarla kadınlara söz anlatmak mümkün olamayacağını anlayarak son önlem olmak üzere gelen kadınları artık Behiye'nin yanına sokmadan önce ölen çocuktan bahsetmeyeceklerine dair birkaç defa yemin ettirmek çözümünü dener. Fakat maalesef bu önlem de işe yaramaz.

Böyle yeminler, şartlarla Behiye'nin yanına salıverilenler, yanında yeminine ters davranmaya çalışanlar, yeminini bozanlar eksik olmadı. Bununla birlikte sözünü tutacak kadar dayanan kadınlar da ölen çocukla ilgili açıkça değil ama üstü kapalı bir şekilde üzüntülerini söylemekten, kaşla gözle olsun o “başsağlığı” anlamını anlatmaktan kendilerini bir türlü alamıyorlar, her şekilde Behiye'yi ağlatıyorlardı.

Bakınız nasıl?

Ölüm olayını en geç duyanlar, başsağlığı dilemede geç kalmış olduklarını dostluklarına yakıştıramayarak bu geç kalmış olmalarını bağışlatacak bir aceleyle başsağlığına koşuyorlar. Şekûre Hanım, sokak kapısından girenlerin karşısına çıkar. Zavallı Behiye'nin mutsuzluğundan, ayrıca cennet kuşu Cemal'in anılarının etkisi çok fazla olduğu için bundan böyle onun yanında çocuğun ölümüne dair asla tek bir kelime bile konuşmamalarını yemin ettirerek kızının yanına gitmelerine izin verir. Fakat Behiye, bu kadınlarla baş başa kalınca misafirler, bu ziyaretten amaçları “Allah sabır versin” demek olduğunu sözle değilse de vücut dilleriyle gösteriyorlardı. Behiye'ye dikilen ilk bakışlarıyla:

– Vah zavallı kadın, nasıl değişmişsin? Hani yavrucağın? Yavrucağız şimdi senin yumuşak kucağına eş, siyah katı topraklara mı gömüldü?

Evet, sessiz birer yüz ile bu anlamı kesin ve açık bir şekilde anlatıyorlardı. Behiye onların, onlar Behiye'nin yüzüne bakarak anlamlı ve üzüntülü bakışlarla bir kere karşılaştı mı ayrılığa uğrayan anne artık dayanamıyor, ağlamaya giriş olan minik bir “hu hu” salıveriyor, bu “hu hu” gelen kadınlar tarafından “uhu uhu uhu” şeklinde karşılık buluyor. Sonra mendiller çıkıyor, olay başlıyor, oldukça küçük bir ölüm üzüntüsü gösteriliyor. Artık limonlar, çiçek suları, ilaçlar; üzüntü ve çarpıntıların sakinleştirilmesi karşısında etkisiz kalıyordu.

Hem bu yas tutma bir kapalı yas tutma sayılıyor. Açık değil çünkü Cemal'in ismi hiç söylenmedi. Hanımlar sözde yeminlerini bozmadılar. “Allah başsağlığı versin” sözü açık bir şekilde söylenmedi. Fakat ölmüş çocuğun bütün iyilikleri, hâl ve yaptıkları bir bir sıralanmalıydı, üzüntülü annesi işte ancak bu kadar ağlayabilirdi.

Şekûre Hanım bu şekilde de ölüm ziyaretçilerini engellemenin mümkün olamayacağını görünce gelen misafirlere kapıyı açmamaya karar verir. Aşçı kadına, küçük hizmetçi kıza ve evde bulunan diğerlerine, önce pencereden bakıp gelenlerin başsağlıkçı olmadıklarını anlamadıklarında kapıyı açmamalarını sıkı sıkıya emreder ve onları uyarır. Fakat küçük evlerde böyle bir emrin uygulanması çok zordur. İçeride sesli bir kalabalık varken kapıyı çalana o evi boş zannettirmek mümkün olur mu? Aşçı, hizmetçi kadınlar bu emrin uygulamasını yerine getirebilmek için bir iki defa uyanıklık gösterirlerse üçüncüsünde emri de uyarıyı da iyice unutarak bakmadan kapıyı açtırırlar. Korkulan şeyin gerçekleşmesinden sonra akılları başlarına gelir. “A, ben kapıyı açmayacaktım ama unuttum!” derler. En büyük özürleri de sadece bu sözlerdir.

Zavallı Şekûre Hanım ne yaptıysa, nasıl hareket ettiyse de kızını bu başsağlığı için gelenlerin moral verme çabalarından kurtaramadı. Behiye'nin her günkü ayılma bayılma hâlleri gittikçe tehlikeli olmaya başladı. Sonunda Cemal'in ölümünden bir buçuk ay kadar sonra o evden ikinci bir ölü daha çıktı. Bu başsağlığını yavrusunun mezarı yanında aramaya giden, daha doğrusu başsağlığına gelenlerin ağlata ağlata öldürdükleri zavallı anne oldu.

Behiye'nin cenazesi evden çıktıktan hemen sonra Şekûre Hanım odunluğa iner. Kızının ölümünden dolayı kendine ilk önce başsağlığına gelecek olan, en çok gönül alan

dostunun başında acısına dayanılmaz bir yara açmak için kalınca ve uzunca bir meşe odunu seçer.

– Hani senin Behiye’n? Anasını, kocasını bırakıp da nerelere gitti? Ah kara toprak neler alıyor!.. Zavallı Şekûre!.. Ne şansız bir kaderin varmış? Dayanılacak gibi değil. Allah sabırlar versin! Ağla, ağla, içinin zehri aksın!

Başsağlığı ağrıları ile kapıdan içeri girenlerin kafasına odunu indirerek birkaç kişiyi ağır yaralar. Torunundan sonra kızının da olmamasının aşırı üzüntüsüyle Şekûre Hanım’ın çıldırdığına karar verilir. Ertesi gün mahallece gerekli görülen düzenlemeyle zavallı kadın Darüşşifa’ya gönderilir.

Şekûre Hanım’ın intikam darbelerinin tadına varacak kadar erken davranmayan ve uzaktan gelen ölü ziyaretçileri, o hanede “Allah başsağlığı versin” diyecek, uzun uzadıya ağlatacak ve üzecek kimseyi bulamadıklarına çok üzürlüler. Üzgün bir şekilde geri dönerler.

Henüz Behiye’nin ölümünü işitemeyerek Cemal’in başsağlığı için gelen kimseler vardı. Bunlardan Behiye’nin ölümünü, Şekûre’nin başına gelen kötü olayları duyanlar:

– Vah vah, Behiye ölmüş, anası da üzüntüsünden ve acısından akıl hastanesine götürülmüş. Acaba evde başka kimse yok mu? Hiç olmazsa aileden birini bulup da “Allah başsağlığı versin” diyeydik.

Evde üzüntülerini söyleyenler de çok oldu. Ölüm ziyaretine gelenlerin hâlâ devam ettiğini akıl hastanesinde duyan Şekûre Hanım aşırı sinirden sonradan gerçekten delirdi. Buna da kimse şaşırmadı. Herkes ona hak verdi.

Ek-3: Baltayla Doğuran Böyle Doğurur Orijinal Metin

Etyemez sırtında denize bakar, eski yapı tahta bir ev ... İçindeki eşyanın en yenisi kırk yıllıktır. “Allah kişiyi gördüğünden yad etmesin” meseli Hasibe Hanım’ın baş sözüdür.

İstanbulun ananevî ahlâk ve âdetlerini altüst eden inkılâp rüzgârları bu eve girecek henüz bir delikceğiz bulamamıştır. Her gece döşekler yere serilir. Sabah olunca toplanır, yüke istif edilir. Bakır meydan sinisinin çevresine dizilen küçük minderlere oturulur. Tahta kaşıklar aynı kaba girer çıkar. Bütün eller vıcık vıcık aynı sahanın içini karıştırır. Her lokma parmaklarla koparılır. Bir tek bardak bütün ağızları dolaşır...

“Mü’minin artığı mü’mine helâldir.” sözü bu sofranın baş hikmetidir. Herkes yiyebileceği kadar ekmek alacak. Kimsenin önünden bir lokma şey artıp ziyan olmayacaktır. Çünkü kalan lokma kendini yemiyene lanet ederek bağırır. Odunu, kömürü idare için sıcak mevsimlerde bile üç günde bir yemek pişirilir. Bazı yemekler, tel dolapta ağırlaşır, kokar, küflenir. Fakat bu yemek bozulmuş demiye kimsenin dili varmaz. Çünkü bu cesareti gösterenin derhal küfrüne hükmedilir. İki gözüm nimet bozulur mu hiç? Ona böyle bir isnatta bulunmak, maazallah fena demek günahların en büyüğüdür. Sonra rezzakı âlem gücenir de kıtlık olur. İnsanlar açlıktan kırılır. Böyle kokmaya yüz tutmuş yemekler ateşte tekrar kaynatılarak tazelenedirilir.

Hasibe hanım, birkaç irat sahibi tutamaklı bir kadındır. Şişeyi dışından yalar ve yalatır. Uzun yıllardanberi duldur. Oğlu Saffet, gelini Şaziye, akrabasından birkaç kadınla beraber yaşar. Saffet hakikaten saf bir gençtir. Dostlar alış verişte görsünler kabilinden bir tüccar yanına devam eder. Anasının eline bakar... idare ve hüküm hep bu kadınındır.

Şaziye uysal bir kadıncağızdır. Kocasını ile iyi geçinir amma kaynanasının dırdırcılığından bazan dolar taşar, kapalı odalarda ağlar. Gizli gizli konuya komşuya dert yazar. Hep ona şu nasihatı verirler:

– Allahın takdiri böyle imiş, karşı gelinmez. Sık dişini. Başka çare yoktur.

Allahın takdiri neden böyle olduğuna gelinin hiç aklı ermez. Ne yapsın dişini sıkmaya çalışır.

Kaynana ile gelin arasında her gün alevi biraz daha parıldıyan büyük bir mesele vardır. Kaynana çocuk ister. O eve geleli üç yılı bitirip dörde basmış olan gelin de hamle dair henüz bir alâmet belirmemiştir.

Kaynana:

– Ne dedim de bu kısır karıyı oğluma aldım? Dünyada kız mı kalmadıydı acaba? Soyumuz sönecek... şikayetleriyle dövünür.

Hasibe hanım kendilerini dünyanın en mühim sülalesinden sayar... Bu mübarek ırk Hacı Keremullahtan başlar. En son, Derbentoğulları namını alır. Bunlar Türklüğün ilk müessisleri, Anadolunun birinci fâtilhleridir. Memleketin dağlarını ırmaklarını yaratmakta Halika yardım etmiş gibidirler.

Konuda komşuda bir doğum olsa Hasibenin evinde kıyamet kopar. Geline açar ağzını, yumar gözünü:

– İşit de utan ... Tahsildarın karısı gümbür gümbür dünyaya bir oğlan getirdi. Elâlem durmuyor zürriyet yetiştiriyor. Çift doğuranlar da çoğaldı. Ne olur kızım meydana bir tek yavru da sen çıkar. Irkımız Saffette sönecek..

Zavallı gelin, kızara kızara cevap verir:

– Ne yapayım hanımne Allah vermiyor.

– Elbette bir kusurun var ki Allah vermiyor.

– Ne kusurum olacak benim?

Kaynana haykırır:

– Kısırlık... kısırlık, Allah sevmediği kullarını kısırlaştırır. Eski zamanda olsa senin üzerine oğluma iki üç karı daha alırdım. Elbette birinden biri doğururdu. Ah eski zaman, eski zaman hasretlerini çektiğim o mübarek günler. Evvelden dualarla şerbetlerle, üç gün üç gece ziyafetlerle, düğünlerle evlenilirdi. Gelin hoşuna gitmedi mi: “- İraden elinde olsun.” Derdin. Boş düşerdi. Kurtulurdun. Şimdi evlenme memurunun huzurunda deftere üç satır yazı iki imza ile bağlanıyorsun. Ama artık çözülebilirsen çözülsün. Kurtuluş

ahrete sürüyor. Sen ölmeyince oğlumu evlendiremeyeceğim. Düşündükçe fenalıklar geçiriyorum.

Evin alt katında, tavanı basık büyük bir oda vardır. Pencerenin önünü süsleyen sardunyalı, şebboylar, kına çiçekleri mahallece buraya has bahçe namını kazandırmıştır. Haftada birkaç defa bu odada adeta bir divan kurulur, mahallenin çeneleri kuvvetli, dilleri cüretli dedikoducu kadınları geniş bir mangalın çevresine toplanırlar, cezveler sürülür, sigaralar tütürülür, onun bunun ayağına ip takarak sürürler...süründürürler.

O günün ruznamesi yine zavallı gelinin kısırlık meselesiyle açılmıştı.

Kaynana sigarasını fosurdatıp kahvesinin son tortularını çalkalaya çalkalaya içerken başladı:

– Komşucuklarım, içimizde yabancı yok. Hepsini söyleyeceğim. Yine size dert yanacağım. Benim derdim kırk yıl söylesem bitmez. Gelini doğurtmak için ne bilirim yaptım. Kabahat belki oğlandadır, dediler... Saffetin erkekliğini kuvvetlendirmek için şeyhin tılsımlı kemerini yedi gün belinde taşıttım. Donunu okuttum. Türbe türbe dolaştırdım. Nefeslenmiş gelincik macunları, tuncina yazılı latilokumlar yedirdim. Hele geline verdiğim emek, anlatma ile bitmez. Yeni doğmuş çocuğun ilk çişini salataya karıştır da yedir dediler, yaptım. İştahla yedi körolası yine doğurmadı. Yarasa pisliğini leblebi unu ile karıştırarak hap yap da yuttur, dediler, yutturdum. Şeyh Sadrettin gelinin karnı üzerine ayetelkursi yazdı. Üç gün sonra geldi, mübarek dilile yine kendi yaladı. Yedi emirlere kasık damarına bastırttım. Ardıçla karışık papatya ısırgan buğusuna oturdum. Velhasıl hiçbir şey kâr etmedi. Bizim şanlı, şöhretli Derbentoğulları soyumuz işte bu son filizde sönüyor. İçinizde buna bir çare bilen varsa Allah aşkına söylesin...

Bu dişi meclisin azaları meselenin ehemmiyetini anlatır ağır bakışlı istihraçların sükûtu içinde bir müddet düşündüler.

Nihayet ağzına yeni takdirdiği dişlerin ıztırabile sesi peltekleşmiş yaşlı bir kadın:

– Kardeş sen neye doğurmuyorsun sanki.. dedi.

Bu sualin ruhuna verdiği ezginlikle süzgülüşen Hasibe:

– İstiyenler çok amma varmıyorum. Biliyorum. Yedirmiyse değil, yemiye gelecekler... kendimi de henüz hekimletmedim, doğurur muyum? Doğurmaz mıyım, bilmiyorum...

Geçkinliği, hoppa tuvaletine hüzün veren bir kadın:

– Kırk sekizinde, ellisinde doğuranlar çok... Hem şimdi yaş meselesi mi kaldı? Beyoğlunda Viyanadan gelme bir berber söylüyorlar. Altmış yaşındakini yirmi beşe indiriyormuş. Abı hayat denen iksirle yüz çizgilerini yok ettikten sonra saçları tavlıyor, kabartıyor, açık yerlere tohum ekiyormuş.

Elli beşi, yılların ekspresi ile çoktan geçmiş bir kadın kırıtarak ağız açtı:

– İhtiyarlarsam inşallah şu sanatkara ben de gideyim.

Boncuklu bir hanım nine:

– Hasibeyi gençleştirerek kocaya verip döl almıya uğraşmaktansa hazır şu gençleri doğurtmak daha kolay olmaz mı?

Hasibe:

– Bir türlü doğurtamıyoruz işte ne yapalım...

Boncuklu:

– Ben onu doğurtmanın tılsımını biliyorum.

Hasibe telaştan dalgalanan sesile:

– Hay ağzını öpeyim, çabuk söyle...

– Hacı Nurinin bahçesinde bir armut ağacı vardı. Kocamış değil, fakat iyi meyva vermez. Seyrek seperek kurtlu murtlu birkaç şey.. Ağacı yemişlendirmek için bir usul salık vermişler. Baltayı alınız: “- Mahsul vermezsen seni bununla keserim” diyerek üzerine yürüyünüz demişler. Böylece armut ağacını korkutmuşlar. İleriki yıl pıtrak gibi yemiş vermiş.

Hasibe biraz düşünerek:

– Bu usulün bizim geline tatbikinden bir fayda umulur mu?

Boncuklu:

– Niçin umulmasın? Ağaç korkutulur da insan korkutulmaz mı?

Hasibe itminanlı bir gülümseme ile:

– Ben de şu bizim kısır gelini balta ile bir korkutayım inşallah bakalım ne olur?

Bu dişi meclisin gençlik çalımı satan ihtiya azaları bu kararı ittifakla alkışlarlar... Mahallenin odun yarıcısından iğreti balta alınır.

Zavallı gelinin bir şeyden haberi yok. O kendi odasında işile gücile meşguldür. Bu dedikoducu kumkumaların aralarına katışmaz. Şaziye odasında kocasının bir söküğünü dikmekle oyalanırken kaynana elinde koskocaman balta ile birdenbire içeriye girer. Suratına bir korkunçluk vahşeti vermek için büyüttüğü gözleriyle müthiş silahını havaya kaldırarak geline şöyle bağıra bağıra hücum eder.

– Meyvasız ağacı kökünden budarlar. Doğurmazsan seni bununla param parça edeceğim...

Neye uğradığını bilemiyen masum gelin, ani büyük bir korku ile bayılır, düşer... Yaptığına pişman olan kaynananın kopardığı yaygaralar üzerine konu komşu üşüşür, baygını ayıltırlar amma zavallıdan 24 saat süren dayanılmaz sancılarla bir kandır boşanır... Leğeni dolduran kan havuzu içinde bir pıhtı yüzdüğü görülür. Bu gelinin korku ile düşürdüğü iki aylık bir cenindir. Kaynananın beklediği torunun ham ölüsü...

Leğenin başında matem eden anasına ömründe ilk defa çıkışan oğlu sorar:

– Anne ne yaptın? Bu cinayet ne?

Yine ömründe hiç söz altında kalmıyan kocakarı cevap verir:

– Ne yapacağım... Tarif ettikleri usulde doğurtmak istedim...

– Balta ile doğuran, işte böyle doğurur. Çocuğumu öldürdün.

– Oşt köpek. Neden olmuş senin çocuğun? O senin babalığınla değil, yedi emirlerin mübarek himmetleriyle oluyordu.

Ek-4: Baltayla Doğuran Böyle Doğurur Uyarlanmış Metin

Etyemez üstünde denize bakan, eski yapı tahta bir ev... İçindeki eşyanın en yenisi kırk yıllıktır. “Allah kişiyi gördüğünden yabancı etmesin.” atasözü Hasibe Hanım’ın her zaman kullandığı bir cümledir.

İstanbul’un geleneksel ahlâk ve göreneklerini altüst eden değişim rüzgârları henüz bu eve girecek bir delikçeğiz bulamamıştır. Her gece yataklar yere serilir. Sabah olunca toplanır, yatak yerine tekrar konur. Bakır meydan tepsinin etrafına dizilen küçük minderlere oturulur. Tahta kaşıklar aynı kaba girer, aynı kaptan çıkar. Bütün eller vıcık vıcık aynı tabağın içini karıştırır. Her lokma, parmaklar kullanılarak koparılır. Bir tek bardakla bütün ağızlar dolaşılır.

“Müminin artığı mümine helâldir.” sözü bu yemeğin en önemli sözüdür. Herkes yiyebileceği kadar eklemek alacak. Kimsenin önünden bir lokma yiyecek artıp atılmayacak. Çünkü kalan lokma bırakana arkasından lanet eder. Odunu, kömürü idareli kullanmak için sıcak mevsimlerde bile üç günde bir yemek pişirilir. Bazı yemekler, tel dolapta bozulmaya başlar, kokar, küflenir. Fakat bu yemek bozulmuş demeye kimsenin dili varmaz. Çünkü bu cesareti gösterenin hemen dinden çıktığına karar verilir. İki gözüm, Allah’ın verdiği yiyecek bozulur mu hiç! Ona böyle bir yakıştırmada bulunmak, Allah göstermesin kötü demek günahların en büyüğüdür. Sonra rızkımızı veren Allah gücenir de kıtlık olur. İnsanlar açlıktan kırılır. Böyle kokmaya yüz tutmuş yemekler, ateşte tekrar ısıtılarak yemeğe konulur.

Hasibe Hanım, birkaç gelir sahibi olan tutumlu bir kadındır. Şişeyi dışından yalar ve yalatır. Uzun yıllardır dul bir kadındır. Oğlu Saffet, gelini Şaziye, akrabasından birkaç kadınla beraber yaşar. Saffet gerçekten saf bir gençtir. Dostlar alışverişte görsünler diye bir tüccar yanında çalışır. Annesinin eline bakar. Evin yönetimi ve kararlar hep Hasibe Hanım’dadır.

Şaziye uysal bir kadıncağızdır. Kocasını ile iyi geçinir ama kaynanasının dırdırcılığından bazen dolar taşar, kapalı odalarda ağlar. Gizli gizli komşulara dert yazar. Ona hep şu öğüdü verirler:

– Allah’ın isteği böyle imiş, karşı gelinmez. Sık dişini. Başka çare yoktur.

Allah'ın isteğinin neden böyle olduğuna gelinin aklı hiç ermez. Ne yapsın dişini sıkmaya çalışır.

Kaynana ile gelin arasında şiddeti her gün biraz daha artan büyük bir sorun vardır. Kaynana çocuk ister. O eve gelin geleli üç yılı bitirip dörde basmış olan gelinde hamileliğe dair henüz bir işaret belirmemiştir.

Kaynana:

– Ne dedim de bu kısır kadını oğluma aldım? Dünyada kız mı kalmadıydı acaba? Soyumuz sona erecek, şikayetleriyle kendi kendine üzülür.

Hasibe Hanım, kendilerini dünyanın en önemli ailelerinden sayar. Bu kutsal ırk Hacı Keremullah'tan başlar. En son Derbentoğulları ismini alır. Bunlar Türklüğün ilk kurucuları, Anadolu'ya ilk sahip olanlardır. Memleketin dağlarını, ırmaklarını yaratmakta Allah'a yardım etmiş gibidirler.

Konuda komşuda bir doğum olsa Hasibe'nin evinde kıyamet kopar. Geline açar ağzını, yumar gözünü:

– Duy da utan! Tahsildarın karısı dünyaya gümbür gümbür bir oğlan getirdi. Başkaları durmuyor, soy yetiştiriyor. Çift doğuranlar da çoğaldı. Ne olur kızım dünyaya bir tek yavru da sen getir. Soyumuz Saffet'te sönecek.

Zavallı gelin, kızara kızara cevap verir:

– Ne yapayım hanımanne Allah vermiyor.

– Elbette bir kusurun var ki Allah vermiyor.

– Ne kusurum olacak benim?

Kaynana haykırarak:

– Kısırlık, kısırlık ... Allah sevmediği kullarını kısırlaştırır. Eskiden olsa senin üzerine oğlumu iki üç kadınla daha evlendirdim. Elbette birinden biri doğururdu. Ah, eski zaman! Eski zamanların özlemini çektiğim o güzel günler. Önceleri dualarla, şerbetlerle, üç gün üç gece yemeklerle, düğünlerle evlenilirdi. Gelin hoşuna gitmedi mi: “İraden elinde olsun.” der, boşanırdın. Şimdi evlenme memurunun huzurunda deftere üç cümle yazı, iki imza ile bağlanıyorsun, evlenmiş oluyorsun. Artık kurtulabilirsen haydi

kurtul! Kurtuluş ahirete kadar devam ediyor. Sen ölmeyince oğlumu başkasıyla da evlendiremeyeceğim. Düşündükçe kötü oluyorum, baygınlık geçireceğim neredeyse.

Evin alt katında, tavanı basık büyük bir oda vardır. Pencerenin önünü süsleyen sardunyalı, şebboylar, kına çiçekleri mahallece buraya has bahçe ismini kazandırmıştır. Haftada birkaç defa bu odada bir eğlence grubu kurulur, mahallenin çeneleri kuvvetli, dilleri cüretli dedikoducu kadınları geniş bir mangalın çevresine toplanırlar, cezveler sürülür, sigaralar tütürülür, onun bunun ayağına ip takarak sürürler, süründürürler.

O günün olayı yine zavallı gelinin kısırlık sorunu ile açılmıştı. Kaynana sigarasını içine çekip kahvesinin son tortularını çalkalaya çalkalaya içerken başladı:

– Komşucuklarım, içimizde tanımadık kimse yok. Aklımdakilerin hepsini söyleyeceğim. Yine size dert yanacağım. Ben derdimi kırk yıl anlatsam bitmez. Gelin doğursun diye ne biliyorsam yaptım. Kusur belki oğlundadır, dediler. Saffet’in erkekliğini kuvvetlendirmek için şeyhin tılsımlı kemerini yedi gün belinde taşıttım. Donunu okuttum. Türbe türbe dolaştırdım. Dualar okunmuş gelincik macunları, Salaten Tuncina duası yazılı lokumlar yedirdim. Hele gelin için verdiğim emek, anlatarak bitmez. Yeni doğmuş bir çocuğun ilk çişini salataya karıştır da yedir dediler, yedirdim. İştahla yedi kör olasıca, yine doğurmadı. Yarasa pisliğini leblebi unu ile karıştırarak hap yap da yuttur, dediler, yutturdum. Şeyh Sadrettin gelinin karnı üzerine Ayetel Kürsi yazdı.

Üç gün sonra geldi, mübarek diliyle yine kendi yaladı. Yedi Emirlerle kasık damarına bastırttı. Ardıçla karışık papatya ısırğan dumanına oturttu. Kısacası hiçbir şey yarar sağlamadı. Bizim şanlı, şöhretli Derbentoğulları soyumuz işte bu son nesilde sönüyor. İçinizde buna bir çözüm bilen varsa Allah aşkına söylesin...

Bu kadın grubunun üyeleri sorunun önemini anlarmış gibi ağır bakışlı düşüncelerin sessizliği içinde bir süre düşündüler.

Nihayet ağzına yeni taktırdığı dişlerin acısı ile sesi peltekleşmiş yaşlı bir kadın:

– Kardeş sen niye doğurmuyorsun sanki, dedi.

Bu sorunun ruhuna verdiği üzüntü ile süzgülüşen Hasibe:

– İsteyenler çok ama varmıyorum. Biliyorum ki yedirmeye değil, yemeye gelecekler. Kendimi de henüz doktora göstermedim. Doğurur muyum, doğurmaz mıyım, bilmiyorum!..

Yaşlılığı, hoppa giyimine üzüntü veren bir kadın:

– Kırk sekizinde, ellisinde doğuranlar çok. Hem şimdi yaş meselesi mi kaldı? Beyoğlu’nda Viyana’dan gelen bir berberden bahsediyorlar. Altmış yaşındakini yirmi beşe indiriyormuş. Sonsuzluk suyu denen iksirle yüz çizgilerini yok ettikten sonra saçları tavlıyor, kabartıyor, açık yerlere tohum ekiyormuş.

Elli beşi, yılların ekspresi ile çoktan geçmiş bir kadın kırıtarak konuşmaya başladı:

– İhtiyarlarsam inşallah şu sanatkâra ben de gideyim.

Boncuklu bir hanım nine:

– Hasibe’yi gençleştirerek kocaya verip çocuk almaya uğraşmaktansa hazır şu gençleri doğurtmak daha kolay olmaz mı?

Hasibe:

– Bir türlü doğurtamıyoruz işte ne yapalım!..

Boncuklu:

– Ben onu doğurtmanın tılsımını biliyorum.

Hasibe telaştan dalgalanan sesiyle:

– Hay ağzını öpeyim, çabuk söyle!..

– Hacı Nuri’nin bahçesinde bir armut ağacı vardı. Yaşlı değil fakat iyi meyve de vermezmiş. Az çok kurtlu murtlu birkaç armut... Ağaç meyve versin diye bir yöntem önermişler. Baltayı eline al: “Mahsul vermezsen seni bununla keserim!” diyerek üzerine yürüyünüz demişler. Bu şekilde armut ağacını korkutmuşlar. İleriki yıl pıtrak gibi yemiş vermiş.

Hasibe biraz düşünerek:

– Bu yöntemin bizim geline uygulamaktan bir fayda umulur mu?

Boncuklu:

– Niçin umulmasın? Ağaç korkutulur da insan korkutulmaz mı?

Hasibe inanmış bir gülümseme ile:

– Ben de şu bizim kısır gelini balta ile bir korkutayım inşallah bakalım ne olur?

Bu kadın grubunun gençlik çalımı satan ihtiyar üyeleri bu kararı hep birlikte alkışlarlar. Mahallenin oduncusundan bir balta alınır.

Zavallı gelinin bir şeyden haberi yok. O kendi odasında işiyle gücüyle uğraşmaktadır. Bu dedikoducu yaşlı kadınların aralarına karışmaz. Şaziye odasında kocasının bir söküğünü dikmekle oyalanırken kaynana elinde koskocaman balta ile birdenbire içeriye girer. Suratına bir korkunçluk süsü vermek için büyüttüğü gözleriyle müthiş silahını havaya kaldırarak geline şöyle bağıra bağıra hücum eder.

– Meyvesiz ağacı kökünden budarlar. Doğurmazsan seni bununla paramparça edeceğim!..

Neye uğradığını anlamayan zavallı gelin, büyük bir korku ile bayılır, düşer. Yaptığına pişman olan kaynananın kopardığı gürültüler üzerine konu komşu gelir, baygın gelini ayıltırlar ama zavallıdan 24 saat süren dayanılmaz ağrılarla bir kan boşanır. Leğeni dolduran kan havuzu içinde bir pıhtının yüzdüğü görülür. Bu gelinin korku ile düşürdüğü iki aylık bir cenindir. Kaynananın beklediği torununun doğmamış ölüsü!..

Leğenin başında bebeğinin ölümüne ağlayan annesine ömründe ilk defa kızan oğlu sorar:

– Anne, sen ne yaptın? Bu cinayet ne?

Yine ömrü boyunca hiçbir zaman söz altında kalmayan kocakarı cevap verir:

– Ne yapmışım? Tarif ettikleri şekilde karını doğurtmak istedim.

– Balta ile doğuran işte böyle doğurur. Çocuğumu öldürdün.

– Hoşt köpek. Neden senin çocuğun olmuş? O senin babalığınla değil, Yedi Emirlerin kutsal yardımlarıyla oluyordu!

Ek-5: Papazın Eşegi Orijinal Metin

“Kasteles Klermon”un ihtiyar papazı merkebe kurulmuş, boynuz saplı, balinelerinin uçları fındık kadar iri madenî yuvarlaklarla müntehî büyük mavi şemsiyesini açmış yavaş yavaş Fornilas yokuşunu çıkıyor.

Saat öğleden sonra beş var. Mevsim temmuz. Henüz ufuktan hayli yüksekte bulunan güneş kızgın şuaatını rahibin üzerine yağdırıyor, ortalığa ateş saçıyor. Muhterem ihtiyar bir elinde dizgin, diğerinde dua kitabı... Hem bindiği hayvanın dizginini idareye hem de duayı okumaya uğraşıyor. Kitabı gözlerinin hizasına kaldırmak için çok zahmet çekiyor. Harareten terliyor. Âdeta bunalıyor. Bu hararet, bu kıraat esnasında papaz efendiye bir de rehavet ârız olur... Gide gide uyku da galebeye başlar. Aralık aralık gözler kapanır. Dua ile meşgul olan dudakların tilâvet harekâtı sekte-dâr olur. Parmaklar arasından dizginler gevşer.

Papaz büsbütün rahat uykuya dalacak belki de tepetaklak hayvandan yuvarlanacak amma o kadar derin uykuya varmağa imkân yok. Birkaç şekerleme geçirir geçirmez merkebin ayağı bir taşa ilişiyor, hasıl olan sarsıntı uyuyan papazı biraz uyandırır. Dizgin tutan parmaklar da birkaç kuvvetsiz hareket, dudaklarda rehavetli bir iki mırıltı peyda oluyor. Fakat merkebin ayağı yola düzelince bu ufak uyanıklık yine uykuya inkılâp ediyor. Ya nasıl uyumasın? Papaza ârız olan bu ağırlık yalnız havanın hararetinden de gelme değil. Papaz efendi öğle yemeğini meslektaşlarından birinin nezdinde yemiş... İki papaz karşı karşıya hayli atıştırmışlar.

Sıcaktan bîzar olan papaz değil, altındaki biçare eşek de pür hararet kesilmiş. O da terliyor. Onun da buharı tütüyor, sıkça sıkça soluyor.. homurdanıyor.. Çirkin sesiyle ara sıra uzun nağmeli feryatlar, şikayetler salıveriyor. İkide bir sendeliyor.

Yokuş diklendikçe eşegin hareketi de ağırlaştığı için o sarsıntılar ihtiyara aynı beşik sallantısı, o feryatlar aynı ninni nağmeleri gibi gelir. Zavallı papaz son uyanışında bu dört ayaklı canlı beşiğin uyku veren ihtizazlarına vücuduna teslimde biraz daha devam etse, hele o kerih sadaları ninni gibi telakki de beş on dakika daha gaflet gösterse bütün bütün uyuyuvereceğini düşünür. Dalacağı o uykudan uyanmasını müteakip dehşetle düşeceğini nasılsa aklına getirir. Uykunun galebesinden kurtulmak için eşekten iner. Yuları koluna geçirir. Etrafındaki lâtif manzaralara bir göz gezdirdikten sonra yine dua

kitabını açar. Kitap elde eşek yedekte mutalaa ile meşgul olarak aheste aheste yola düzelir.

O vakitler Fornilas dünyanın en latif memleketlerinden sayılırdı. Etraf bütün bağık... Henüz Filloksıra, Oidiyom gibi hastalıklardan eser olmadığından kütükler, asmalar, dallarından sarkan dolgun salkımlariyle mahsul bolluğu yeşil bir taravet içinde gözüküyor, bu bağıklar arasında üzerleri yemiş dolu ağaçlar da nazarları celbediyor.

Papaz efendi hâlâ yular kolunda, okuduğu Latincenin halli gavamızıyle meşgul, pek dalgın bir reftâr ile gidiyor, artık ne etrafın letafetine bakıyor, ne de yolda tesadüf eylediği kimseleri görebiliyor. Yalnız güneşin hararetinden müteessiren arada bir mantosunun derin cebinden mavi satrançlı iri bir mendil çıkarıyor, alnından nohut tanesi gibi peyda olan terleri siliyor, sonra yine kitabını açarak mutaleasına dalıyor.

İki serseri çingene yol çitinin gölgesine oturmuşlar, ayaklarını hendeğe uzatmışlar. Etraf bahçelerden aşırılmış oldukları meyvalardan mürettep bir taam ediyorlar.

Bu iki kara kuru çapulcu çingene oraya yaya olarak pek uzaktan gelmişler, geceyi oralarda geçirmişler fakat henüz etraftan bir şey çalıp çırpamamışlar.

Civar ahali o mevsimde çingenelerin aşırıntıya çıktıklarını bildiklerinden merkep, at, koyun, keçi, kaz, hindi, tavuk nevinden hayvanları kaparlar, şiddetli muhafaza altında bulundururlar. Bu iki çingene sirkat fikriyle o civarı dönmüşler, dolaşmışlar. Fakat o esnada tıknmakta oldukları meyvalardan başka bir şey bulamamışlar. İşin fenası nerede? O geceyi de bir samanlık yahut değirmen kovuğunda geçirdikten sonra yarın sabah Valans pazarına inecekler... Satış meydanına çıkaracak elde bir şey yok. Hiç öyle boş elle pazara gidilir mi? Ne yapmalı yapmalı herhalde bir şey çarpmalı...

İşte o aralık papaz efendi eşeğiyle bu iki serserinin önünden geçer. Çingeneler rahibi görünce ihtiramen ellerini şapka namına başlarında taşıdıkları muntar serpuşlarına götürürler. Fakat midesi ağır bir hazım fiili, zihni dua kıraati ile meşgul bulunan papaz, dalgınlıkla ne kıpırtıları ne de ettikleri ihtiram hareketini görebilir. Hiçbir şeyin farkına varmaksızın geçer gider. Serserinin biri diğerine yavaşça:

– Görüyor musun? Ne güzel eşek!..

– Eşek güzel amma yuları papazın kolunda...

– Aşırsak yarın pazarda cebimize hayli para girer. Şu eşek hiç etmezse yine su gibi on pistol eder sanırım.

– Aşıramaz mıyız?

– Aşıyoruz ya... Hayvan aynalı, papaz hımbıl.. biz işe başlayalım, bak o hiçbir şey çakabilir mi?

İki çingene orada tez elden ufak bir kumpaz geçerek eşeğin sirkati hakkında seri bir plan tertip ederler. Birkaç kelime ile birbirlerine meramlarını anlatır anlatmaz çingenenin biri orada çarçabuk anadan doğma soyunur. Eşeğe yaklaşıp hayvanın başından yuları çözer, kendi boynuna geçirir. Palanı da söker. Onu da sırtına yüklenir. Çingenenin biri böyle yularlanıp semerlenince diğer çingene de çıplak kalan eşeğin üzerine atlayarak hayvanı aksi cihete yani Valans yoluna doğru götürür.

Hayvan elden gider, fakat papazın arkasında asıl tuhaflik da ondan sonra başlar. Dalgın rahip yuların söküldüğü esnadaki birkaç ufak sarsıntıya hiç aldırılmaz. O yine duasını okuya okuya aheste yürüyüşünde devam eder. Arkasındaki palanlı yularlı çıplak çingene himarâne bir yürüyüşle adımlarını efendisinin hatvelerine uydurur. Arada bir homurdanıp yular silkerek eşekliğe piyaz verecek şivelerle yürür. Bu gidişle Kastel çeşmesi önüne vasıl olurlar.

Ağaçlar yolun üzerinde nüfuzu nazara mani sık yeşil bir kubbe teşkil ettiklerinden yalnız bu yeşillikten masnu’ duvarın ilerisinde açılmış bir rahnedan şatonun kalın duvarlarıyla kilise çan kulesinin eşkâli berrak bir seman zamini üzerinde irtisam ettiği görülür. Papaz eşeğine binip kendi cemaatine merkepsüvar olarak görünmeği rahibane vakarına daha muvafık bulur. Eşeğe atlamak üzere geriye döner, sevimli kır eşekçığının palanı altında hazin gözleri yere matuf iki ince bacaklı esmer renkli, çıplak garip bir vücut görünce hayretinden arkasına devrili verecek gibi birkaç kerre şiddetlice sendeliyerek titrek bir istiğrap sadasiyle:

– Aman yarabbi, bu ne hâl? der.

Çingene palanın sıkleti altında takatsiz kalmış, hele çıplaklığından utanmış gibi elîm bir mahcubiyetle iki elini birbirine kavuşturup rica ve niyaz vaziyeti alarak:

– Heyhat papaz efendi hazretleri, arkanızdan gelen bu palanlı mahlûk dualarınızın kudsiyeti icabetinde müstahak olmayan bir günahkârdır. Evet, ben mücrim bir kul idim. Cenabıhak mücazaten beni eşek şekline sokmuştu. Bir hayli müddet kendim gibi günahkâr insanların ellerine düştüm. Çok eziyet ve mihnet çektim. Nihayet besbelli tecrübe müddeti hitam bulmuş olmalı ki sizin gibi mübarek bir zata satıldım. Günahkâr hakkında gece gündüz mağfiret talebinden fariğ olmayışınızın en büyük manevi tesiri işte bende görüldü. Duanız berakâtiyle yine insanlığıma avdet ettim. Ey muhterem zat! Cenabı Mevlaya bir kul iade ettiniz. Fakat siz bir eşekten oldunuz, bu zararınızı düşündükçe hiçbir veçhile teselli olamıyacağım.

Dualarının hüsnü tesiratını bu bahir nümunede gören papaz iftiharla sabık eşeğini teselli ederek:

– Müteselli olunuz kardeşim, gerçek eşeğimin elden çıkması benim için büyük bir kederse de Cenabı Hakka bir kul kazandırdığının vicdani meserreti bence herşeyden büyüktür. Haydi oturduğum eve kadar gidelim, yolu benden iyi bilirsin. Sana urba vereyim. Güzelce karnını doyurayım. Daha ahırda hayli saman arpa var fakat onlar senden sonra gelecek eşeğin hakkıdır.

Bilirsin ki yiyecek hakkında hiç cimrilikte bulunmaz önünden yemini eksik etmezdim. Yine öyle seni bugün bol bol it'am edeyim. Sonra çık git kendine bir maişet vasıtası bul... Lâkin bundan sonra gûnahtan tevakkiye çalış. Zira yine eşeklik senin için biçilmiş kaftan demektir.

Çıplak çingene birkaç saat sonra mükemmelen çulu düzmüş, karnını doyurmuş, papazın semahat eseri olarak cebine birkaç mangır indirmiş olduğu hâlde o muhterem duacının evinden çıkar, karar vermiş oldukları mahale giderek arkadaşıyla birleşir. Ertesi günü eşekceğiz Valans pazarında hayvan canbazına on beş pistole satılır.

Biçare papaz eşeksiz kalır. Kendine bir binek hayvanı uydurmak için bir hafta sonra pazara iner. Bakar ki satılık eşekler bir sıraya teşhir mahalline dizilmiş. Hayvanları dikkatle gözden geçirmeğe başlar. Fakat eşek intihabında büyük bir tereddüde düşer. Öyle ya! Yine bunlar meyanında Allahın gazabına uğramış bir günahkâr insan varsa?.. Yine edeceği duaların berekâtiyle bu da evvelki adamlık şekline avdet ederse?.. Papaz efendi büyük bir tereddüt içinde iken birdenbire yanık yanık bir ağırma işidir. Bir de bakar ki

ilerdeki eşek esaret zincirini kıracak şiddetlerle tepiniyor. Oradan kurtulup papaza yaklaşmak istiyor. Yani lisanı hâliyle “beni bırakıp başka eşek alma” ricasında bulunuyor. İlk nazarda efendisi, kadim hizmetkârını evet günahkârı tanır... Eyvah!.. O uslanmaz mücrim yine gazabı ilahiye celp ile eşek postuna girmiş...

Artık tereddüte mahal kalmaz. Bu pür maasi eşeğe yine para verip de beşer nesline avdetini papaz bu defa muvafık görmez. Fakat kendine karşı hürmet ve sadakat hissiyle kulak sallayan emektarına birkaç nasihat vermek lütufkârlığından da bir türlü kendini alamıyarak merkebin uzun kulağına eğilip:

– Behey uslanmaz hayvan! Geçirdiğin ilk eşeklik hayatından mütenebbih olmıyarak yine bir ikinci günah mı işledin? Zalim insanlar eline düş, geçireceğin hayatın azabından aklını başına al da tekrar adam olmağa çalış. Fakat bu tahavvülün benim nezdimde vuku bulmasın. Kulaklarını sallayıp yalvarma öyle... Seni alsa alsa tercüme-i hâline vakıf olmayan bir ahmak alır... Artık ben almam!

Ek-6: Papazın Eşeği Uyarlanmış Metin

“Kasteles Klermon”un ihtiyar papazı eşeğe kurulmuş; boynuzu saplı, balinelerinin uçları fındık kadar iri metal yuvarlak parçalı, büyük mavi şemsiyesini açmış yavaş yavaş Fornillas Yokuşu’ndan çıkıyor.

Saat öğleden sonraya beş var. Temmuz ayı. Henüz ufuktan oldukça yüksekte bulunan güneş, kızgın ışıklarını rahibin üzerine yağıdırıyor; ortalığa ateş saçıyor. Saygı değer ihtiyar elinin birinde eşeğin dizgini, diğerinde ise dua kitabı... Hem bindiği hayvanın dizginini tutmaya hem de duayı okumaya uğraşıyor. Kitabı gözlerinin seviyesine kaldırmak için çok sıkıntı çekiyor. Sıcaktan terliyor. Neredeyse bunalıyor. Bu sıcak hava, bu okuma esnasında papaz efendiye bir de uyku gelmeye başlar. Gide gide uyku da ağır basmaya başladı. Ara ara gözler kapanır. Dua ile kıpırdayan dudakların okuma hareketleri kesilir. Parmaklar arasından dizginler gevşer.

Papaz neredeyse uyuyacak belki de hayvandan tepetaklak düşecek ama o kadar derin bir uykuya dalmak mümkün değil. Birkaç şekerleme geçirir geçirmez eşeğin ayağı bir taşa takılıyor, meydana gelen sarsıntı uyuyan papazı uyandırıyor. Dizgin tutan

parmaklarda birkaç kuvvetsiz hareket, dudaklarında uyukulu bir iki mırıltı duyuluyor fakat eşeğin ayağı yolda düzelince bu ufak uyanıklık yine uykuya dönüşüyor. Nasıl uyumasın ki! Papazda ortaya çıkan bu ağırlık yalnız havanın sıcaklığından gelme değil. Papaz efendi öğle yemeğini meslektaşlarından birinin yanında yemiş. İki papaz karşı karşıya oldukça fazla atıştırmışlar.

Sıcaktan yorulan sadece papaz değil, altındaki zavallı eşek de sıcaktan ateş gibi olmuştu. O da terliyor. Onun da buharı tütüyor, sık sık soluyor, homurdanıyor. Çirkin sesiyle ara sıra uzun uzun ezgili bağırmlar salıveriyor. İkide bir sendeleyerek ilerliyor.

Yokuş dikleştikçe eşeğin hareketi yavaşladığı için o sarsıntılar, ihtiyara beşik sallantısı gibi; o anırmalar, ninni gibi gelir. Zavallı papaz son uyanışında bu dört ayaklı canlı beşiğin uyku veren sallantılarına kendini teslim etse özellikle o iğrenç anırma seslerini ninni gibi düşünse de beş on dakika daha dalgınlık gösterse tamamen uyuyuvereceğini düşünür. Dalacağı o uykudan uyanmasının ardından düşeceğini korkuyla aklına getirir. Uykunun ağırlığından kurtulmak için eşekten iner. Yuları koluna geçirir. Çevresindeki güzel manzaralara biraz baktıktan sonra yine dua kitabını açar. Kitabı elinde, eşiği yanında düşünerek yavaş yavaş yola devam eder.

O zamanlarda Fornillas dünyanın en güzel şehirlerinden biri sayılırdı. Etraf bütün bağlık... Henüz Filoksera, Oidiyom gibi hastalıklar olmadığı için kütükler, asmalar, dallarından sarkan dolgun salkımlarıyla ürün bolluğu yeşil bir tazelik içinde gözüküyor, bu bağlıklar arasında üzerleri meyve dolu ağaçlar da bakışları üzerine çekiyor.

Papaz efendi hâlâ yular kolunda, okuduğu Latincenin kolay anlaşılmayan derin anlamlarıyla uğraşarak oldukça dalgın bir yürüyüşle ilerliyor, artık ne manzaranın güzelliğine bakıyor ne de yol üstünde karşılaştığı kimseleri görebiliyor. Sadece güneşin sıcaklığından bunalmış, arada bir mantosunun derin cebinden mavi satranç desenli bir mendil çıkarıyor. Alnından nohut tanesi gibi ortaya çıkan terleri siliyor, sonra yine kitabının sayfalarını açarak düşüncelere dalıyor.

İki serseri çingene yol çitinin gölgesine oturmuşlar, ayaklarını çukura uzatmışlar. Çevredeki bahçelerden çaldıkları meyvelerden yiyorlar.

Bu iki kara kuru çapulcu çingene oraya yürüyerek çok uzak bir yerden gelmişler, geceyi oralarda geçirmişler fakat henüz etraftaki yerlerden bir şeyler çalıp çırpamamışlar.

Çevrede yaşayanlar, o mevsimde çingenelerin hırsızlığa çıktıklarını bildiklerinden eşek, koyun, at, keçi, hindi, tavuk, kaz cinsinden hayvanları ahırlara veya kümeslere kapatırlar; hayvanlarını oldukça iyi korumaya çalışırlar. Bu iki çingene hırsızlık fikriyle o çevrede dolaşmışlar. Fakat o esnada yemekte oldukları ve çaldıkları meyvelerden başka bir şey bulamamışlar. İşin kötüsü nerede? O geceyi de bir samanlık yahut değirmen kovuğunda geçirdikten sonra yarın sabah Valans pazarına inecekler. Fakat sayış pazarına çıkaracak elde bir şey yok. Hiç öyle boş elle pazara gidilir mi? Ne yapmalı yapmalı herhalde bir şey çalmalı!..

İşte o sırada papaz efendi, eşiyle bu iki serseri çingenenin önünden geçer. Çingeneler rahibi görünce saygıyla ellerini şapka olarak başlarında taşıdıkları pis şapkalarına götürürler. Fakat midesi ağır bir sindirim eylemi, zihni dua okuma yapan papaz, dalgınlıktan ne kıpırtıları ne de ettikleri saygı hareketini görebilir. Hiçbir şeyin farkına varmaksızın geçer gider. Serserinin biri diğerine yavaşça:

– Görüyor musun? Ne güzel eşek!..

– Eşek güzel ama yuları papazın kolunda.

– Çalabilsek yarın pazarda cebimize çok para girer. Şu eşek hiç etmezse yine de on lira eder sanırım.

– Çalamaz mıyız?

– Çalarız ya... Hayvan aynalı, papaz hımbıl.. biz işimize başlayalım, bakalım o hiçbir şey anlayabilir mi?

İki çingene orada çabuk bir şekilde bir tuzak kurarak eşiğin çalınması için seri bir plan yaparlar. Birkaç kelime ile birbirlerine yapmak istediklerini anlatır anlatmaz çingenenin biri orada hızlı bir şekilde anadan doğma soyunur. Eşiğe yaklaşıp hayvanın başından yuları çözer, kendi boynuna geçirir. Palanı da söker. Onu da sırtına yüklenir. Çingenenin biri bu şekilde yularları takıp semeri de üstüne atarken diğer çingene de çıplak kalan eşiğin üzerine atlayarak hayvanı ters tarafa yani Valans yoluna doğru götürür.

Hayvan elden gider fakat asıl tuhaflık papazın arkasında ondan sonra başlar. Dalgın rahip yuların söküldüğü sırada meydana gelen birkaç ufak sarsıntıya hiç aldırış etmez. O yine duasını okuya okuya yavaş yürüyüşüne devam eder. Arkasındaki palanlı

yularlı çıplak çingene eşek gibi bir yürüyüşle adımlarını efendisinin adımlarına uydurur. Arada bir homurdanarak, yular silkerek eşek gibi davranarak yürür. Bu şekilde giderek Kastel Çeşmesi önüne varırlar.

Ağaçlar, yolun üzerinde görüşü engelleyecek sık yeşil bir çatı gibi uzanır. Bu yeşillikten oluşan duvarın ilerisinde açılmış bir delikten, şatonun kalın duvarlarıyla kilise çan kulesinin şekli parlak bir beton zemin üzerine yansımış gibi görülür. Papaz, eşeğine binip kendi cemaatine eşek üstünde görünmeyi rahiplik duruşuna daha uygun bulur. Eşeğe binmek için geriye döner, sevimli kır eşeğinin palanı altında üzüntülü gözleri yerine eğik iki ince bacaklı esmer renkli, çıplak garip bir vücut görünce, şaşırarak arkasına devriliverecek gibi birkaç kere şiddetlice sendeleyerek titrek bir şaşkın sesiyle:

– Aman yarabbi, bu ne hâl, der.

Çingene; palanın ağırlığı altında güçsüz kalmış, hele çıplak olduğundan utanmış gibi üzgün bir utangaçlıkla iki elini birbirine kavuşturup rica ve yalvarmaya başlayarak:

– Heyhat papaz efendi hazretleri, arkanızdan gelen bu palanlı yaratık, kutsal dualarınıza hakkı olmayan bir günahkârdır. Evet, ben suçlu bir kul idim. Cenabıhakk cezalandırmak için beni eşek şekline sokmuştu. Oldukça uzun bir zaman kendim gibi günahkâr insanların ellerine düştüm. Çok işkence gördüm ve çile çektim. Sonunda besbelli ceza süresi tamam olmuş olmalı ki sizin gibi saygın bir kişiye satıldım. Günahkâr hakkında gece gündüz affedilme isteğinizi terk etmeyişinizin en büyük manevi etkisi işte bende görüldü. Duanızın yüceliği ile yine insanlığıma döndüm. Ey saygıdeğer rahip! Cenabı Mevla'ya bir kul iade ettiniz. Fakat sizin bir eşeğiniz gitti, bu zararınızı düşündükçe hiçbir şekilde kendimi iyi hissetmeyeceğim.

Dualarının güzel sonuçlarını, denizde bir damla gören papaz övünerek eski eşeğini avutarak:

– Üzülmeyiniz kardeşim, gerçek eşeğimin elimden gitmesi benim için büyük bir üzüntü olsa bile Cenabıhakk'a bir kul kazandırmış olmanın manevî sevinci bana göre her şeyden üstündür. Haydi oturduğum eve gidelim, yolu benden daha iyi bilirsin. Sana giyecek bir şeyler vereyim. Güzelce karnını doyurayım. Daha ahırda oldukça fazla saman arpa var fakat onlar senden sonra alacağım eşeğin hakkıdır.

Bilirsin ki yiyeceğin hakkında hiç cimrilikte bulunmaz, önünden yemini eksik etmezdim. Yine aynı şekilde seni bugün bol bol doyurayım. Sonra çık git kendine bir geçim yolu bul. Ancak bundan sonra gûnahtan uzak durmaya çalış. Yoksa yine eşeklik senin için biçilmiş kaftan demektir.

Çıplak çingene birkaç saat sonra mükemmel bir şekilde çulu düzmüş, karnını doyurmuş, papazın eli açıklığı sayesinde birkaç lira cebine indirmiş olarak o saygıdeğer duacının evinden çıkar, karar vermiş oldukları yere giderek arkadaşıyla buluşur. Ertesi gün eşekçeğiz Valans Pazarı'nda hayvan alıcısına on beş liraya satılır.

Zavallı papaz eşeksiz kalır. Kendine bir binek hayvanı bulmak için bir hafta sonra pazara gider. Satılık eşeklerin sıra hâlinde pazar yerine dizildiğini görür. Hayvanları dikkatle gözden geçirmeye başlar. Fakat eşek seçiminde büyük bir kararsızlığa düşer. Öyle ya! Yine bunlar arasında Allah'ın öfkesine uğramış bir günahkâr insan varsa?.. Yine edeceği duaların gücüyle bu da önceki gibi insan şekline dönerse?.. Papaz Efendi büyük bir kararsızlık içindeyken birdenbire yanık yanık bir anırma işitir. Bir de bakar ki ilerdeki eşek tutsaklık zincirini kıracak şekilde tepiniyor. Oradan kurtulup papaza yaklaşmak istiyor. Yani vücut diliyle “Beni bırakıp başka eşek alma!” isteğinde bulunuyor. İlk bakışta efendisi, eski hizmetkârını evet günahkârı tanır. Eyvah!.. O uslanmaz suçlu ilahi öfkeye uğramış olarak yine eşeğe dönüşmüş.

Artık kararsızlığa gerek kalmaz. Bu uslanmaz eşeğe yine para verip de insana dönüşmesini papaz bu defa uygun görmez. Fakat kendine karşı saygı ve bağlılık hissiyle kulak sallayan emektar dostuna birkaç öğüt vermek için iyilikseverliğinden de bir türlü kendini alamayarak eşeğin uzun kulağına eğilip:

– Behey uslanmaz eşek! Geçirdiğin ilk eşeklik hayatından ders almayarak yine ikinci bir günah mı işledin? Acımasız insanlar eline düş, geçireceğin kötü hayatın sıkıntısından aklını başına al da tekrar adam olmaya çalış. Fakat bu değişim benim yanımda gerçekleşmesin. Kulaklarını sallayıp boşuna yalvarma. Seni artık geçmişini bilmeyen bir akılsız alır. Artık ben almam!